

DOORBRAAK

MAGAZINE

04 SEPTEMBER 2022
Driemaandelijks €12

**7,6 MILJARD EURO
VLAAMSE TRANSFERS**

**BARBARA PAS
& LODE VEREECK**

LEERKRACHTEN GETUIGEN
**VLAAMS
ONDERWIJS
GEBUISD**
MINISTER REAGEERT

**VOLKSCAFÉS
VERDWIJNEN**

**DE UITZICHTLOZE
'WAR ON DRUGS'**

P927370

**Nederlandstalige pop
populairder dan ooit**

Onderwijs

- 06. Getuigenissen uit het onderwijs. Amateurisme en incompetentie jagen leerkrachten gillend de school uit.

HET PRIMAAT VAN DE LERAAR HERSTELD

- 14. Interview met Johan De Donder. De aanbevelingen om het onderwijs te verbeteren liggen op tafel.

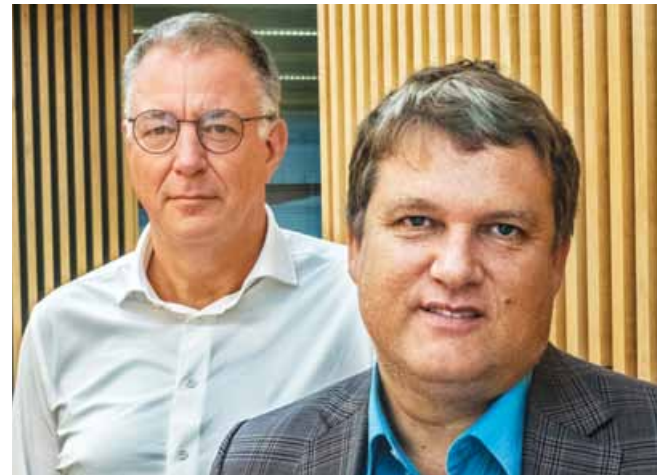

- 18. Interview met onderwijsminister Ben Weyts. Hij vraagt geduld: 'Er liggen nog wat projecten op tafel'.

Binnenland

- 28. Barbara Pas en Lode Vereeck 'Vlaanderen heeft zonder de transfers 7,6 miljard euro extra beleidsruimte'.

- 38. Luc Van Gorp en Ivan Van de Cloot evalueren het gezondheidsbeleid. Iemand moet toch een evaluatie maken in dit land.

- 60. Philippe Destatte ziet de oplossing in een België met vier. Hij kent ook de problemen van Wallonië maar ziet ook de kiemen van het herstel.

Buitenland

- 42. Het onderwijslandschap in Engeland is heel divers en dat lijkt vooral de resultaten ten goede te komen.

- 56. Elke maand trekt het Europees Parlement als een reizend circus naar Straatsburg. Politieke evenwichten gaan boven de economische- of milieukost. Hoe lang nog?

Maatschappij

- 24. Is de oorlog tegen drugs wel te winnen? Toch gaan we ermee door, kan het ook anders?

- 34. Karianne Boer waarschuwt dat technologie niet enkel zomaar alles 'makkelijker' maakt.

- 70. Op Mark Grammens kon je altijd al moeilijk een etiket plakken. Wat is de relevantie van de dwarse journalist vandaag?

Opinie

- 22. Alain Grootaers: 'Als iedereen elektrisch rijdt, zal er niemand meer rijden'

- 54. Johan Sanctorum ziet de catastrofale gevolgen van een blauw-groen huwelijk.

- 80. Siegfried Bracke ziet een nieuwe schoolstrijd ontstaan.

Cultuur

- 32. Het dorpscafé verdwijnt. Winny Matheussen zoekt de laatste dorpscafés van Vlaanderen op.

- 64. Nederlands is hipper dan ooit, toch in de hitparades. Welkom in de wereld van #Likeme, Metejaar, Maksim en Camille.

- 74. Na 11 jaar opent het KMSKA opnieuw de deuren maar kan een museum wel in woketijden?

FILIP MICHIELS

Getuigenissen uit de buik van het Vlaamse onderwijs

ZET DE LERAAR WEER CENTRAAL

Aan experts, academici en politici met een mening over de malaise én de kwaliteitsdaling in het Vlaamse onderwijs doorgaans geen gebrek. Maar hoe kijken de leerkrachten zélf tegen een aantal evoluties aan? Waar loopt het volgens hen fout? En waarom kijken we blijkbaar liever systematisch weg van de echte oorzaken? Doorbraak sprak uitgebreid met vijf leerkrachten. 'Het knullige amateurisme en de incompetentie jagen talloze leerkrachten gillend de school uit.'

Ooit was het Vlaamse onderwijs een tempel. Uit die tempel zijn de voorbije jaren almaar meer stenen verwijderd, en nu staat hij stilaan op instorten. Er zijn nu zelfs leerkrachten van 55 jaar of ouder – op enkele jaren van hun pensioen – die er toch nog uit willen stappen. Als dat geen teken aan de wand is, dan weet ik het ook niet meer. De politiek en de onderwijskoepels moeten nú ingrijpen.' Het interview zit er bijna op, en de boodschap die Mark Banen (62) ons het voorbije uur gebracht heeft, is weinig opbeurend. Maar ze is, zo zal de volgende dagen blijken, opvallend gelijklopend met het verhaal dat vier andere leerkrachten ons zullen doen. Banen – een communicatiewetenschapper met een pak ervaring in de internetsector op zak – beschikt in theorie over een perfect profiel om als zij-instromer in het secundair onderwijs aan de slag te gaan. Toch verkeerde ook hij eind augustus nog altijd in onzekerheid over de opdracht die hij dit schooljaar zal krijgen. Waar? Voor hoeveel maanden? Met welke leerlingen? Hij moet ons het antwoord voorlopig schuldig blijven.

Nadat hij zijn academische lerarenopleiding aan de KUL had afgewerkt, zette Mark Banen twintig jaar geleden een eerste maal de stap vanuit de privé naar het onderwijs en ging hij aan de slag in een aantal scholen in de Brusselse rand. Het werd een afknapper van formaat. Na ruim twee jaar besloot hij terug te keren naar de privésector. Pas in 2019 waagde hij een tweede poging, als leerkracht toegepaste economie. 'Toen ik begin jaren 2000 de lerarenopleiding aanvatte, had ik het gevoel dat mijn carrière in de privésector min of meer op een dood punt was aanbeland. Ik werkte in de internet-business en de zogenaamde dotcom-crisis sloeg net in alle hevigheid toe. Mijn eerste huwelijk was toen ook net gestrand, en ik besloot opnieuw een jaar te gaan studeren. Daarop kreeg ik in een Grimbergse middelbare school meteen een tijdelijke baan aangeboden in mijn vakgebied: cultuurwetenschappen en gedragswetenschappen.'

'Al snel ik kreeg er op een andere school in Vilvoorde zelfs nog enkele uren geschiedenis bovenop. Het leek wel een droom. Al belandde ik even snel opnieuw met beide voetjes op de grond. Ik gaf toen les in het vijfde en zesde jaar humane wetenschappen – een stevige vuurdoop zeg maar – en kreeg als zij-instromer amper begeleiding. Twintig jaar later is dat overigens amper veranderd, al heb ik intussen gelukkig ook in enkele scholen les mogen geven waar die structuur en opvang voor nieuwe leerkrachten er wél waren.'

Knagende onzekerheid

Dat Banen er toen na amper twee jaar al opnieuw uitstapte, had alles te maken met de knagende onzekerheid waar ook zij-instromers mee af te rekenen krijgen. 'Na twee jaar op die school kreeg ik plots geen nieuwe opdracht meer aangeboden. Ik was toen nog hopeloos naïef en kende het systeem helemaal niet. Ik wist dus ook niet dat een school die een leerkracht meer dan twee jaar aan boord houdt ook min of meer verplicht is die te laten benoemen. Blijkbaar waren die uren er niet, of werden ze voor iemand anders gereserveerd. Op de koop toe was er toen helemaal nog geen sprake van het meenemen van mijn anciënniteit. Ondanks mijn uitgebreide ervaring in de privésector moest ik in het laagste loonbarema aan de slag. Ik had op dat moment jonge kinderen, en zag het niet zitten om in een dergelijk statuut verder te ploeteren. Daarop ben ik opnieuw als zelfstandige gestart in de internetsector.'

Drie jaar geleden, toen hij opnieuw instapte, kreeg hij van iemand op het schoolsecretariaat te horen dat hij ditmaal mogelijk wel wat anciënniteit zou kunnen meenemen. Enkele maanden later werd dit ook bevestigd. 'Ik mocht tien jaar professionele ervaring te gelde maken. Goed nieuws was dat, maar op de keper beschouwd is het natuurlijk absurd dat het een collega was die me daar moest op wijzen. Het verschil liep in de honderden euro's extra per maand. Tot vandaag blijft die gunstregeling beperkt tot een relatief beperkt aantal vakken, in mijn geval bijvoorbeeld boekhouden en toe-

gepaste economie op basis van mijn ervaring als bedrijfsleider. In tijden van een nooit gezien tekort aan leerkrachten is dat toch een merkwaardige vaststelling: enkel 'nuttige ervaring' wordt gehonoreerd, maar hoe bepaal je dan precies die nuttige ervaring voor een vak zoals geschiedenis? De anciënniteit is ook gekoppeld aan een vak. Zolang je geen vaste benoeming voor zo'n vak op zak hebt als zij-instromer, blijft je inkomen dus hoogst variabel én onzeker. Op een vorige school heb ik het meegemaakt dat zelfs leerkrachten ICT met een ruime ervaring in IT uit de privé finaal geen aanspraak konden maken op enige anciënniteit.'

“ Op een school in Vilvoorde heeft een leerling me tot tweemaal toe bedreigd met fysiek geweld, waarna die dan enkele weken later zowaar een strafstudie kreeg ”

Waarom, op basis waarvan? Niemand die het me kan vertellen. Het is een commissie op het ministerie die zich daarvoor buigt. Als zij-instromer geef je je job op, je gaat vol goede wil in het onderwijs van start, maar je weet niet welk maandloon je zal ontvangen.'

Verpletterende verantwoordelijkheid

Het is een paradox die je aan geen enkele buitenstaander uitgelegd krijgt. Enerzijds smeekt het onderwijs al jarenlang om extra leerkrachten, anderzijds spuwt het systeem jaarlijks opnieuw

HET PRIMAAT VAN DE LERAAR HERSTELD

$$ax^2 + bx + c$$

$$x^2 y$$

honderden beloftevulde en gedreven nieuwkomers uit. Omdat ze de knagende werkonzekerheid zat zijn, omdat ze het niet zien zitten om elke twee maanden van werkgever te moeten veranderen of drie werkgevers te moeten combineren en wekelijks uren te verliezen met verplaatsingen van school 1 naar school 2 en school 3. 'Ik ben intussen 62, maar ook ik blijf afhankelijk van het uitvallen of afhaken van vastbenoemde leerkrachten. Met wat geluk kan ik dan tijdelijk die vacante uren opnemen wanneer de school die openstelt. Keert die vastbenoemde leerkracht – binnen een tijdsbestek van vijf jaar - drie maanden later terug, dan kan ik opnieuw gaan.'

'Gelukkig heb ik wat financiële reserve opgebouwd, maar ik heb alle respect voor jongere collega's die dit soort onzekerheid – zeker in de woelige tijden die we vandaag beleven – niet meer pikken en het onderwijs na enkele jaren ontgoocheld de rug toekeren.'

Banen heeft intussen voor zichzelf uitgemaakt dat hij de rit wil uitrijden tot zijn pensioen. 'Ik heb al tal van collega's zien uitvallen met een burn-out. Om dat te vermijden, zorg ik er altijd voor dat ik de klas met meer energie verlaat dan ik er ben binnengestapt. In elke les probeer ik dus iets te doen dat me ook echt energie geeft. Dat is me tot nog toe altijd al gelukt. Anders houd je het niet vol.' 'Maar dit gezegd zijnde: ook de schooldirecties dragen hierin een verpletterende verantwoordelijkheid. Slechte scholen zijn voor mij die scholen waar de leerkracht niet centraal staat en waar de directie niet of onvoldoende ondersteuning

biedt. Het zijn het knullige amateurisme en de incompetentie die talloze leerkrachten gillend de school uitjagen. In combinatie met een vaak zelfs onbestaand personeelsbeleid: pro-forma evaluatie-gesprekjes die later niet zelden ook nog tegen de leerkracht worden gebruikt, om ze na een of twee jaar als vuilnis aan de deur te zetten. Een competent directieteam is in mijn ogen een directie die de basics in orde heeft en die ervoor zorgt dat iedereen in de pas loopt: leerlingen komen naar school, bij voorkeur ook netjes op tijd, ze heb-

“ De ouders hun inleving lijkt zich vaak te beperken tot medelijden met zoon- of dochterlief die moet studeren ”

ben hun boeken bij zich, ze mogen hun gsm niet bovenhalen tijdens de les en ze brengen respect op voor de leerkrachten. In tal van scholen zijn leerkrachten vandaag evenwel vogelvrij, en dus gaan ze in overlevingsstrategie.'

Een van de grootste pijnpunten, zo vindt Mark Banen, is dat de directies zelf veel te weinig gecontroleerd worden. En dat de benoemingsprocedures hoogst schimmig zijn: niet zelden is het een leerkracht die van de ene dag op de andere schooldi-

recteur wordt. 'Het zijn de onderling concurrerende vzw's die samen een scholengroep vormen die de directies benoemen, niet de koepels. Kan het nog amateuristischer? Zo zet je uiteraard de deur wagenwijd open voor een 'ons kent ons'-aanpak. Terwijl pakweg een goede pedagogische directeur echt een wereld van verschil kan maken.'

'Ik herinner me het Maria Assumptalyceum in Brussel, de beste school waar ik ooit les heb gegeven. Alle leerkrachten zaten daar op één lijn, leerlingen die het echt te bont maakten, mocht ik doorsturen.

“ Ik heb leerlingen gehad in het vijfde jaar TSO die de facto analfabeet waren in het Nederlands. Maar wat maakt het uit? Alle onvoldoendes voor Nederlands worden sowieso gedelibereerd ”

Zij kregen meteen een fikse bolwassing, de ouders werden erbij gehaald en het probleem was opgelost. En jawel, sommige ouders pikken die strenge aanpak niet meer en halen er hun kindereen weg, maar omgekeerd merk je bij heel veel leerlingen dat ze net nood hebben aan die structuur en aan wat meer discipline, maar ook aan positieve aanmoedigingen. Net omdat ze dat thuis missen.'

'Op een school in Vilvoorde daarentegen heeft een

leerling me tot tweemaal toe bedreigd met fysiek geweld, waarna die leerling dan enkele weken later zowaar een strafstudie kreeg. Dat is toch om te lachen, of eerder om te huilen?'

Mark Banen is resoluut: als de Vlaamse overheid vandaag al iets kan doen om de malaise in ons onderwijs tegen te gaan, dan begint alles met de organisatie van een uniforme en zeer degelijke opleiding voor schooldirecteurs. Zodat alle directies in alle Vlaamse scholen dezelfde normen en criteria en eenzelfde tucht- en sanctiebeleid zouden hanteren. 'Een keurkorps van directeurs, opgeleid door de overheid. Die overheid betaalt de directies, waarom zou ze dan ook niet het beleid mogen bepalen? Er zijn vandaag scholen die op industriële schaal leerkrachten verbranden. En laat ons wel wezen: het ministerie beschikt over die cijfers. Ze weten perfect hoeveel leerkrachten er jaarlijks in een bepaalde school de brui aan geven. Tegelijk moeten de koepels dringen ophouden met de zwarte piet aan de politiek door te spelen. Waarop wachten zij om in hun scholen het primaat van de leerkracht in onderwijszaken te herstellen? Leerkrachten zijn namelijk het allerbelangrijkste op school, pas daarna komen de belangen van leerlingen, hun ouders, de instelling of de scholengroep.'

Klasmanagement

Bénédicte Verbeeck stapte - met een universitair diploma op zak en na een carrière van twintig jaar op de communicatiedienst van de luchthaven - in 2010 over naar het onderwijs. Na enkele interims in Antwerpen, belandde ze in Brussel, waar ze als leerkracht Nederlands en Frans voltijds in het ASO aan de bak kon. Ook haar conclusie, na 12 jaar onderwijs en op een zucht van haar pensioen, is behoorlijk ontluisterend.

'Toen ik mijn eerste stapjes in het onderwijs zette, viel één ding me al meteen heel sterk op: de lessen moesten echt "opgeleukt" worden. De leerlingen wisten blijkbaar niet meer hoe ze zich in een klas moesten gedragen, ze verwachtten dat de leerkracht hen in de eerste plaats zou entertainen. Dat botste toch wel met het idee en de ambitie waarmee ikzelf toen in het onderwijs stapte. Ik miste de leergierigheid en kreeg het gevoel dat de meeste leerlingen enkel nog voor de vrienden naar school komen. Ergens in de loop van de 21ste eeuw is het respect voor de leerkracht verdwenen. Vandaag gaat tachtig procent van mijn tijd en energie in de klas naar klasmanagement. Dat is ronduit frustrerend.'

Waarom dit dan precies ligt? 'Moeilijk te zeggen, maar het zou alvast helpen mochten directies nadrukkelijker laten voelen dat ze achter hun leerkrachten staan en niet zwichten voor de druk van de ouders. In mijn ogen is het essentieel om te wijzen op het belang van de leerplicht en ook een zeker engagement te eisen van ouders en leerlingen. Al te veel leerlingen zitten vandaag gewoon op school omdat ze daar moeten zitten, zeker in het ASO. Terwijl het natuurlijk niet volstaat om zomaar fysiek aanwezig te zijn in de klas: het gaat

Een jonge leerkracht getuigt

'Dit was mijn grote droom, maar ik twijfel of mijn toekomst wel in het onderwijs ligt'

Ze studeerde in januari 2020 af als leerkracht, kon twee maanden later al meteen aan de slag als lerares Frans op twee Gentse secundaire scholen en kreeg het schooljaar daarop een voltijdse opdracht in een andere school. Twee jaar later gaf Kaat, die liever anoniem getuigt, er daar ontgoocheld de brui aan.

Enkele weken geleden verkaste ze vol goede moed naar een nieuwe school, maar tegelijk is ze niet langer overtuigd dat ze ook de rest van haar carrière in het onderwijs zal werken. 'Nochtans was dit ooit mijn grote droom', klinkt het. 'Maar al toen ik startte, realiseerde ik me dat les

geven op twee scholen verre van evident was. De directies hadden me vooraf nochtans beloofd dat ze met die twee lesroosters rekening zouden houden, maar in praktijk gold dit enkel voor de lessen zelf. Vergaderingen en toezichten vielen vaak amper of niet te combineren, waardoor ikzelf tussen twee vuren belandde. Je kan uiteraard veel geluk hebben, maar voor de meeste jonge leerkrachten zijn flink wat interims vaste kost en je weet vooraf nooit hoelang dat zo zal blijven. Tien of vijftien verschillende scholen zijn geen uitzondering.'

Voor Kaat zat het mee, en ze kreeg een halfjaar later – zonder daar vast-

benoemd te worden – een voltijdse opdracht elders in Gent. De collega die ze daar verving keerde nooit terug, maar toch kreeg ze in juni van dit jaar de boodschap van de directie dat er voor haar jammer genoeg geen uren meer waren. En dus stond ze op straat, al was de directie wel zo vriendelijk haar hulp aan te bieden om binnen dezelfde scholengemeenschap een andere job te vinden. 'Ikzelf noch mijn collega's begrepen dit. Ik was dus in shock, al had ik intussen ook voor mezelf uitgemaakt dat ik niet langer op die school wilde blijven. Ik was niet overtuigd van de visie en aanpak die de directie hanteerde. In de loop van het schooljaar had ik al meermaals

de hulp ingeroepen van de directie en het zorgteam, omdat de houding van een aantal leerlingen in de klas onaanvaardbaar was. De mondigheid, de arrogantie en grofheid van sommige leerlingen heeft me echt verrast. Terwijl ikzelf nochtans pas medio twintig ben en jarenlang in de jeugdbeweging heb gezeten.'

'Ik kreeg bijzonder weinig reactie op mijn vraag om hulp, en voelde me in de steek gelaten zodra het over een strengere aanpak, sancties of over een duidelijke focus op kwaliteit ging. Ik had echt het gevoel dat de school zich te permissief opstelde naar de leerlingen toe. Ik begrijp dat sommige klassen moeilijker zijn dan andere, maar wil me wel gesteund voelen door de directie in de aanpak

daarvan. Toen ik daarover mijn beklag deed bij de collega's, leek iedereen me ook te begrijpen maar tegelijk kreeg ik te horen: "Dat is hier nu eenmaal zo, het is altijd zo geweest." Sorry, maar dat begrijp ik niet en daar wilde ik me ook niet langer bij neerleggen.'

Kaat verkaste intussen naar een andere school, en in haar gesprek met de directie gaf ze ook duidelijk aan waarom ze precies vertrokken was bij haar vorige werkgever. 'Ik heb nu de garantie gekregen dat ik hier als leerkracht wél gesteund zal worden, en dat men hier een andere aanpak hanteert. Maar ik steek het niet onder stoelen of banken: ik twijfel almaar sterker of mijn toekomst echt wel in het onderwijs ligt. En ergens doet me dat ook pijn aan het hart.'

er om dat je daar iets van maakt, er iets uit leert. Een positieve attitude van de leerlingen is essentieel om de job van leerkracht zinvol te maken. Wij kunnen hen wel iets aanleren, maar de leerstof verwerken is hun taak. Tegelijk moeten ook de ouders zorgen voor een gunstig leerklimaat thuis, maar op cognitief en emotioneel vlak schieten zij daarin vaak tekort. Ze willen gewoon geen gezeur aan hun hoofd. De inleving van de ouders lijkt zich vaak te beperken tot medelijden met zoon- of dochterlief die moet studeren. En als het fout loopt zijn de leerkrachten de zondebok. Willen we het onderwijs opnieuw op de rails zetten, dan moeten we ook de ouders opvoeden, denk ik, en hen duidelijk maken dat ze hun kind niet helpen door het overmatig te beschermen met ziektebriefjes tijdens de examenreeks of intimiderende en overbodige betwistingen na een slecht rapport.

Onmogelijke spreidstand in Brussel

Na ruim tien jaar in Brussel hangt Bénédicte Verbeeck ook een weinig rooskleurig beeld op van de taalsituatie in het Nederlandstalige onderwijs in de hoofdstad. Als leerkracht krijg je zowel af te rekenen met Nederlandstaligen als met Franstaligen die door hun ouders richting Nederlandstalig onderwijs geduwd worden of anderstaligen die vaak amper Nederlands spreken. Die groep is dus zo divers dat je als leerkracht voortdurend in een onmogelijke spreidstand gedwongen wordt. Maak je het te moeilijk, dan volgt de helft van de klas niet meer. Maak je het te gemakkelijk, dan haken de Nederlandstaligen af omdat ze zich stierlijk vervelen. Fiets je er wat tussendoor, dan haakt iedereen af. 'We moeten dringend het geweer van schouder veranderen: wie niet voldoende Nederlands spreekt om de inhoud van de lessen te begrijpen, mag niet langer zomaar toegelaten worden. Ook voor de leerlingen zelf is dit immers onvoorstelbaar frustrerend: ze zitten daar hele dagen en begrijpen amper wat er gezegd wordt. Tegenwoordig moeten ze vooraf wel een taaltest afleggen, dat klopt, maar zelfs wie daarop maar 30 procent haalt, mag toch starten. Hij of zij krijgt dan wat extra taallessen, maar ook dat blijft ruim onvoldoende om zinvol les te volgen in het middelbaar. Welke dienst bewijzen we leerlingen of hun ouders door zou laks en hypocriet te zijn? Echte gelijkheid – een begrip dat te pas en onpas in de mond wordt genomen – kan je net bevorderen door er ook voor te zorgen dat iedereen met dezelfde kansen aan de start komt. Dat veronderstelt een grondige kennis van de onderwijstaal, met de huidige aanpak een lachertje.'

'De taalachterstand en -armoede in en om Brussel zijn ronduit stuitend', bevestigt ook Mark Banen. 'Het probleem is dat het Nederlandstalig onderwijs in de hoofdstad zich daar blijkbaar bij neergelegd heeft. Niemand durft tegen zo'n leerling nog te zeggen dat zijn of haar kennis van het Nederlands eenvoudigweg onvoldoende is om pakweg in het derde of vierde middelbaar mee te kunnen, zelfs niet in de wat zwakkere richtingen. Persoonlijk heb ik

Het Vlaamse onderwijs in cijfers

Aantal leerlingen

- Basisonderwijs: **727.167**
- Secundair onderwijs: **467.424**
- Hoger onderwijs: **261.777**

Aantal scholen

- Basis: **2678**
- Secundair: **1073**

Aantal personeelsleden

- Basis: **80.248** (waarvan 61.004 vastbenoemden)
- Secundair: **87.807** (waarvan 61.620 vastbenoemden)

Budget

- 2016**
- **11,1 miljard** (= 27,3% van de totale Vlaamse begroting)
- 2021**
- **13,3 miljard** (= 28,4% van de totale Vlaamse begroting)

leerlingen gehad in het vijfde jaar TSO die de facto analfabeet waren in het Nederlands. Maar wat maakt het uit? Alle onvoldoendes voor Nederlands worden sowieso gedelibereerd. De leerkrachten hebben zich daar al lang bij neergelegd. Wie toch volhoudt dat een bepaalde leerling omwille van die reden niet kan overgaan, wordt weggelachen op de klasseraad. Die aanpak leidt nu stilaan tot een totale ontwrichting van het Nederlandstalig onderwijs in en om de hoofdstad: witte kinderen vluchten naar witte scholen, en binnen die witte scholen vluchten ze naar witte richtingen. Terwijl je pakweg in de humane richtingen met minstens vijftig procent leerlingen met taalachterstand

geconfronteerd wordt. Een overgrote meerderheid van de leerlingen zit hierdoor gewoonweg ook niet meer op zijn plaats.'

De olifant in de kamer: attitude

In bepaalde Brusselse scholen hanteert men ook al jarenlang een zogenaamde 'sanctievrije' aanpak. Heel kort door de bocht: straffen en sancties zijn uit den boze. Wanneer leerlingen zich misdragen of zelfs verbaal agressief zijn, mag je enkel het gesprek met hen aangaan. Je mag hen in principe

Het is een rode draad doorheen al onze interviews: de balans is de voorbije jaren veel te zwaar gaan overhellen in de richting van het welzijn van de leerlingen, die zich vooral goed moeten voelen op school. Bénédicte Verbeeck: 'Ik ben de eerste om te beamen dat je leerlingen nooit mag kleineren, maar als er een stevig attitude-probleem rijst, dan wil je als leerkracht kunnen optreden. Ik heb twintig jaar in het bedrijfsleven gewerkt, en heb daar geleerd dat je attitude doorgaans veel bepalender is voor je impact en voor je persoonlijk succes dan je kennis of ervaring.' 'Bovendien jagen we met een softe aanpak ook de goede, leergierige leerlingen weg, wat op termijn nog veel schadelijker is. Dat lijkt nu ook in mijn school stilaan door te dringen. Positieve en gepersonaliseerde feedback op een rapport, voor mij geen probleem. Maar soms past er maar één woord op het rapport, in hoofdletters dan nog: **STUDEER!** Wie heeft er in hemelsnaam bedacht dat je een leerling die een zwaar tekort heeft, zelfs als het maar over één vak gaat, zomaar moet laten overgaan? En nog: waar staat dat dan ergens geschreven? Ik heb er met collega's tijdens klassenraden al vaak over gediscussieerd, maar niemand kan me daarop een afdoende antwoord geven. En wanneer ik dan uiteindelijk toch moet zwichten voor de meerderheid of voor 'het systeem' – ondanks het feit dat een bepaalde leerling er zijn broek aan heeft geveegd - dan voel ik me als leerkracht ook in de steek gelaten. Door de directie, door de scholengroep, door de koepels, door het ministerie.' 'Echt, ik zou ze niet te eten willen geven, de collega's die ik al heb zien uitvallen met een burn-out omdat ze het gevoel hadden constant op gesloten deuren te botsen. We sleutelen haast constant aan het systeem, aan de leermethodes, aan de evaluaties, maar verdorie: pak eindelijk ook de leerlingen eens aan. En daarmee kan je niet vroeg genoeg beginnen, in het basisonderwijs dus. Maak hen van

“ We sleutelen haast constant aan het systeem, aan de leermethodes, aan de evaluaties, maar verdorie: pak eindelijk ook de leerlingen eens aan ”

zelfs niet aan de deur zetten, tenzij met de deur wagenwijd open. Waardoor je je als leerkracht uiteraard nog meer ellende op de nek dreigt te halen. Wie dat ooit zo bedacht heeft? Geen mens die het weet. Geen enkele leerkracht staat hiervoor te applaudisseren uiteraard. Het leidt jaarlijks dan ook tot een behoorlijk groot verloop onder de leerkrachten. Dit schooljaar komt op de school van Bénédicte nu voor het eerst een attitude-coach, die hopelijk verandering kan brengen in het gedrag van sommig leerlingen, of wat strenger kan optreden. 'De voorbije jaren waren het al te vaak de leerkrachten die onder vuur lagen omdat ze er zogezegd niet in slaagden de discipline in bepaalde klassen te bewaren.'

$$ax^2 + bx + c$$

$$x^2 y$$

bij het begin duidelijk hoe belangrijk hun studies zijn. Ik heb vandaag in bepaalde klassen echt medelijden met leergierige leerlingen. Want die zijn er gelukkig ook nog.'

Verantwoorden versus indekken

Iemand die het klappen van de zweep in dat basisonderwijs door en door kent, is Walda Van Onckelen. Nadat ze ruim twintig jaar in het eerste leerjaar stond in een Antwerpse school, kon ze daar als zorgleerkracht in de lagere school aan de slag. 'Eigenlijk houd ik me bezig met alle leerlingen die op een of andere wijze niet kunnen meedraaien in de klas. Omdat het te snel gaat, omdat ze speciale zorg nodig hebben of omdat ze het Nederlands niet voldoende machtig zijn, maar soms ook omdat het voor hen niet snel genoeg gaat, en ze dus net nood hebben aan extra oefeningen. En los daarvan: héél veel administratie, almaar meer zelfs. Vandaag moet je je immers kunnen verantwoorden over het traject dat je met een bepaalde leerling hebt afgelegd. Op zich niet slecht, maar af en toe is het eerder indekken dan verantwoorden: ouders worden steeds mondiger, en dus wil de directie zich daartegen wapenen.'

Walda steekt het niet onder stoelen of banken: ze zag haar takenpakket de voorbije jaren ingrijpend veranderen: naast de kinderen met specifieke noden, die in het inclusieve onderwijs van vandaag samen school lopen met alle andere kinderen, is ook het aantal anderstaligen en leerlingen met emotionele problemen opvallend toegenomen. 'Een leerkracht schuift anno 2022 bepaalde leerlingen sneller door naar de zorgleerkrachten. Los daarvan stoppen we leerlingen ook veel meer in aparte hokjes, ouders hebben dat ook graag. Op zich is dit vaak geen slechte zaak, maar helaas moeten we vaststellen dat de kinderen zelf vaak ook minder moeite doen om bepaalde problemen zelf op te lossen. Onder het mom van maatwerk wordt de lat voor hen ook lager gelegd. Dat is een nefaste evolutie, we moeten kinderen opnieuw meer uitdagen. Vandaag moet alles spelend en speels worden

aangebracht, zo lijkt het wel. Het moet altijd prettig blijven. Daar loopt het wat mij betreft effectief fout met de basisattitude. En heel wat kinderen dragen dit hun hele schoolloopbaan mee.'

De hamvraag in deze: waarom blijven directies meegaan in dit verhaal, zeker als ze gaandeweg ondervinden dat noch de kinderen zelf noch de leerkrachten daar op lange termijn beter of gelukkiger van worden? 'De scholen moeten blijkbaar vol zitten want anders kan je sommige leerkrachten geen voltijdse baan meer aanbieden. Dus willen de meeste directies toch vooral de ouders

“ De komst van de inspectie richt een ware ravage aan op scholen. Wekenlang heerste bij ons een ware papierslag en was de spanning om te snijden ”

tevreden houden. Al geldt dat uiteraard niet voor alle scholen: er zijn wel degelijk directies die wél de hakken in het zand durven te zetten. En zij lokken dan leerlingen én ouders die wel nog belang hechten aan discipline en duidelijke afspraken. Ik draai intussen ruim dertig jaar mee in dit vak en ik spreek dus uit ervaring: wil je vlot leren lezen, dan is elke dag een aantal woordjes inoefenen echt geen overbodige luxe. Ik hoor van heel wat ouders dat ze zich daar hardop vragen bij stellen: moet dit nu echt elke dag?'

De doorlichting als doodoener

Ook Karel Heeren, ruim dertig jaar jaar ervaring op de teller als leerkracht godsdienst en geschiedenis in het Sint-Cordula-instituut in Schoten, is het prototype van de bevlogen leerkracht. Iemand die zelf bijzonder sterk geboeid is door de vakken die hij geeft en daarin blijft investeren. Dat soort bevo-

genheid is vandaag niet meer zo vanzelfsprekend, merkt hij. En dat heeft in zijn ogen alles te maken met de almaar sterkere focus op competenties en vaardigheden, eerder dan op pure vakkennis. 'Het valt me op dat de wat jongere leerkrachten of stagiairs vaak minder bagage hebben. Wellicht is er dus een soort eroderend effect opgetreden bij de leerlingen, dat zich nu ook doorzet bij jongere leerkrachten.'

'Wat mij betreft is het al in de jaren '90 fout beginnen lopen met ons onderwijs, kort nadat het een Vlaamse bevoegdheid is geworden. Men is toen al vrij snel gestart met brede doorlichtingen, waarbij het niet langer vakinspecteurs waren die vakleerkrachten beoordeelden maar een brede ploeg van inspecteurs die op school neerstrijkt en die eerder in zijn brede werking doorlicht. Naar mijn aanvoelen is de doorlichting zoals die vandaag vorm krijgt eerder een proces- dan een productevaluatie: hoe geef je les, hoe zit het met het percentage A, B of C-attesten in die school, noem maar op. Of de leerlingen eigenlijk iets bijgeleerd hebben, lijkt almaar meer bijzaak geworden.'

Bénédicte Verbeeck bevestigt. 'De doorlichting moet herdacht worden. De komst van de inspectie richt een ware ravage aan op scholen. Wekenlang heerste bij ons een ware papierslag en was de spanning om te snijden. Het rapport van de inspectie baseerde zich op louter formaliteiten, van verslagen van vakgroepvergaderingen tot jaarplannen die de nummertjes van de leerplandoelstellingen vermelden. Ik heb het meegemaakt dat sommige leerkrachten na zo'n doorlichting hun ontslag indienden. Anderen weigerden nog langer het doorgelichte vak te geven, of vielen ten prooi aan een burn-out. Ook bij mij is er daardoor iets geknakt. Lesgeven bleek verworden tot een formalistisch proces, een kwestie van vakjes die je moet afvinken. En ons positief rapport leek me veeleer een collaboratie-attest.'

'Wat mij vooral opvalt, is dat leerkrachten via die doorlichting – zeker in de jaren '90 en begin jaren 2000 - in de richting van een bepaalde ideologie

worden gestuurd', geeft Karel Heeren aan. 'Constructivistisch leren, zeg maar: de leerling moet min of meer zijn eigen kennis construeren, en als leerkrachten moeten wij daar dan op inspelen. Vanuit het idee dat leerlingen dan meer van die lessen zullen onthouden. Maar zeg nu zelf: wanneer leerkrachten bepaalde kennis niet meer mogen aanbieden, hoe zouden leerlingen dan moeten weten wat er zoal te ontdekken valt?'

'Op studiedagen kregen we te horen dat frontaal lesgeven – voor de klas doceren, zeg maar – voortaan totaal uit den boze was. Leerlingen zouden daar niets van onthouden. Achteraf heb ik ontdekt dat dat riedeltje geen enkele wetenschappelijke basis had. Daar komt dan nog eens bovenop dat leerlingen het zich vandaag blijkbaar ook kunnen veroorloven om voor een tweetal vakken minder te presteren, of zelfs helemaal niet te slagen. De voorbije decennia heb ik de focus tijdens deliberaties heel sterk zien verschuiven. De vraag is niet langer hoe het komt dat een bepaalde leerling niet geslaagd is, maar eerder: wat heb jij als leerkracht al dan niet gedaan om die leerling te doen slagen? De verantwoordelijkheid voor een mislukking komt nu veel meer op de schouders van de leerkracht terecht.'

'Ik vrees dat de richtlijnen vanuit de koepels om eerder mild te attesteren daar in sterke mate toe hebben bijgedragen. Ik hoef je daar geen tekening bij te maken: de leerlingen zelf hebben dat natuurlijk ook snel door. Zelfs wanneer iemand er voor pakweg geschiedenis het hele jaar door manifest zijn voeten aan veegt en vervolgens ook niet slaagt op zijn examen, dan is de kans dat hij niet mag overgaan of dat hij zelfs nog maar een herexamen opgelegd krijgt echt wel minuscuul klein.' 'Waarom? Niemand die het weet. Toch wil Heeren graag afluiten met een positieve noot. 'Ik doe mijn job nog heel graag, en heb het geluk op een school te staan met vele fijne en gemotiveerde collega's. En er zijn gelukkig ook nog heel wat positief ingestelde leerlingen die wel graag leren.' □

FILIP MICHIELS

▲ Johan De Donder
Foto © Tim Dirven

Interview: Johan De Donder, lid van de Commissie Beter Onderwijs

“We moeten de ideologie achterwege laten en opnieuw focussen op de essentie van het onderwijs”

Hoe krijgen we ons onderwijs opnieuw op de rails? Om een antwoord te krijgen op die vraag hield minister van Onderwijs Ben Weyts (N-VA) twee jaar geleden de Commissie Beter Onderwijs boven de doopvont. Johan De Donder, die als ervaringsdeskundige mee aan tafel mocht zitten, kaatst de bal nu terug. ‘Onze aanbevelingen liggen er. Nu is het aan de minister en het Vlaams parlement.’

Johan De Donder kan niet enkel terugblikken op 34 jaar ervaring als leerkracht Nederlands, geschiedenis en economie, hij mengde zich de voorbije jaren ook actief in het publieke debat en pende tal van opiniestukken neer. Net geen jaar geleden stelde de Commissie Beter Onderwijs - samengesteld uit zeven academici en zeven leerkrachten - haar eindrapport voor. Welgeteld 58 onderbouwde adviezen moeten helpen om het niveau van ons onderwijs - dat de voorbije jaren in tal van internationale rapporten een bedenkelijke beurt maakte - opnieuw op te krikken. De Donder legt de bal nu nadrukkelijk in het kamp van de politiek.

Anno 2022 wordt er vanuit de leraarskamer gretig geschoten op externe experts die het langs de zijlijn allemaal beter lijken te weten. Had u tijdens de vergaderingen van de Commissie het gevoel dat experts en leerkrachten daar wél op dezelfde golflengte zaten? Of gaapt er echt een kloof tussen de academici en het werkveld?

Johan De Donder: ‘De experts hadden minder terreinkennis op het niveau van het lager of secundair onderwijs, dat klopt, maar ze hadden haast allemaal ervaring in of vanuit het hoger onderwijs. Eén van hen, onderwijswetenschapper Tim Surma, heeft wel lange tijd voor de klas gestaan en heeft intussen ook al een bijzonder interessant boek geschreven over didactiek. Belangrijk is wel dat er voor deze commissie voor het eerst ook echt leerkrachten mee aan tafel gevraagd waren. Opmerkelijk genoeg zaten wij en de experts over de meeste heikele thema’s ook vrij snel op dezelfde lijn.’

Dertien jaar geleden al kwam er een eerste doorlichting van het secundair onderwijs in Vlaanderen, op vraag van toenmalig onderwijsminister Frank Vandenbroucke (Vooruit). Onder leiding van Georges Monard werkte die toen een blauwdruk uit voor een hervorming van het secundair onderwijs, maar de impact daarvan was niet bepaald onverdeeld positief. Waarom zou deze nieuwe commissie de bakens wél kunnen verzetten?

‘Die commissie-Monard heeft toen vooral een aantal aanbevelingen gedaan om de structuur van ons onderwijs aan te passen. Later is Pascal Smet (Vooruit) daar als minister van Onderwijs mee aan de slag gegaan, en daaruit zijn toen onder meer de brede eerste graad en de domeinscholen voortgevloeid. Die hervorming is achteraf deels getorpedeerd, onder meer door N-VA die vreesde dat het ASO hierdoor op termijn volledig zou verdwijnen. Onze commissie heeft nu vooral aandacht besteed aan de kwaliteit: via welke ingrepen kunnen we de dramatische scores op vlak van pakweg wiskunde en leesvaardigheid die ons onderwijs nu al enkele jaren haalt in de zogenaamde Pisa- en Pirls-rankings, opnieuw opkrikken?’

Een van de belangrijkste conclusies van jullie rapport is dat basiskennis en -vaardigheden aanleren opnieuw de kerntaak van de leraar moet worden. Dat klinkt wellicht vreemd in de oren van de meeste buitenstaanders. Voor hen lijkt het tot vandaag een uitgemaakte zaak dat dit nu net de kerntaak van de school is? Waar en hoe zijn we die uit het oog verloren?

‘Laat me dat even illustreren met een voorbeeld uit de praktijk. Het leerplan Nederlands is zowat twintig jaar geleden ingrijpend veranderd, en ook goedgekeurd door de inspectie. Grammatica of spelling mochten we vanaf dat moment eigenlijk niet meer onderwijzen zoals voorheen. Zo’n leerplan wordt opgesteld door de onderwijskoepels op basis van de eindtermen, en die worden op hun beurt vastgelegd door het Vlaams parlement. De koepels hadden toen beslist om af te stappen van het kennisonderwijs - niet enkel voor Nederlands uiteraard - en over te stappen op vaardigheids-onderwijs. Kort door de bocht: minder kennen en meer kunnen.’

‘We moeten onze taal kunnen gebruiken, zonder echt de basisregels te leren. Lees- of schrijfvaardigheid mochten daarop ook niet langer apart onderwezen worden, ze moesten geïntegreerd worden in de taallessen. Daar kwam dan later ook nog het

zogenaamde constructivisme bovenop: zelfontdekkend leren als dogma. Een heel romantisch idee, maar in de praktijk vaak onwerkbaar uiteraard.’

Hoe verklaart u dat de meeste leerkrachten - toch vaak ook met jaren ervaring op de teller - vlotjes meegingen in dergelijke hypes en daarbij hun eigen jarenlange expertise en ondervinding netjes aan de kant schoven?

‘Dat is voor mij ook een raadsel. Ikzelf ben daar nooit in meegegaan, en stilaan is er ook meer

“ De ouders moeten opnieuw meer die opvoedkundige verantwoordelijkheid opnemen, en daarin moeten ze desnoods ook beter ondersteund worden ”

reactie gekomen vanuit het onderwijsveld en hier en daar ook vanuit de politiek. Onder meer Peter De Roover, nu N-VA fractieleider in de Kamer maar toen zelf nog actief in het onderwijs, heeft zich daar zwaar tegen verzet. Maar ik - en met mij een aantal collega’s - werden door de inspectie bij doorlichtingen wel voortdurend op de vingers getikt.’

‘Tegelijk droegen ook een aantal eerder structurele hervormingen - bijvoorbeeld nog amper drie uur Nederlands in plaats van vijf in sommige richtingen - er flink toe bij dat heel wat leerkrachten zich in de klas gedwongen zagen om het pure kennisonderwijs op te geven. Dit constructivisme werd dus ook gestuurd vanuit de koepels, en onrechtstreeks vanuit de academische wereld.’

▼ Johan De Donder
Foto © Tim Dirven

Zit er een politieke ideologie achter een aantal hypes en hervormingen van de voorbije jaren?

'Uiteraard. Iemand als Pascal Smet was een grote voorstander van die vernieuwende aanpak, en ook zijn opvolgster Hilde Crevits (CD&V) heeft verder bijgedragen tot de kwalitatieve verwatering van de eerste graad. De huidige brede eerste graad en de nieuwe regels rond de attestering zijn immers een echte ramp gebleken: je kan leerlingen in het eerste jaar nu zelfs geen B- of C-attest meer geven, hoogstens nog een A-attest met beperkingen. Hoe wil je hen dan het gevoel bijbrengen dat ze zelf ook nog moeten studeren?'

'Zo beland je dan bijvoorbeeld in een situatie waarbij wij een bepaalde leerling een A-attest hebben afgeleverd met uitsluiting van alle richtingen voor het tweede jaar. Eigenlijk een C-attest dus, maar zo mocht het niet heten. Veel gekker moet het natuurlijk niet worden. Sommige leerkrachten hebben zich hier wel degelijk tegen verzet, maar als de politiek dat zo beslist en de koepels gaan daar vervolgens mee aan de slag, dan moeten wij volgen. Op dit moment zien we een zware clash tussen de politiek en de koepels over de eindtermen, omdat de politiek blijkbaar heeft ingezien dat de lat opnieuw hoger moet. Daarom heeft het Vlaams parlement ook al een soort van minimale leerplannen aan die nieuwe eindtermen gekoppeld, maar het katholiek onderwijs vindt dat niet kunnen. Het voelt zich aangetast in zijn vrijheid en verwerpt daarom de eindtermen. In se gaat deze discussie dus over de kwaliteit van ons onderwijs.'

Zijn de koepels voor u een belangrijk onderdeel van het probleem, omdat zij ook een ideologische agenda hebben en de ideologische lijnen eigenlijk door de politiek moeten worden uitgezet?

'In de eerste plaats zie ik niet in waarom de leerplannen verschillend zouden moeten zijn voor de verschillende netten. Ik vind dat we overal even ambitieus moeten zijn. Daarnaast kan je je inderdaad de vraag stellen waarom we eindtermen én leerplandoelstellingen nodig hebben. De inspectie kijkt bij doorlichtingen niet eens naar de eindtermen. Leerkrachten hebben nood aan een duidelijke leidraad. Ik vind het geen probleem dat die door experts worden bepaald en ingevuld, maar die zouden voor elk onderwijsnet dezelfde moeten zijn.'

'Vanuit de Commissie Beter Onderwijs vragen we nu aan de koepels om terug te keren naar de essentie van de zaak, en de ideologie achterwege te laten. We hebben ons rapport al voorgesteld aan verschillende lerarenopleidingen, aan de top van de koepels én aan de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement. We proberen nu verder druk uit te oefenen om de tanker langzaam opnieuw te keren. Maar dit zal ongetwijfeld tijd vragen. We botsen nog altijd op de erfenis van decennialange verzuiling van ons onderwijs.'

Koepels of niet, ideologische tegenstellingen over de invulling en evolutie van het onderwijs zijn toch van alle tijden?

'Dat klopt, maar binnen de Commissie Beter Onderwijs hebben we van bij het begin afgesproken om

▲ **Johan De Donder**
Foto © Tim Dirven

om de ideologische tegenstellingen te overstijgen. We hebben in onze aanbevelingen uitdrukkelijk de leerling als uitgangspunt vooropgesteld, en niet langer de methodes. We kunnen enkel maar hopen dat de politiek ons daarin volgt.'

Hoe herstellen we volgens u de autonomie van de leerkracht in een systeem dat blijkbaar heel mercantiel denkt, en vooral naar de wensen van de 'klanten' – in casu leerlingen en hun ouders – luistert?

'Als het specifiek over de rol van de ouders gaat, dan ziet de Commissie voor hen vooral opnieuw

een taak weggelegd als opvoeders. De school heeft in eerste instantie als taak om leerlingen kennis en vaardigheden bij te brengen, niet om hen op te voeden. De ouders moeten opnieuw meer die opvoedkundige verantwoordelijkheid opnemen, en daarin moeten ze desnoods ook beter ondersteund worden.'

'Maar als ik even persoonlijk mag worden: in mijn school heb ik niet de ervaring dat er mercantiel gedacht wordt, bijvoorbeeld in de zin dat de school zich lakser zou opstellen om geen leerlingen te

“ Iemand als Pascal Smet was een grote voorstander van die vernieuwende aanpak, en ook zijn opvolgster Hilde Crevits (CD&V) heeft bijgedragen tot de kwalitatieve verwatering van de eerste graad ”

verliezen. Uiteraard bestaat er concurrentie tussen scholen onderling, maar die mag niet op de kap van de leerlingen of hun resultaten worden gevoerd.'

De Commissie pleit onder meer voor een nieuw onafhankelijk kenniscentrum voor ons onderwijs. Dit moet werkvormen promoten waarvan de efficiëntie zowel door de wetenschap als op de klasvloer beproeven is. Hoeveer staat het met die aanbeveling, en wat garandeert u dat daar ook niet vooral de hypes de toon zullen zetten?

'Het is een poging om de ideologie te overstijgen en na te gaan wat er didactisch werkt. Op basis van wetenschappelijke bevindingen. Via een onafhankelijk centrum, los van de koepels, hopen we die ideologische hypes te kunnen overstijgen.'

“ Als het zo doorgaat, houden school-directies binnenkort enkel nog deeltijdse leerkrachten over en hebben ze tweemaal zoveel personeel nodig ”

Ziet u zelf eigenlijk nog een toekomst voor de onderwijskoepels?

'Dat weet ik niet, en het is ook niet mijn taak om me daarover uit te spreken. Het klopt dat ze soms een onderdeel zijn van het probleem, maar ze leveren ook goed werk, bijvoorbeeld via de pedagogische begeleiders die de leerkrachten bijstaan. Tegelijk, daar moeten we niet flauw over doen, speelt er uiteraard ook een bepaalde machtsfactor.'

Scholen zijn in theorie vrij om zelf hun didactische aanpak te bepalen: is dat anno 2022 niet langer het geval?

'Vroeger was het in elk geval wél zo. Scholen moesten rekening houden met de leerplandoelstel-

lingen, daarbinnen konden ze eigen keuzes maken. Vandaag gaan die leerplandoelstellingen vergezeld van allerlei didactische wenken, zeg maar de methode. Daar kan ik me niet in vinden, net omdat het kennisluk zo stevig aan belang heeft ingeboet.'

'De didactische vrijheid is effectief deels gemuilkorfd door de leerplannen. Goed opgeleide leerkrachten – en ook op dat vlak is er anno 2022 wel wat werk aan de winkel – hebben zelf de verantwoordelijkheid ervoor te zorgen dat de leerlingen de leerplandoelstellingen en de eindtermen halen. Maar de leraar moet zelf kunnen bepalen hoe hij dat doet: hij en niemand anders is baas in zijn les. Daar loopt het tegenwoordig grondig mis. Ik krijg om de haverklap stagiairs over de vloer die als eerste doelstelling meekrijgen om in een les zoveel mogelijk verschillende werkvormen te gebruiken. Terwijl dit natuurlijk niet de essentie van de zaak is.'

Ziet u iets in een eengemaakte, centrale opleiding voor alle schooldirecties, zodat we op termijn zouden evolueren naar een soort keurkorps van directeurs die overal op dezelfde professionele leest geschoeid zijn?

'Dat lijkt me geen slecht idee. Vandaag krijgen de directeurs normaal een opleiding via de koepels, maar het valt zeker niet uit te sluiten dat er daarbij ook verschillende accenten worden gelegd.'

U toonde zich in uw opiniestukken ook al meermaals een koele minnaar van de wildgroei aan verlostelsels binnen het onderwijs. Die maken het, zo stelt u, voor directies steeds lastiger om voldoende leerkrachten te blijven vinden en de puzzel gelegd te krijgen?

'Ik heb uiteraard geen probleem met leerkrachten die deeltijds werken, maar als het zo verdergaat, houden schooldirecties binnenkort enkel nog deeltijdse leerkrachten over en hebben ze tweemaal zoveel personeel nodig. Het huidige lerarentekort dwingt ons om daarover ernstig na te denken. Ik heb het gevoel dat de wat jongere generatie leerkrachten de handdoek vaak wel héél snel in de ring gooit. Misschien moeten we hen daarom de eerste jaren ook beter begeleiden en een stukje weerbaarder maken.'

Slotvraag: wanneer zal de Commissie Beter Onderwijs in haar opdracht geslaagd zijn?

'Op het moment dat een aantal van onze aanbevelingen ook daadwerkelijk in Vlaamse decreten worden omgezet. We moeten opnieuw naar een onderwijsmodel waarbij kennis en vaardigheden de absolute topprioriteit zijn. En het funderend leerplan zou opnieuw plaats moeten maken voor vakoverschrijdende eindtermen. Ik vind niet dat we de maatschappelijke vaardigheden waar de voorbije jaren zo zwaar op gefocust werd zomaar overboord moeten gooien, maar als de wiskundige kennis, de schrijf- en de leesvaardigheid zwaar achteruitgaan, dan moeten we daar in eerste instantie meer op inzetten. We moeten dus opnieuw duidelijke keuzes maken en prioriteiten vastleggen.'

FILIP MICHIELS

▲ Foto © Belga

Minister van Onderwijs Ben Weyts (N-VA) reageert “Misschien heeft de overheid te weinig tegengas gegeven bij ideologisch gestuurde vernieuwingen”

Toen de N-VA met Ben Weyts in 2019 de nieuwe minister van Onderwijs mocht aanleveren, waren de verwachtingen bijzonder hoog gespannen. Intussen zijn we ruim halweg de legislatuur, maar de uitdagingen in het Vlaamse onderwijs blijven bijzonder groot. Weyts erkent dat ook, maar pleit voor nog wat extra geduld. ‘We hebben deze regeerperiode al enkele heilige huisjes kunnen slopen, en er liggen nog heel wat projecten op tafel.’

Er loopt een stevige rode draad doorheen de lange gesprekken die we de voorbije weken met een aantal leerkrachten hadden: directies moeten in hun ogen veel vaker met hun vuist op tafel kloppen én ze moeten de didactische autonomie van de leerkrachten ondersteunen. In eerste instantie tegenover de ouders maar ook tegenover de koepels. Almaar minder directies lijken geneigd daarin mee te gaan, vooral uit schrik om leerlingen – en dus lesuren – te verliezen. Schort er dan niet iets fundamenteels aan het hele systeem, en welke taak ziet u hierin voor uzelf als minister weggelegd? ‘Ik denk dat er inderdaad een grondige herevaluatie moet komen. De uitdagingen voor ons onderwijs zijn op dit ogenblik zo gigantisch dat niemand zich nog echt taboes kan veroorloven. Volgens mij moeten we zaken durven te herdenken, zoals het statuut van de leerkrachten, maar ook de rol van de koepels of bijvoorbeeld de samenwerking tussen die koepels.’ Hoe zouden we het onderwijsveld

inrichten als we konden vertrekken van een wit blad? Niet zoals het er nu uitziet, denk ik. Tegelijk moet je ook realistisch en eerlijk zijn: die grondige herevaluatie zal er niet meteen dit schooljaar komen. Ik denk dat zoiets alleen kans van slagen heeft als je een commissie van wijzen de eerlijke kans geeft om in de luwte een blauwdruk uit te werken.’

“ Onze leerkrachten verdienen meer respect en hun beslissingen en keuzes verdienen meer eerbied. Ook van ouders ”

Voor heel wat leerkrachten lijkt de limiet stilaan bereikt, ze zijn het moe om telkens opnieuw met een kluitje in het riet te worden gestuurd?

‘Dat betekent niet dat we voor de rest niets meer kunnen of moeten in de rest van deze regeerperiode. Mijn aanpak is altijd die geweest van de stapsgewijze hervormingen. Niet proberen om een Groot Akkoord Over Alles te smeden: mijn voorgangers hebben het in eer en geweten geprobeerd, maar ze zijn er nooit in geslaagd. Toen het “nu-of-nooit-moment” aanbrak, waren er altijd wel partners die niet durfden te springen. Het loont veel meer om deelakkoorden te sluiten. Zo hebben we deze regeerperiode al verschillende heilige huisjes kunnen slopen. Gaande van een hervorming van de vaste benoeming en de evaluatieprocedure over een aanpassing van de anciënniteit voor zijninstromers tot financiële flexibiliteit voor scholen om ook andere profielen aan te werven. Stuk voor stuk dingen waar al jaren over gesproken werd, die er nooit zijn doorgeraakt en die nu de laatste jaren toch gerealiseerd zijn. Ook de komende jaren wil ik nog doorbraken realiseren, bijvoorbeeld in de strijd tegen de planlast of naar de hervorming van de lerarenopleiding toe.’

“ Er zijn veel onderwijsfilosofieën en pedagogische benaderingen gepromoot die het gezag van de leerkracht hebben ondergegraven. Niet zozeer door de overheid, wel door een invloedrijke elite ”

Leerkrachten ervaren de druk vanuit directie, scholengroep, koepels... als zeer hoog. Voor jonge, nog niet vastbenoemde leerkrachten speelt vooral het feit dat ze hun opdracht vrees te verliezen als ze zich te weinig flexibel opstellen, voor de oudere leerkrachten speelt de angst om een ‘ongunstig’ lessenrooster te krijgen of de vrees voor juridische procedures vanwege ouders. Hoe kunnen leer-

krachten opnieuw sterker in hun schoenen komen te staan tegenover directie én ouders?

‘Ik denk dat dit effectief een onderbelicht aspect is van het lerarentekort. Ongetwijfeld zijn er veel factoren die bijdragen aan dat lerarentekort, zo is op onze huidige arbeidsmarkt de vijver van beschikbare werkkrachten simpelweg te klein. Sectoren zoals het onderwijs - maar niet alleen het onderwijs - zullen moeilijkheden blijven ondervinden zolang onze werkzaamheidsgraad niet opgekrikt geraakt. Maar in het mediadebat over het lerarentekort wordt er misschien ook iets te eenzijdig gefocust op bijvoorbeeld financiële aspecten van de job. Minstens even belangrijk is inderdaad dat een leerkracht nog een beetje baas is in zijn eigen klas. Als een leerkracht zelf de regisseur mag zijn van het leerproces, als hij zelf vorm mag geven aan het vak, en zich tijdens de lesuren heel ambitieus mag tonen met de leerlingen, dan is leerkracht een beroep met een veel grotere aantrekkingskracht voor jong en oud. Het probleem is natuurlijk dat dit dingen zijn die je niet eenvoudigweg bij decreet kan opleggen. Het hangt ook samen met de algemene maatschappelijke waardering van de leerkrachten. Onze leerkrachten verdienen meer respect en hun beslissingen en keuzes verdienen meer eerbied. Ook van bijvoorbeeld ouders.’

Heel wat scholen werken zelfs met wachtlijsten vandaag: er is dus eerder een gebrek dan een overschot aan scholen. De vrees dat leerkrachten zonder baan zouden vallen of dat er een ‘gebrek aan lesuren’ zou ontstaan – bijvoorbeeld omdat scholen zich strenger en minder mercantiel opstellen - lijkt dan ook ongegrond. Moet het uiterst ingewikkelde systeem dat vandaag gehanteerd wordt en tot grote onzekerheid leidt dan niet dringend herdacht worden?

‘De situatie van beginnende leerkrachten is een probleem: we merken dat er veel te veel mensen die met veel enthousiasme beginnen aan de job na amper een paar jaar afhaken. Die uitstroom moet absoluut verminderd worden. We hebben hier reeds een belangrijke stap gezet met de hervorming van de vaste benoeming. Dankzij deze hervorming kunnen sterke starters al na amper 1 jaar uitzicht krijgen op een vaste benoeming. Na ongeveer 2 jaar moeten scholen duidelijk maken aan een personeelslid of ze verder willen of niet. Zo moet er een einde komen aan de situatie waarin starters soms jarenlang in onzekerheid gehouden worden.’

Wie heeft er ooit bepaald dat je leerlingen met 1 of 2 onvoldoendes niet mag tegenhouden of minstens een herexamen geven? In haast alle scholen lijkt dat de normale gang van zaken te zijn geworden en volgens alle leerkrachten die we spraken, heeft dat een verpletterende impact op de motivatie van heel wat leerlingen én hun houding ten opzichte van de leerkracht. Staat dit ‘verbod’ zwart op wit in een decreet?

‘Absoluut niet. Vlaanderen maakt geen decreten over dat soort dingen. Ik moet vaak aan leerkrachten vertellen dat ze wel degelijk alle vrijheid hebben om bijvoorbeeld herexamens te geven. En neen, ze moeten al evenmin een “leerlingenvol-

gend" dossier van elke leerling documenteren om zich in te dekken. Als het gezag van leerkrachten en de klassenraden de voorbije jaren ondergraven werd, dan zijn daar verschillende oorzaken voor. Ik denk bijvoorbeeld dat er enorme schade werd aangericht door enkele juridische betwistingen van onder meer C-attesten. Op de keper beschouwd zijn er eigenlijk niet zo gek veel rechtszaken geweest, maar ze hebben wel een enorme schaduw geworpen. Leerkrachten voelen zich geremd om negatieve beslissingen te nemen en ze voelen zich verplicht om een uitgebreide administratie bij te houden om elke mogelijke negatieve beslissing te kunnen rechtvaardigen. Er zijn de voorbije decennia ook veel onderwijsfilosofieën en pedagogische benaderingen gepromoot die het gezag van de leerkracht ondergraven hebben. Niet zozeer door de overheid, wel door een invloedrijke elite. Misschien heeft de overheid wel te weinig tegengas gegeven toen al die theorieën – die zeker niet allemaal zo wetenschappelijk zijn als ze soms worden voorgesteld – werden verspreid in ons onderwijs.'

Nogal wat leerkrachten stellen zich ook vragen bij de invloed en de toegevoegde waarde van de koepels en ze vinden dat die vaak bevolkt worden door mensen die het onderwijs vooral vanuit een theoretische visie benaderen. Hoe ziet uzelf die toegevoegde waarde anno 2022 dan precies?

'De koepels zijn historisch gegroeid: een gevolg van de vrijheid van onderwijs en de vrijheid van vereniging. Je kan natuurlijk altijd kritische vragen stellen over sommige aspecten van hun werking, en die vragen mogen geen taboe zijn. Als we echt een kritische herevaluatie willen maken van ons volledige onderwijsveld, dan kunnen de koepels daar ook niet aan ontsnappen.'

Op het terrein zijn er opvallend veel bedenkingen over de wijze waarop directeurs worden aangesteld en over het gebrek aan management- en andere kwaliteiten dat daar vaak mee samenhangt. Hoe staat u tegenover het idee om in Vlaanderen een soort centrale opleiding voor schooldirecteurs in het leven te roepen, zodat zij allemaal over eenzelfde basis beschikken en voldoen aan dezelfde kwaliteitscriteria?

'We verwachten véél van directeurs. Het wordt tijd dat we al die verwachtingen eens oplijsten en duidelijk communiceren naar mensen die aan die job willen beginnen. Dat hebben we namelijk tot nu toe nog nooit gedaan. Daarom hebben we nu voor het eerst werk gemaakt van een kernprofiel voor directeurs, waarin we duidelijk maken wat we verwachten van elke schooldirecteur. Daartegenover staat een verbeterde vergoeding. Concreet hebben we gezorgd voor een loonsverhoging, waardoor we gaan garanderen dat er tussen een gewone leerkracht en de directeur altijd minstens een loonspanning is van +31%. Financiële waardering is belangrijk om genoeg goede kandidaten warm te maken voor de functie.' 'We hebben er nu ook voor gezorgd dat de directeurs in het basisonderwijs ondersteuning krijgen van een beleidsmedewerker, want tot nu toe moest de directeur van een basisschool het al te vaak helemaal alleen roeien.'

Leerkrachten stellen zich ook veel vragen bij de stortvloed aan hervormingen die het onderwijs nu al jarenlang treft, waarbij ze aanklagen dat die vaak niet wetenschappelijk onderbouwd zijn en niet zelden ook al na enkele jaren worden teruggedraaid. Is het vandaag niet vooral de taak van de minister om opnieuw rust en stabiliteit in het onderwijs te brengen?

'Het onderwijs heeft volgens mij nood aan een soort poortwachter, die nieuwe inzichten toetst aan de klaspraktijk en de wetenschap. Ik denk dat de overheid in het verleden inderdaad iets te veel heeft laten betijen, waardoor pedagogische hypes te makkelijk door het onderwijs konden waaien. Hoe vaak zien we bijvoorbeeld niet de kritiek op huiswerk, zittenblijven of ex cathedra lesgeven? Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat sommige pedagogische concepten sterk ideologisch gekleurd zijn, en bijvoorbeeld meer te maken hebben met een strijd tegen vermeende ongelijkheid dan met de wetenschap of de klaspraktijk. In het buitenland bestaan er centra die pedagogische voorstellen onderzoeken vooraleer ze door te sluisen naar de scholen. Dat kunnen we ook in Vlaanderen gebruiken. Ik ben samen met de onderwijspartners al op werkbezoek geweest in het buitenland en hoop een Vlaamse versie van zo'n Kenniscentrum op te richten.'

Al jarenlang regent het belofte dat de administratieve last voor de leerkrachten zal worden beperkt, maar uit de interviews die ik had lijkt het enkel maar erger te worden. Welke concrete

▲ Foto © Belga

Foto © Belga ▲

maatregelen heeft u al genomen of plant u nog om daarop in te grijpen?

'Er bestaat heel veel planlast die niet door de overheid wordt opgelegd. Leerkrachten hebben vaak geen zicht op de bron van de papierstroom. Daarom wil ik een kader maken dat heel helder toont wat de overheid nu eigenlijk vraagt van leerkrachten. Met de duidelijke boodschap: al de rest kan dus eigenlijk wegvallen, wat de Vlaamse overheid betreft. En 'kader' mag je letterlijk nemen: het moet mogelijk zijn om het op te hangen in elke leraarskamer. Zo weet elke leerkracht welke administratie moet, en dus ook welke administratie niet meer moet.'

“ Kennis is geen vies woord en kennisoverdracht is een absolute kerntaak. Er worden veel te veel andere taken afgeschoven op ons onderwijs ”

De commissie Brinckman stelde net geen jaar geleden haar langverwachte rapport voor, en de voornaamste bevindingen en aanbevelingen daarvan werden ook al voorgelegd aan de commissie Onderwijs. Wanneer gaat de politiek hier nu mee aan de slag?

'De meeste aanbevelingen van de commissie Brinckman zijn eigenlijk op maat van scholen en

koepels. Dat is één van de troeven van het rapport: veel van de voorgestelde hervormingen vergen geen trage wetwijzigingen, maar zouden veel sneller doorgevoerd kunnen worden in en door de scholen zelf. Dit gezegd zijnde, bevat het rapport inderdaad ook dingen waar de overheid mee aan de slag kan. Ik denk bijvoorbeeld aan hervormingen binnen de lerarenopleidingen en de oprichting van een onafhankelijk Kenniscentrum Onderwijs, dat kan fungeren als de poortwachter van ons onderwijs. Achter de schermen ben ik hiermee bezig.'

Welke aanbevelingen uit die commissie zijn voor u persoonlijk prioritair?

'Het rapport bulkt van de sterke aanbevelingen, maar ik haal er twee krachtlijnen uit. Ten eerste moeten we onze scholen opnieuw meer waarderen als centra van kennisoverdracht. Kennis is geen vies woord en kennisoverdracht is een absolute kerntaak. Er worden veel te veel andere taken afgeschoven op ons onderwijs. Maar scholen dienen niet om kinderen zindelijk te maken, hen elementaire beleefdheid bij te brengen, te leren fietsen of hen warme maaltijden te garanderen. Scholen zijn in de eerste plaats bedoeld om te leren. Ten tweede moeten we de leerkracht in de klas weer de centrale regierol geven. Het is de leerkracht die het hele leerproces actief aanstuurt vanuit zijn of haar persoonlijke expertise. Dat is het soort onderwijs dat in het verleden het beste gewerkt heeft. Het soort onderwijs waar Vlaanderen eigenlijk zijn welvaart aan dankt.'

ALAIN GROOTAERS

WELKOM BIJ het einde van het sprookje

Alain Grootaers is journalist, tv-maker en Doorbraak-columnist.

In Californië vroeg de overheid begin september om alsjeblief je elektrische wagen niet meer op te laden om zodoende het elektriciteitsnet te ontlasten. Ja, u leest het goed: de staat waar de inwoners waker zijn dan de gemiddelde éénbenige genderneutrale vegan transseksueel van Afrikaans-Amerikaanse afkomst, vraagt nu om alsjeblief je elektrische statussymbool niet meer op te laden.

In Californië hebben ze vol ingezet op hernieuwbare energie die er bijna 38% van de energiemix uitmaakt. Slechts 8% komt van nucleaire centrales. De rest zijn olie- en gascentrales, die ook als back-up moeten dienen als de zon niet schijnt en de wind niet waait.

Californië botst ook op een ander voorspelbaar probleem: het netwerk kan de vraag niet aan. Als iedereen elektrisch gaat rijden, gaat niemand nog

kunnen rijden en zal iedereen gewoon op elektrische wijze stilstaan.

Ook in de EU droomt men van een verplicht volledig elektrisch wagenpark tegen 2035. Naast het feit dat het elektriciteitsnetwerk dat totaal niet aankan, kan je je afvagen wie nog geld gaat hebben om zo'n wagen op te laden.

Dogmatische beslissingen

Californië ontwaakt dus hard uit zijn ecologische droom. De realiteit bijt. Net zoals dat bij ons gebeurde met Tinne Van der Straeten die plots zo hard van mening veranderde inzake nucleaire energie dat ze persoonlijk met dat al dat gedraai gemakkelijk een middelgrote elektriciteitscentrale van stroom had kunnen voorzien.

Maar wanneer die onrealistische, ideologische en dogmatische beslissingen op lokaal en EU niveau

de prijzen van energie door het dak jagen en de voorradingszekerheid in het gedrang brengen, dan komt het einde van het sprookje alsmat dichterbij. Het duurt lang voor de oogkleppen van het overgrote deel van de westerse bevolking afvallen, maar als de elektriciteitsfactuur van één maand nu even hoog is als die van het hele vorige jaar en wanneer de door de staat gesponsorde media beginnen op te roepen om koud te douchen en een trui of drie meer aan te trekken, dan zou de brave Vlaming zich wel eens tegen 'het systeem' kunnen keren. Misschien kan het systeem dan de QR-code inzetten om die van de straat te houden. Zoals ze dat enkele

technocratische elite gevormd die eigenlijk al die stemmende burgers maar lastige proletariërs vindt. De staat en de supranationale instelling zijn al lang geen middel meer om de burgers te dienen, maar een doel op zich. De burger is daarbij een vervelende hindernis die met dedain opzij wordt geschoven en wiens geklaag wordt weggezet als extreem-rechtse praot of geridiculiseerd als zijnde een complottheorie.

Salonsocialisten

Deze winter en - als we premier De Croo mogen geloven (quod non) - de komende tien winters zullen er bar en boos uitzien. De nieuwe proleten zullen die winters bibberend onder hun dekentje van Zeeman moeten doorbrengen denkend aan de tijden toen ze nog de verwarming konden betalen.

De voormalige Nederlandse minister Plasterk (PVDA) bewees in een vrije tribune in De Volkskrant dat alle hoop misschien nog niet verloren is. Hij wees in zijn bijdrage op het boek 'The revolt of the elite and the betrayal of democracy' van Christopher Lasch. Lasch was een -oorspronkelijk marxistische- Amerikaanse historicus. Hij schilderde in dat boek het niet zo fraaie beeld van de nieuwe links-liberale elite, waarvan hij zag dat ze alleen maar neerbuigend keek naar de bevolking, die naar hun pijpen moest dansen en verder vooral moest zwijgen. De *deplorables* van Hilary Clinton aan de ene kant versus *caviar gauche* oftewel de salonsocialisten aan de andere.

Waarschuwing

Lasch waarschuwde in zijn boek voor die nieuwe elite 'die informatie en geld beheerst, die universiteiten en liefdadigheidsinstellingen bestuurt en die de culturele instellingen en het publieke debat in de hand heeft. En die zelf het geloof in de westerse beschaving heeft verloren. Die elite laat de middenklasse in de steek, verdeelt het land en verraadt de democratie.'

Hij schreef dit in 1995, net voor zijn dood. Vandaag wordt hij door zijn marxistische makers niet vaak meer geciteerd, Ronald Plasterk uitgezonderd. Het zal wellicht niet lang duren voor ook hij door zijn voormalige vrienden wordt gecancelled.

Maar het sprookje is ten einde, het volk mort, de geest is uit de fles. 'Qu'ils mangent de la brioche', zei Marie-Antoinette, toen het volk morde omdat er geen brood was. Als het volk vandaag mort dat de prijzen van de energie onbetaalbaar zijn en dat ze deze winter in de kou zullen zitten is het antwoord van De Croo en Co: 'Dat ze dan een trui aandoen'.

We weten allemaal hoe het met Marie-Antoinette is afgelopen. Gelukkig zijn we beschaafder geworden en laten we alleen nog figuurlijk koppen rollen.

“ Als iedereen elektrisch gaat rijden, gaat niemand nog kunnen rijden en zal iedereen gewoon op elektrische wijze stilstaan ”

maanden geleden in China al deden. Niets kan me nog verbazen. Die QR code is een elektronische enkelband, niet meer of minder.

We produceren in het Westen bijna niets meer; de prijzen zijn door de milieuregels en de loonkost te hoog. Die milieuregels zijn er niet in India of China en de arbeid is er goedkoop. En dus importeren we hun goederen en exporteren we onze vervuiling. Het zou rechtvaardig zijn als we samen met

“ Californië ontwaakt dus hard uit zijn ecologische droom. De realiteit bijt ”

die vervuiling ook onze eigen ecologische regels zouden opleggen aan die landen. De waanzinnige energieprijzen en de leveringsonzekerheid in Europa doen inmiddels het ene na het andere industriële bedrijf versneld verkassen naar de lage loon- en lage regeltjeslanden. Het dogmatisme binnen de politiek en de ambtenarij viert hoogtij. Er heeft zich -met de EU voorop- een politieke en

DE ZOMBIE-OORLOG

PAUL BOONEFAES

Iedereen weet dat de 'Oorlog tegen Drugs' niet te winnen valt. Tachtig procent van de Amerikanen is het ondertussen met die stelling eens. Toch gaat men er wereldwijd mee door alsof het de beste strategie is om de schade door druggebruik in te dijken.

Men blijft aarzelen om andere pistes uit te proberen uit vrees voor chaos. Nochtans zijn er enkele landen die met succes een andere strategie hebben toegepast. Daarvoor moet je eerst het grote publiek sensibiliseren. Voor je aan Drug Reform Policy kan denken, moet je eerst goed beseffen wat de situatie op het terrein is.

In Mexico kent iedereen een naaste die vermoord, mishandeld, verkracht of ontvoerd werd door de drugskartels. Volgens schattingen van de Rand Corporation is de illegale drugshandel met de VS goed voor een jaaromzet van 150 miljard dollar. De drugskartels die aan deze gigantische Amerikaanse vraag proberen te voldoen, hebben een vermogen dat groter is dan het bbp van sommige West-Afrikaanse landen. Drugsgeld en corruptie tasten ordehandhaving, veiligheid, justitie en het ganse staatsapparaat aan. In deze illegale handel overleven enkel de meest extreem gewelddadige, meest psychopathische criminelen. Wie aan dit criminele circuit wil deelnemen heeft een reputatie van meedogenloosheid nodig om zélf te overleven.

Vroeger waren er in Mexico een twintigtal kartels, op dit ogenblik zijn dat er nog drie. Elk jaar verleggen ze de grenzen van de wreedheid. De twee machtigste kartels zijn de gewelddadigste en de wreedste: het Sinaloa Kartel en de Cartel Jalisco Nueva-Generación (CNJG). Ze zijn paramilitair en de VS beschouwen ze ondertussen als een bedreiging voor de nationale veiligheid.

De handel in coke begint met een bundel coca-bladeren waar een boer in de Andes 80 dollar voor betaald krijgt. Die coca-bladeren ondergaan enkele chemische processen en het eindproduct is een blok van een kilo cocaïne met een stempel van het kartel. Je betaalt er ongeveer 2.000 dollar voor op het platteland in pakweg Colombia. Dat zelfde blok coke heeft, zodra het over de grens met de Verenigde Staten is gesmokkeld, plots een groot-handelswaarde van 40.000 dollar. De herverkoopwaarde op straat stijgt naar 100.000 dollar. Vaak wordt de cocaïne versneden met allerhande rommel waardoor dat bedrag nog verder kan oplopen tot 200.000 of zelfs 300.000 dollar. De winstmarges zijn duizelingwekkend, wat het de kartels mogelijk maakt om iedereen die in de weg staat om te kopen of uit de weg te laten ruimen. De handel zelf is vrij eenvoudig en komt neer op logistiek en distributie. Je hoeft er geen raketgeleerde voor te zijn. Enkel diegenen met een reputatie voor geweld en wreedheid kunnen hopen om in deze branche langer dan

enkele dagen te overleven. In Colinas de Santa Fe, net buiten VeraCruz in de Golf van Mexico, ontdekte men een massagraf met 298 zwaar verminkte lijken. Sedert het begin van de Mexicaanse 'War on Drugs' in 2006 zijn tenminste 66.000 mensen 'verdwenen'. De omwonenden in Colinas de Santa Fe vermoedden al lang dat het massagraf er was. Iedereen zweeg. In gebieden waar de kartels heersen is er een dusdanige versmelting van misdaad, politie, overheid en leger dat je onmogelijk nog kan weten wie tot welk kamp behoort.

Er gaat zo veel geld rond in de drugshandel dat het ook de reguliere economie aantast en de samenleving corrupteert. Neem bijvoorbeeld Miguel Ortiz Miranda, een politieofficier met de bijnaam Tyson. Hij bleek een belangrijke pion in het kartel. Na zijn arrestatie legde hij volledige bekentenissen af. Zo leerde hij zijn onderdanen hoe je mensen moet afslachten en hoe je levend hun hoofd of andere lichaamsdelen diende te amputeren. Met zo'n vermening van misdaad met het overheidsapparaat, kan je je voorstellen hoe ordehandhaving verloopt in die gebieden. Toen in 2019 de zoon van El Chapo gearresteerd werd kwamen 700 gewapende kartel-leden op straat. Om verder geweld te vermijden, werd dan maar zijn onmiddellijke vrijlating bevolen.

Sebastiàn Marroquin verklaarde in een interview met journalist en auteuri Johann Hari: 'Het enige waar mijn vader echt doodsbang voor was, is de legalisering van drugs. Als drugs legaal zouden zijn, dan was mijn vader wellicht een tweedehands autoverkoper geworden.'

Sebastiàn Marroquin is architect en designer en woont in Buenos Aires. Zijn echte naam is Juan Pablo Escobar en hij is de zoon van de Colombiaanse drugs koning Pablo Escobar. Escobar controleerde in zijn eentje 80 procent van de drugsmarkt in de jaren '80. De 'Oorlog tegen Drugs' die mensen als Escobar schatrijk zou maken, begon in het jaar 1914 toen men opium gerelateerde producten begon te verbieden. Dat verbod kwam in een stroomversnelling toen een einde kwam aan de alcoholprohibitie (1922-1932) in de Verenigde Staten. De toenmalige commissaris die aan het hoofd stond van die strijd, Harry J. Anslinger, moest op zoek naar een nieuwe missie. Hij vond die in de strijd tegen marihuana en drugs. Anslinger kreeg de leiding over de Federal Bureau of Narcotics en de 'Oorlog tegen Drugs' was geboren. Onder Harry Anslinger werd die 'Oorlog' een dekmantel voor de strijd tegen mensen aan de onderkant van de maatschappij - inclusief de drugs- en alcoholverlaafden waar ze in die tijd op neerkeken.

Miljardenbusiness

In 1970 stak president Nixon nog een tandje bij. Op een persconferentie verklaarde hij de drugshandel te zullen uitroeien. Hij beloofde de Amerikaanse middenklasse dat er weldra geen heroïnehandel meer zou kunnen bestaan. Vanaf dat ogenblik is de 'Oorlog tegen Drugs' geëscaleerd tot de gewelddadige miljardenbusiness die het vandaag is. Elke president sedert Nixon probeerde op zijn manier die drugsoorlog verder te zetten. Geen enkele president

is daar ooit in geslaagd. De handel is sedert 1970 enkel exponentieel gegroeid. Volgens de Britse journalist Ioan Grillo zijn we ondertussen aanbeland bij de 'Zombie Oorlog tegen Drugs'. Die strijd van de voorbije 50 jaar is een totale mislukking. In de VS tellen we vandaag een recordaantal mensen die sterven aan een overdosis drugs (vooral fentanyl). Het drugsgeweld in Zuid-Amerika neemt nog steeds toe en tast als een kanker ganse gemeenschappen aan. De monsterwinsten uit de drugshandel gaan naar andere criminele activiteiten zoals wapenhandel, prostitutie en afpersing maar tasten ook de reguliere econo-

“ Volgens Grillo zijn er de voorbije 20 jaar in Zuid-Amerika naar schatting 2 miljoen mensen vermoord ”

mie aan. Volgens Grillo zijn er de voorbije 20 jaar in Zuid-Amerika naar schatting 2 miljoen mensen vermoord. Op het terrein lijkt het steeds meer op een gewapend militair conflict. Er is werkelijk niemand die nog gelooft dat deze strijd op deze manier gewonnen kan worden. Ondertussen ploeteren alle betrokkenen verder in deze Zombiestrijd. Een van die betrokkenen is de Britse agent Neil Woods. Hij riskeerde 14 jaar lang zijn leven als undercoveragent in het Verenigd Koninkrijk. Dankzij die infiltratie zijn drugsbendes opgerold, criminele netwerken blootgelegd en massa's criminelen gearresteerd en veroordeeld. Schitterend toch? Deze man is een held! Hij heeft een geweldige bijdrage geleverd in de Oorlog tegen Drugs! Alleen ziet Neil Woods zelf dat ondertussen helemaal anders. Door zijn toedoen werd de notoire 'Burger Bar Boys'-

Sebastian Marroquin

Foto © Alamy

drugsbende in Nottingham opgerold. 96 mensen werden gearresteerd, de ganse bende opgerold. De operatie had jaren geduurd, er kwamen honderden politieagenten aan te pas. En wat bleek? De drugs-handel in Nottingham was welgeteld 2 uur verstoord. Na twee uur had een concurrerende bende de handel al overgenomen en konden klanten bij andere dealers terecht.

Neil Woods besefte: acties van de politie hebben geen enkele invloed op de omvang van de drugs-handel. Het enige wat succesvolle politie-acties doen is verschuivingen veroorzaken in het netwerk. Volgens Neil Woods leiden die verschuivingen net tot nog méér geweld en nog meer winst. Immers, zodra een bende opgerold wordt ontstaat een gewelddadige strijd bij rivaliserende bendes om het door de politie ontstane gat in de markt op te vullen. De groothandelaar die de opgerolde bende bevoorradde, kan nu een tweede keer verkopen aan de nieuwe bende die overneemt. Telkens de politie een succesvolle actie onderneemt, juichen ten minste twee drugsbendes: de rivaliserende die alles overneemt en de groothandelaars die nogmaals kunnen verkopen. Aan het aanbod verandert niks. Zelfs het prijsniveau wordt amper beïnvloed. Undercover-acties scherpen de drugshandel nog aan. Enkel de meest gewelddadige, intimiderende, psychopathische bendes blijven over. Het is een soort Darwiniaanse selectie.

Oplossingen

Hoe moet het dan verder? Wat zijn de oplossingen? Ioan Grillo woont nu 22 jaar in Mexico en doet daar vanop het terrein verslag over de drugshandel. Hij interviewde kartelliden, huurdoers, beulen, handelaars, politici en alle mogelijke betrokkenen. Grillo schreef daar ondertussen verschillende boeken over. De eerder aangehaalde Neil Woods leefde jaren tussen de bendes als undercover politieman. Professor David Nutt is neuropsychofarmacoloog en een wereldautoriteit over drugs. Journalist Johann Hari schreef een boek over de Oorlog tegen Drugs, 'Chasing the Scream: The First and Last Days of the War on Drugs'. Zijn eerste Ted Talk over 'Everything you think you know about addiction is wrong' werd ondertussen meer dan 40 miljoen keer bekeken. Welke oplossingen stellen al deze experts voor? Allemaal stellen ze vast dat de huidige aanpak niet werkt. Integendeel, ze leidt tot steeds verdere escalatie. Ze zijn het over één ding eens: de overheid moet de controle nemen over de drugshandel en zo de nachtmerrie van Pablo Escobar doen uitkomen: het vernietigen van het businessmodel door drugs uit de illegale sfeer weg te halen. Betekent dat hetzelfde als alles legaliseren? Zo eenvoudig is het niet. Het antwoord is Drug Reform Policy. Een hervorming van het drugsbeleid waar preventie, therapie, re-integratie en gecontroleerde legalisering centraal staan.

De meesten zijn het erover eens dat cannabis best gelegaliseerd wordt, op voorwaarde dat het THC-gehalte (de verslavende component in marihuana die verantwoordelijk is voor de roes) onder een bepaalde (lage) grens blijft. De overige drugs

willen ze allemaal door apothekers laten verde-len op voorschrift. Ze verwijzen daarvoor naar het voorbeeld van Portugal en Zwitserland. Portugal kampte met een epidemie van overdosissen en HIV door drugsspuiten. In het jaar 2000 werd privaat druggebruik uit het strafrecht gehaald. Wie betrapt wordt met drugs voor persoonlijk gebruik moet niet meer naar de gevangenis en krijgt ook geen vermelding meer op zijn strafblad. Er kan wel een administratieve sanctie opgelegd worden door een panel van sociale werkers, medische professionals en drugsexperten. Die panels kunnen mensen verwijzen naar ontwenning, kunnen boetes geven of een gemeenschapsdienst opleggen. De drugs-problematiek wordt in Portugal behandeld als een welzijnsproblematiek. Verslaafden worden geholpen en verwezen naar behandeling en vaak ook begeleid naar een job. De drugshandel zelf wordt nog wel vervolgd. Het resultaat is een enorme daling van de overlast door drugsgebruik en een scherpe daling van het aantal drugsdoden.

Anarchie en chaos

Iets gelijkaardigs gebeurde rond het jaar 2000 ook in Zwitserland. De Zwitsers kampten met een epidemie aan druggebruik in stadsparken in Zürich waar verslaafden in het openbaar heroïne spotten. Eerst zette het land de klassieke middelen in. De politie maakte jacht op de verslaafden, druggebruik werd gestigmatiseerd... Niks hielp. Dat veranderde toen Ruth Dreifuss president werd. Dreifuss stelde dat haar landgenoten niet bang moesten zijn voor anarchie en chaos bij een gedeeltelijke legalisering van drugs. 'Wat we nu hebben is anarchie en chaos', stelde ze.

'We hebben nu onbekende criminelen die onbekende chemicaliën verkopen aan onbekende druggebruikers in het donker. Dat is pas chaos.' De president wou de orde herstellen en de heroïnehandel uit de handen van de criminelen halen. Heroïneverslaving is heel vaak zelfmedicatie die ontstaat door eerdere trauma's. Vaak betreft het

“ Telkens de politie een succesvolle actie onderneemt, juichen ten minste twee drugsbendes: de rivaliserende die alles overneemt en de groothandelaars die nogmaals kunnen verkopen ”

seksueel misbruik of mentale problemen sedert de jeugd. De Zwitsers beseffen dat deze druggebruikers in de eerste plaats kwetsbare patiënten zijn die hulp nodig hebben.

Zwitserland legaliseerde het gebruik van heroïne voor verslaafden op voorschrift. Verslaafden konden voortaan medisch pure heroïne krijgen die ze op gecontroleerde sites onder toezicht kunnen injecteren, zodat ze die niet kunnen doorverkopen. Ze krijgen een kliniek toegewezen waar ze om 7 uur

's ochtends moeten verschijnen, ze kunnen het pure spul injecteren en nadien moeten ze naar hun werk. Sedert de Zwitsers met deze strategie begonnen, is er in het officiële circuit geen enkele patiënt overleden aan een overdosis. In het criminele circuit is het aantal doden fel gedaald. Waarom zou je nog dure rommel kopen op straat als je het pure spul met kwaliteitscontrole kan krijgen in een kliniek? Niet alleen is deze aanpak maatschappelijk stukken goedkoper dan het alternatief, de Zwitsers stemden ondertussen bij referendum met een overweldigende meerderheid om dit programma verder te zetten. Het Zwitserse drugsprogramma steunt op

“ Zwaar marihuanagebruik bij jongeren kan leiden tot psychose, schizofrenie en Cannabis Disorder ”

4 pilaren: preventie, therapie, hulp en rehabilitatie. Alle succesvolle drugsprogramma's erkennen dat het stigmatiseren en criminaliseren van druggebruik omgekeerd werkt. Een focus op re-integratie via de arbeidsmarkt blijkt vaak succesvol.

Een voorbeeld

Als ons beleid daar een voorbeeld wil aan nemen is er nog een hele weg te gaan. Er bestaat bij ons geen drugsbeleid. De bevoegdheden zitten - typisch Belgisch - sedert de vorige staatshervorming versplinterd tussen het federale en het regionale niveau. Er zijn veel geïsoleerde initiatieven, er is geen kwaliteitscontrole of opvolging, er is geen kat die weet wat de andere doet en er bestaan geen ge-

gevens over welke aanpak al of niet werkt. Niet alle druggebruik is problematisch. Volgens onderzoek ervaart 90 procent van de gebruikers geen verdere problemen in hun leven. De 10 procent problematische gebruikers zullen in een ontwenningstraject wellicht regelmatig hervallen. Toch bestaat er geen enkele opvolging van deze patiënten. Als de verslaafde ergens hulp zoekt en een etappe van het traject afrondt, belandt hij of zij in het beste geval na een lange wachttijd in een kliniek waar hij na enkele weken ontslagen wordt zonder dat er sprake is van enige omkadering of verdere opvolging. Soms lijkt het of de hulpverlening meer gericht is op het behoud van jobs voor de betrokkenen, dan op een oprechte zorg voor de patiënten.

De Zombie Oorlog is een maat voor niks. We moeten een intelligente manier vinden om de drugshandel uit het criminele circuit weg te halen. Blind legaliseren en de handel aan het commerciële circuit overlaten, zoals in de VS gebeurde, kan geen oplossing zijn. Tal van officiële rapporten wijzen op de nadelige effecten van deze manier van legalisering. Sinds marihuana in Colorado gelegaliseerd werd is het aantal verkeersdoden onder invloed van marihuana meer dan verdubbeld, van 55 in 2013 naar 115 in 2018. De marketing van de drugshandel richt zich voornamelijk op jongeren en daar zijn de negatieve effecten van marihuana het grootste: er is een aantoonbare daling van het IQ bij regelmatig gebruik op jonge leeftijd. Zwaar marihuanagebruik bij jongeren kan leiden tot psychose, schizofrenie en Cannabis Disorder (zwarte kots-aanvallen). De marihuana die vandaag verhandeld wordt is een heel andere drug dan de marihuana die de vorige decenia op straat verkrijgbaar was. Het THC-gehalte in marihuana is vandaag aanzienlijk hoger dan vroeger waardoor het verslavender en veel schadelijker is voor de hersenen. Er is feitelijk geen onderscheid meer met harddrugs.

Tot slot zullen we het moeten hebben over een aantal maatschappelijke factoren die druggebruik aanwakkeren: de atomisering en versplintering van onze samenleving, eenzaamheid, angst, achteruitgang van de mentale gezondheid en de verminderde mentale weerbaarheid bij jongeren. Veel mensen nemen hun toevlucht tot drugs als een vorm van zelfmedicatie om te kunnen omgaan met hun angsten of trauma's. De Amerikaanse onderzoeker Jonathan Haidt noemt Generatie Z de meeste angstige generatie ooit.

In dit internettijdperk en sinds de opkomst van de sociale media is de mentale gezondheid van onze jongeren er fel op achteruit gegaan. Het wegvallen van het traditionele gezin en de teloorgang van warme familiebanden waren een gevolg van de seksuele revolutie in de jaren '60. Dat heeft geleid tot meer eenzaamheid, meer eenoudergezinnen en meer trauma's zowel bij jongeren als bij volwassenen. Als we willen afstappen van de Zombie Oorlog en op een intelligente manier de drugsmaffia willen counteren dan zal een integrale aanpak nodig zijn. We wachten best niet te lang om dat bespreekbaar te maken. □

CHRISTOPHE DEGREEF

BARBARA PAS (Vlaams Belang) en LODE VEREECK schreven het boek 'Bodemloos' over de financiële transfers van noord naar zuid

“IN 2024 ZETTEN WIJ DE KLOK OP NUL”

Met hun nieuwe boek 'Bodemloos' hebben federaal parlementslid Barbara Pas (Vlaams Belang) en econoom Lode Vereeck een degelijk beargumenteerd werk afgeleverd over de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië. In tegenstelling tot wat publiekelijk gedacht wordt, bestaan die transfers al sinds het ontstaan van België. Zo refereren Pas en Vereeck naar diverse studies, uitgevoerd door zowel Frans- als Nederlandstaligen. 'Stoppen met de transfers brengt jaarlijks meer dan 7 miljard euro op voor Vlaanderen. Met het vrijgekomen geld willen we vooral strategische keuzes maken die Vlaanderen ten goede komen.'

In Bodemloos tonen Barbara Pas en Lode Vereeck aan dat Vlaanderen altijd al heeft betaald. Ook toen het in de 19de eeuw armer was. En vandaag. De huidige transfers bevinden zich volgens parlementslid Pas en econoom Vereeck (ex-Open Vld en Lijst Dedeker, red.), hoofdzakelijk in de Belgische belastingen en sociale zekerheid, en in iets mindere mate in de financiering van de deelstaten.

'Wij wijzen niet de Waalse en Brusselse bevolking met de vinger, maar wel hun politici, die hen gevangen houden in een falend economisch beleid zonder einde. Zonder de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië heeft België geen meerwaarde meer voor de Franstalige politici. En dat weten ze.'

Lode Vereeck: 'Wij krijgen vaak voor de voeten geworpen dat er ook financiële transfers zijn tussen de provincies. Dat klopt. Maar: het grootste verschil is dat de provincies geen afzonderlijk sociaaleconomisch beleid voeren. Als er vele gepensioneerden aan de kust wonen, dan is er een transfer van pensioengelden richting West-Vlaanderen. Maar dat is niet het resultaat van het economische beleid dat West-Vlaanderen voert.'

'Transfers zijn er altijd en overal tussen verschillende beleidsniveaus. Een bepaalde mate van

solidariteit is ook wenselijk, zelfs tussen Vlamingen en Walen. Maar dat betekent niet dat Vlaanderen decennialang het falende Waalse beleid moet blijven ondersteunen. Daar gaat het over: de transfers houden de linkse keuzes van de Waalse regering in stand. Keuzes op vlak van werkzaamheid of gezondheidszorg. De Walen mogen natuurlijk een fundamenteel ander beleid voeren. Maar niet op onze kosten. De Vlaming vraagt daar niet om.'

'Eigenlijk is het tragisch: als de Franstaligen moedige maatregelen zouden nemen om hun mensen meer aan het werk te krijgen, dan zouden zij even rijk of zelfs rijker kunnen worden dan Vlaanderen. In Wallonië is veel ruimte, en met de jongere bevolking zou het weleens een economisch aantrekkelijk land kunnen worden voor bedrijven. Maar ze kiezen voor een staatseconomie. Wij hebben nochtans baat bij een rijke buur aan onze zuidergrens. Mocht dat nog niet duidelijk zijn.'

Barbara Pas: 'Brussel wordt in ons model dan ook geen onafhankelijke stadsstaat, zoals velen misschien dromen, maar een onderdeel van Vlaanderen met een sterke mate van culturele autonomie. De Brusselse arbeidsmarkt biedt vele kansen voor Vlaanderen.'

Dat is dan toch een risico: Wallonië heeft economisch erg goede troeven. Het Vlaamse onderwijs verslechtert, onze samenleving vergrijs. Het spijt ons te zeggen dat Vlaanderen ook niet altijd erg ondernemend is, en ook weinig alleen durft, zoals ook de recente covidcrisis heeft aangetoond.

Barbara Pas: 'Net daarom: een algemeen federaal beleid voeren is voor beide regio's onwenselijk, want de problemen zijn in beide regio's fundamenteel anders. De Vlamingen willen niet liever dan een eigen beleid voeren, Wallonië niet. Laat ons dan eigen beleid afdwingen door te stoppen met de transfers. Alleen zo zal men in Wallonië ontdekken dat men serieus moet hervormen.'

Het geld dat zou vrijkomen wanneer we de transfers van Vlaanderen naar Wallonië zouden schrappen, willen jullie in Vlaanderen herverdelen. Door er bijvoorbeeld voor te zorgen dat de minimumpensioenen hoger zijn, door de belastingen te verlagen, de BTW op energie permanent naar 6% te halen, en door de zorg voor kwetsbare mensen beter te subsidiëren. Jullie willen met andere woorden het vrijgekomen geld op een sociale manier gebruiken, niet op een economisch rechtse manier.

Pas: 'Dat is een kwestie van rechtvaardigheid. Het vrijgekomen geld willen wij inderdaad teruggeven aan de Vlaming, want die heeft daar recht op. De torenhoge belastingdruk naar beneden halen, is ook niet echt links. Federaal is daar geen budgettaire ruimte voor, maar in Vlaanderen natuurlijk wel.'

Vereeck: 'Als de transfers van vandaag op morgen zouden wegvallen, komt er 7,6 miljard euro vrij – zoveel bedroeg de transfer in 2021. Daar kunnen we veel mee. Wij vinden dat dat geld moet terugvloeien naar de mensen die dat geld verdienen hebben. Wordt daar geen speciale parlementaire meerderheid voor gevonden, geen probleem. Dan

kan het Vlaams parlement zelf heel wat keuzes maken van dezelfde financiële grootorde, waaronder het wegwerken van wachtlijsten in de zorg en op de sociale huurmarkt.'

“ Als de transfers van vandaag op morgen zouden wegvallen, komt er 7,6 miljard euro vrij. Dat geld moet terugvloeien naar de mensen die dat geld verdiend hebben ”

— Lode Vereeck ”

U komt uit de liberale politieke familie, meneer Vereeck. De belastingschaal van 40% naar 30% brengen is al een goed begin. Maar het is geen 20%, of zelfs 15%, wat pas een echt rechtseconomische maatregel zou zijn het liberalisme waardig. 30% van het inkomen afromen is objectief gezien nog altijd veel, niet?

Vereeck: 'Wij pleiten niet voor een Vlaanderen met een minimalistische overheid, maar voor een staat die strategische ruimte heeft om beleidsbeslissingen te nemen die de hele bevolking ten goede komen. Ik kom uit rechtse economische middens, dat klopt. Maar een belastingverlaging koppelen aan strategische overheidskeuzes voor de Vlaming, zoals het VB voorstelt, is een economisch gezonde strategie. We zitten in een tijdperk waarin duidelijk wordt dat er grenzen zijn aan het vrije-marktdenken. We worden misschien wel snel rijk in een land met weinig overheid. Maar we zitten meer in een tijdvak waarin naties opnieuw sterke strategische keuzes moeten maken, bijvoorbeeld in de energiebevoorrading en -onafhankelijkheid. Dat geeft voor mij de doorslag.'

'N-VA-partijvoorzitter Bart De Wever zegt soms dat het VB extreemlinks is. Daar moet ik eens goed om lachen. Ik zie het VB namelijk ook pleiten om de belastingen significant te verlagen voor de Vlaam-

Barbara Pas en Lode Vereeck

se middenklasse. De belastingvrije som wordt opgetrokken tot het niveau van het leefloon, en de hoge schijf van 40% gaat naar 30%. Dat is niet min en zeker niet extreemlinks. De N-VA heeft nog altijd niet door dat ze met hun extreem neoliberalisme de Vlaming niet meer gaat overtuigen. Het is niet nodig om tot ons 67ste te werken om de pensioenen betaalbaar te houden. Dat is een mythe. Het gaat niet om leeftijd, maar om gewerkte uren. Tegelijkertijd positioneert het VB zich rechts van CD&V. Want die partij zit echt wel ondergedompeld in de subsidie-economie.'

Pas: 'Investeren in schoolinfrastructuur, een degelijk minimumpensioen en gunstige belasting-schalen voor de middenklasse, dat zijn voor ons de kerntaken van een overheid. Wij maken daarin een duidelijk onderscheid: de overheid moet bepaalde taken vervullen, want daardoor wordt de gemeenschap sterker.'
 'Onze politieke lijn is dat het in deze tijden onverantwoord is om op deze manier geld te blijven verkwanselen. Er heerst een omerta in de parlementen en de reguliere media om daar een transparant debat over te voeren. Om een plan op te stellen om uiteindelijk met de transfers te stoppen. Dus hebben wij het studiewerk maar gedaan, om het debat echt op de politieke agenda te zetten.'

Uit jullie boek blijkt dat de Franstalige politici duidelijk beseffen dat de transfers de ruggengraat van België zijn: menig Franstalig politicus heeft zelfs al openlijk gezegd dat, als de sociale zekerheid gesplitst wordt, België voor hen niet meer hoeft. Sommigen zeggen zelfs openlijk dat ze het daarom nog even willen rekken tot de staatskas leeg is...

Pas: 'Dat is het hallucinante. Aan Franstalige kant beseft men dat de transfers niet houdbaar zijn. Aan Vlaamse zijde situeert zich het grootste probleem: machtsbehoud en carrièrepianing geven de doorslag bij Vlaamse politici. Zo moeten zij het nooit hebben over hoe de betere sociaaleconomische prestaties van hun kiezers, jaar na jaar wegvloeien naar deelstaten die het geld opdoen en minder

hard willen presteren.'
 'Om de transfers binnen de Belgische begroting en binnen de sociale zekerheid te hervormen, heb je geen grondwetswijziging nodig, wel speciale meerderheden. Ik wil maar zeggen: het is een zaak van politieke wil. Komen de verkiezingen er aan, dan zullen Vlaamse politici – zelfs Egbert Lachaert – pleiten voor meer fiscale autonomie voor Vlaanderen. Tja, dat zeggen ze al sinds de Vlaamse resoluties van 1999. Op enkele kruimels na kan

“ Investeren in schoolinfrastructuur, een degelijk minimumpensioen en gunstige belasting-schalen voor de middenklasse, dat zijn voor ons de kerntaken van een overheid ”

— Barbara Pas

Vlaanderen allerm minst fiscaal autonome keuzes maken. Sinds de communautaire stilstand van 2014 is het dossier ook bevroren. Het lijkt alsof België geen communautaire meningsverschillen meer heeft. Wanneer er dan een crisis losbarst zoals de coronacrisis, draait men de redenering om, en stelt men dat het niet-beslissen het gevolg is van te veel federalisering, en dat België opnieuw meer macht moet krijgen. Opnieuw: allemaal dankzij de financiële transfers die Vlaanderen genereert.'

Vereeck: 'Tussen de 7 en de 8 miljard euro vloeit er elk jaar weg uit Vlaanderen. En dat is dan nog een zuinige berekening, want met de rentelasten erbij gaat het om nog veel meer. De Belgische schuld, die zoals u weet torenhoog is, is vooral een Franstalige schuld, want Vlaanderen heeft zijn werkelijke aandeel in die historische schuld al lang terugbetaald.'

'In het geval van onafhankelijkheid, zou het eerlijker zijn wanneer de Franstaligen de volle-

dige federale schuld op zich namen, maar dat zal waarschijnlijk niet lukken. Vandaar dat wij het hebben over het conservatieve bedrag van 7,6 miljard euro aan traditionele transfers in 2021. Dat is het bedrag dat onmiddellijk beschikbaar wordt als de transfers stoppen, los van de historisch opgebouwde schuld, die Vlaanderen dus al heeft afbetaald.'

Pas: 'De sociaaleconomische voorstellen die we willen doorvoeren, hebben dan ook een waarde van 7,6 miljard euro. Wij zouden ruimer kunnen rekenen als we rekening houden met de staats-schulden en de rentelasten die vooral de Vlamingen betalen, maar het is ook niet de bedoeling dat we de Vlamingen doen geloven dat we Sinterklaas kunnen spelen. Vandaar: wij baseren ons op de meest conservatieve inschatting.'

Goed. Maar jullie weten natuurlijk ook dat er geen meerderheid gevonden zal worden. Als België gesplitst wordt, dan zal dat gepaard gaan met politieke onderhandelingen. Jullie willen inzetten op een soevereiniteitsverklaring van het Vlaams parlement, uitgeroepen door een Vlaamse parlementaire meerderheid?

Pas: 'Dat zou een mooi scenario zijn, ja. Maar laat dat maar afhangen van de verkiezingsresultaten.' 'Kijk, dit boek kadert in een campagne die het VB voert en die luistert naar de naam "Vlaams vuur". Tegen 2024 willen wij aantonen dat België niet meer levensvatbaar is. 2024 wordt het moment om de omwenteling te maken. Wij wakkeren het zelfstandigheidssentiment bij de Vlaming verstandig en beargumenteerd aan. Van nu tot 2024 komen er verschillende publicaties, campagnes en congressen om de Vlaming te overtuigen van onze plannen. En al onze plannen moeten uitmonden in de kiezer die hiervoor kiest, waardoor wij met democratische meerderheid de soevereiniteit van Vlaanderen kunnen uitroepen.'

'Maar het ene sluit het andere niet uit. Als binnen het federale parlement een speciale meerderheid wordt gevonden om de sociale zekerheid te splitsen en komaf te maken met de transfers, dan

Bodemloos is uitgegeven bij Doorbraak, en voor 22,49 euro te koop via boeken.doorbraak.be

is dat voor ons ook prima. Gebeurt dat niet – wat waarschijnlijk is – dan zetten wij de klok op nul na de verkiezingen van 2024. Wij stellen dan een ultimatum aan de Franstaligen en aan de Vlaamse politici die geloven dat via federale onderhandelingen de transfers kunnen worden gestopt. Wordt er niet opgeleverd binnen een termijn, dan zal de Vlaamse onafhankelijkheidsverklaring een feit zijn, uitgeroepen via het Vlaams parlement door een Vlaamse meerderheid. Ze zullen dan sowieso moeten praten over de verdeling van de staats-schuld.'

Vereeck: 'Dat lijkt misschien allemaal fictie, maar een doorwinterd grondwetspecialist als professor Robert Senelle zaliger erkende ook die manier van werken: een parlement mag zijn soevereiniteit uitspreken bij parlementaire meerderheid.'
 'Ook ik heb vroeger geloofd in het confederalisme, dat op basis van redelijkheid tot stand zou komen. Maar ik zie het niet meer tot stand komen. België is vergrendeld, zoals u weet, waardoor de Vlaamse meerderheid nooit binnen de Belgische context de staatshuishouding kan veranderen. Wij willen meer zelf doen, maar worden daarin gehinderd, met ons geld, nota bene. Dus moet het maar via het duidelijk vooropstellen van onze soevereiniteit. België zit politiek muurvast en is failliet. Het is nu het moment voor onze soevereiniteit, met andere woorden.'

WINNY MATHEEUSSEN

Foto's © Winny Matheussen

VECHTEN TEGEN DE BIERKAAI

Is het u ook al opgevallen? Het echte volkscafé verdwijnt stilaan uit het straatbeeld. In alle stilte, zonder veel ophef. De tendens is al jaren bezig, maar de corona- en energiecrisis lijken het proces te versnellen. Een eenvoudig café, waar de mensen nog samenkomen om met elkaar te praten, te kaarten of een balletje te tikken op een golfbiljart: het blijkt steeds moeilijker te vinden.

Één voor één gaan ze dicht. Met stille trom sluiten de deuren. Overnemers zijn er zelden. Want café houden zoals in de vorige eeuw, dat is voor jonge mensen niet meer haalbaar. De opbrengst van het tappen van een goede pint en het serveren van een droge saucisse kunnen de huishuur of het afbetalen van een lening niet meer dekken. De weinigen die nog over zijn, worden uitgebaat door leden van de oudere generatie. Zij hebben hun café nog in eigendom en zitten niet vast in een wurgcontract van een brouwerij of biersteker. De tijden veranderen, en ze veranderen snel.

Verval of renovatie

Met enige weemoed denk ik terug aan Café des Sports aan het station in Groot-Bijgaarden, 'Bij Mariëtte', voor de stamgasten. Mariëtte was ergens in een vooroorlogs verleden in het pand geboren. Ze is er nooit weggegaan en heeft tot haar laatste dag, ergens in 2016, trouw haar café open gehouden.

“ Zelfs de toegang tot de oprit die leidde naar 'de koer' en wat decennia lang de officieuze fietsenstalling van het station van Bijgaarden was, is brutaal met ziellose snelbouwsteen dichtgemetseld ”

- ▲ **Café des Sports**
- ▼ **Café 'Bij Marina'**

Sinds haar overlijden zijn de rolluiken naar beneden en verkommert het gebouw. Met pijn in het hart sta ik er voor en laat de herinneringen op mijn netvlies passeren. De authentieke houten lambrisering, de simpele maar goedzittende houten stoelen en banken. De prachtige tegelvloer. Glaspartijen die in alle eenvoud toch een zweem van Art Deco uitademden. En dan Mariëtte, klein, nog geen meter zestig, maar onvervaard en zelfzeker achter haar toeg. Niemand die het in zijn hoofd haalde hier ongein te verkopen. Daar maakte zij kordaat korte metten mee.

En nu, gesloten, in verval. Zelfs de toegang tot de oprit die leidde naar 'de koer' en wat decennia lang de officieuze fietsenstalling van het station van Bijgaarden was, is brutaal met ziellose snelbouwsteen dichtgemetseld. Het doet pijn en ik vraag me af wat zij hiervan zou vinden.

Frank Becuwe. Hier vind je nog een van de laatste authentieke brouwerijen, met ketels uit de negentiende eeuw, al is de brouwerij niet meer operationeel. In 2019 liep de erfpacht voor het café van de vorige uitbaters af. Er heeft dan kort iemand overgenomen, maar die stopte al terug in mei 2020. Ik woon een paar meter verder en dit was mijn stamcafé. Ik heb de pacht dan maar overgenomen, uit liefde voor de zaak.'

Nock is een aangespoelde Engelsman die in de Westhoek landde als dispatcher van een transportbedrijf. 'Ik woon hier al zo lang en heb hier mijn thuis gemaakt. Het café hoort daar bij.'

➤ Het kan ook anders. In Kobbegem staat in het centrum het oude café 'De Kob'. Hier een gelijkaardig verhaal. Jarenlang opgehouden door Çois en Alice, broer en zus die ongetrouwd zijn gebleven. In de volksmond gingen we 'Bij Çois' of bij 'den Tingeleir'. Vanwaar die naam kwam heb ik nooit kunnen achterhalen. Op een bepaald moment stierf Alice. Çois heeft dan nog even doorgedaan, maar stopte er mee omdat de gezondheid achteruit ging. Sinds zijn overlijden stond het karaktervolle pand leeg.

Maar hier geen verval. Een jong koppel zag wel iets in het oude huis met zijn authentieke uitstraling en vooral prachtige ligging. Zij kochten het op en bewonen het nu na een grondige renovatie. Zij hebben wel de typische karakteristieken van het oude café bewaard. Hier is nieuw leven ontsproten, al kan men zich niet meer aan de tapkraan laven.

Museum van de Dorst

Mijn zoektocht naar nog levende authentieke cafés voert me naar de Westhoek. Ik strand aan de rand van de Lovaart, in Fortem, waar een bordje staat met 'Bierkaai' erop. De titel boven dit stuk komt spontaan bij me op. Wat verder vind je Mout & Brouwhuis 'De Snoek'. In deze oude brouwerij, die tijdens WO1 het front van bier voorzag, is een brouwersmuseum ondergebracht. Het oude brouwershof is nog steeds café en ademt, met de oude originele bierreclames, de sfeer van het verleden uit.

Uitbater Philip Nock doet zijn verhaal. 'Jaren geleden waren de gebouwen in verval geraakt en onbewoonbaar geworden. De lokale bevolking heeft zich ingespannen om alles terug in ere te herstellen en hier een museum van te maken. Drijvende kracht is historicus

Op de vraag of het haalbaar is om hier nog een volkscafé uit te baten, klinkt Nock hoopvol. 'De eerste winter is er door corona niet veel gebeurd. Deze zomer gaat het best goed, ook omdat ik veel steun krijg van de gemeente. Ik mag een groot terras uitbaten, waardoor er bij goed weer ook veel fietsers stoppen om iets te eten of te drinken. Ik heb een uitgebreide bierkaart met meer dan 100 bieren en zet in het weekend mijn Green Egg (een kamado grill en smoker, nvdr) buiten. Dat trekt volk.'

➤ **Komt de lokale bevolking nog over de vloer?**
 'Zeker, al zijn die minder geïnteresseerd in de speciale bieren. Voor hen heb ik nog steeds Jupiler en Stella van de tap. En natuurlijk ons unieke Snoekbier, dat alleen hier op vat te verkrijgen is. Maar de focus ligt toch vooral op fietsers en toeristen om de zaak draaiend te houden. Vroeger, voor corona, kwamen hier zo'n dertig bussen per maand langs voor het museum. In augustus dit jaar waren het er drie. Dat moet nog terug op gang komen, maar ik zie het zitten. Al ben ik wat bevreesd voor de winter. Dan heb je sowieso minder toeristen. Misschien doe ik dan wat minder open. Ik zie wel. Ik heb er in elk geval veel zin in om dit prachtige verhaal verder te zetten.'

'Bij Marina', Meldert

Een heroriëntatie die meer op toeristen gericht is kan dus het overleven van een volkscafé betekenen. Een ander verhaal horen we bij Marina in Meldert. Toevallig reed ik er langs en sprong ik er binnen, gelokt door het typische licht dat door de ramen scheen. Het maakte mijn café-instinct wakker.

Hier geen toeristen. Wel de plaatselijke bevolking die, ieder aan z'n tafeltje of aan de toog, het gesprek op gang houdt. Een golfbiljart en jukebox sieren de ruimte, die met houten lambrisering is afgemaakt. Heroïsche 'Een achtste in Belot'-kaders getuigen van een rijk kaartersleven. Marina, een rijpere dame die zelfzekerheid uitstraalt, zwaait hier al sinds 1989 de plak. ➤

“ Met gewoon pintjes tappen kan je dan de rekeningen niet betalen. Ik heb de indruk dat dit soort cafés gewoon moet verdwijnen ”

➤ 'Ik ben opgegroeid in cafés', begint Marina haar verhaal. 'Mijn moeder heeft op verschillende locaties hier in de buurt café gehouden. Hetzelfde geldt voor mijn tante. Een nicht ging me voor. Uiteindelijk kreeg ik in 1989 de kans om dit pand te kopen. Het werd gebouwd in 1936. Hier is sindsdien altijd café gehouden.'

'Ik ben destijds op m'n eentje een lening aangegaan om hier te kunnen beginnen. Hard werken, dat wel, maar nu is het pand al een hele tijd mijn eigendom, schuldevrij en vrij van brouwerscontracten. Ik doe hier mijn zin en geniet daar nog elke dag van.'

Kan je in de huidige tijden nog leven van dit soort café? 'Voor mij lukt dat, omdat ik er al zo lang in zit en alles is afbetaald. Maar ik sta hier vooral achter de toog omdat ik het graag doe. Ik ben alle dagen open vanaf half tien. Sluiten doe ik pas wanneer de laatste klant vertrekt. Dat is vaak een stuk na middernacht. Enkel op woensdag doe ik toe. Dit café en de klanten zijn mijn lang leven. Ik blijf dit doen zolang de gezondheid het toelaat.'

En dan, komt er dan een overname? 'Nee. Wanneer ik stop is het boeken toe, plank tegen de deur en rolluiken naar beneden. Mijn kinderen hebben geen interesse om de zaak over te nemen. Eerlijk gezegd denk ik ook niet dat het nog mogelijk is om in de huidige omstandigheden als beginnende cafébaas dit soort zaak uit te baten. Je moet je diep in de

schulden steken om het pand te kopen, of je moet iedere maand huur betalen. Met gewoon pintjes tappen kan je dan de rekeningen niet betalen. Ik heb de indruk dat dit soort cafés gewoon moet verdwijnen. Op dit moment gaat alles goed, al moet ik zeggen dat ik elke dag met angst in het hart naar de brievenbus ga. De rekeningen worden almaar hoger. Ik hoor ook de verhalen over gestegen energierekeningen. Maar ik ga door zolang het gaat.'

Naast het klassieke interieur valt er nog iets anders op bij Marina. Op de toog liggen matjes met dolfijnen en de tekst 'Een dolfijn café'. Ook elders merk ik nautische elementen die naar de sympathieke zeezoogdieren verwijzen. 'Ach, dat is een heel verhaal. Jaren geleden was ik op vakantie in Mexico. Daar kon je met dolfijnen gaan zwemmen. Nu kan ik niet zwemmen en sla ik in paniek wanneer ik beseft dat ik niet meer kan staan. Maar met dolfijnen zwemmen? Dat moest ik toch eens proberen.'

'Ik heb dat gedaan en was op slag verliefd. Die liefde zie je terug in mijn café. Nog iets?' Geef mij nog maar een pint. En een droge saucisse. Santé. En dat we ze nog lang mogen mogen! □

CHRISTOPHE DEGREEF
FILIP MICHIELS

Foto © Tim Dirven

Luc Van Gorp (CM) en Ivan Van de Cloot (Itinera) fileren ons gezondheidsbeleid

“JA, LIEVEN ANNEMANS MOET IN ERE HERSTELD WORDEN”

Geen twee mensen verschillen ogenschijnlijk zo van elkaar als de voor het establishment uiterst scherpe econoom Ivan Van de Cloot (Itinera) enerzijds en theoloog en verpleger Luc Van Gorp - als voorzitter van de Christelijke Mutualiteiten het establishment zelve - anderzijds. Toonde de eerste zich tijdens de covidcrisis bijzonder scherp voor het lockdownbeleid, dan moest de tweede de grootste mutualiteit van het land door de zwaarste gezondheids crisis in zijn carrière loodsen. ‘Men heeft geredeneerd vanuit beheersbaarheid. Maar dat is niet duurzaam.’

De realiteit is vaak niet zwart-wit. Beide heren blijken elkaar te kennen, de begroeting is hartelijk. Luc Van Gorp publiceerde voor en tijdens de pandemie kritisch over het carcan waarin onze gezondheidszorg vastzit. Ivan Van de Cloot waarschuwde voor de pandemie al voor het feit dat België geen cultuur heeft om met crisissen om te gaan. Er is flink wat gemeenschappelijke grond, zo blijkt al gauw.

Ivan Van de Cloot: ‘Nee, België heeft geen veiligheidscultuur, geen cultuur van verantwoordelijkheid. We leren niet uit onze fouten. Waarom is er niets gedaan met het pandemieplan dat we voor de crisis hadden, en zijn we beginnen te freewheelen? Uit blinde angst, angst ook dat onze verouderde structuren weleens op de proef zouden kunnen worden gesteld. En dus deden we de voltallige samenleving gemakshalve maar op slot. En daar zal het niet bij stoppen. We weten al jaren: de grootste bedreigingen voor onze welvaart zijn de vergrijzingsfactuur, pandemieën en energieschokken. Klinkt vertrouwd, niet?’

Luc Van Gorp: ‘Voor de covidcrisis liep het al verkeerd in onze samenleving, dat klopt. Voor de start van de pandemie waren er al meer dan

400.000 langdurig zieken in België. Door covid is dat alleen maar erger geworden. Mentale gezondheidszorg werd tijdens de pandemie naar het achterplan verschoven. Er werd gefocust op het fysieke, op het beheersbaar houden van de ziekte. Op die manier hebben we de ziekenhuizen kunnen vrijwaren van een crash. Tijdelijk. Want de problemen zijn nu niet van de baan, zelfs niet in tijden met weinig covidbesmettingen.’

‘Oudere mensen blijven hoe dan ook kwetsbaar, ook als ze gevaccineerd zijn. Met de klimaatverandering zullen de problemen ook niet minderen, wel integendeel. We gaan waarschijnlijk naar een wereld met meer migratie, en met meer epidemieën. Als u mij vraagt of de Christelijke Mutualiteiten vinden dat we ook oog moeten hebben voor de geestelijke gezondheidszorg, zelfs in tijden van een pandemie, dan antwoord ik u bevestigend. Ik ben dat gesprek nooit uit de weg gegaan. De enige die op het hoogtepunt van de crisis iets over mentale gezondheid durfde te zeggen op het publieke forum, was Lieven Annemans. Maar hij mocht het daar niet over hebben van media en politiek.’

Moet Lieven Annemans in ere hersteld worden, meneer Van Gorp?

Luc Van Gorp: ‘Dat vind ik wel, ja. Ik ken Lieven al heel lang, en begrijp zeer goed wat hij zegt.’

Ivan Van de Cloot: ‘Laat me de zaken toch wat scherper stellen. Door de overheidsmaatregelen is er grote maatschappelijke nevenschade, niet alleen in de geestelijke gezondheidszorg. Depressies, verslavingen en eetstoornissen zijn bij jongeren toegenomen, zo wijst onderzoek na onderzoek uit. Er is een enorme leerachterstand ontstaan door de schoolsluitingen en -beperkingen. In België zwijgt men te vaak daarover. Je kan pleiten voor zomercursussen voor leerlingen met achterstand, maar je moet de zaken eerst durven te benoemen vooraleer je echte oplossingen kan formuleren.’

‘En de feiten, die zijn dat flink wat jongeren door de keuzes van tijdens de pandemie een lagere levensverwachting zullen hebben. Zij hebben immers een cognitieve en maatschappelijke achterstand opgelopen. Dat zal zich vertalen in minder kansen op de arbeidsmarkt, een grotere kans op socio-economische achterstelling en een groter risico op depressies en verslavingen. Ik heb dat allemaal al eens tegen GEMS-voorzitter (Groep van Experts voor Managementstrategie van COVID-19, red.) Erika Vlieghe gezegd tijdens een debat. Zij had het vooral over de ziekenhuizen. Zelfs in de lente van 2022, toen het ergste al lang achter de rug was, was de vergelijking ‘Corona is gelijk aan de capaciteit van de ziekenhuizen’ heilig. Ik merk bij wel meer mensen een soort verdringingseffect. Men wil niet terugblikken op de covidcrisis.’

Om het nog scherper te stellen: na drie of vier maanden in 2020 was duidelijk dat de groep die het overgrote deel van de ernstige covidgevallen uitmaakte, de oudere bevolking was. Waarom is men dat najaar dan toch opnieuw gaan inzetten op schoolsluitingen, het onderwijs bemoeilijken in de hoop daarmee ouderen te redden? Dit is geen pleidooi om oude mensen aan hun lot over te laten, maar misschien waren zij meer gebaat

bij een beleid op hun maat? Bijvoorbeeld extra veldziekenhuizen, die toch niet duurder zouden kunnen uitvallen dan de hele samenleving op slot te doen?

Ivan Van de Cloot: ‘Net daarom moeten we een brede evaluatie van het covidbeleid aanvatten, waarbij we ook de nefaste gevolgen in kaart brengen. Laten we aantonen hoezeer we onszelf een eenzijdige visie hebben aangemeten. En kijken hoe we het volgende keer anders kunnen aanpakken.’ ‘Neem nu dat zogenaamde ‘Zwitserse-kaasmodel’ waarmee aanhangers van de zero-covidtheorie koste wat kost het virus wilden tegengaan. Elk sneetje kaas in dat model is een ‘verdedigingsmuur’ tegen het virus: afstand houden, mondkapjes, covid safe ticket, het vaccin, enzovoort. Als je genoeg sneetjes kaas hebt, dan is uiteindelijk elk gat in de kaas bedekt. Een metafoor, waarbij een gat in de kaas potentieel een covidbesmetting is. Tot vandaag is het voor elk van die sneetjes kaas afzonderlijk hoogst onzeker wat hun werkelijke effectiviteit is. Blijkbaar hadden we het ervoor over om ‘judgement calls’ te maken op basis van aannames. Dat begrijp ik nog in een initiële fase. Maar we kunnen ons toch niet achter dat model blijven verstoppen, en het zomaar opnieuw implementeren, zonder te onderzoeken of het werkelijk een oplossing is?’

Luc Van Gorp: ‘Het lijkt nu inderdaad alsof de pandemie nooit heeft plaatsgevonden. Corona heeft onder de waterlijn nochtans alles fundamenteel veranderd. De problemen in de ziekenhuizen zijn geëxplodeerd. Er is iets heel raars gebeurd tijdens de pandemie. Iedereen prijst de buitengewone prestaties die het ziekenhuispersoneel heeft geleverd tijdens de crisis. Maar ook vandaag werkt het ziekenhuispersoneel zich nog uit de naad, met een groot personeelstekort, en is daar veel minder aandacht voor. In de ouderenzorg hetzelfde: veel zorgmedewerkers zijn na de covidcrisis niet meer teruggekeerd naar hun job. Deze mensen stellen de manier van zorg verlenen in vraag. In het onderwijs, ja, zelfs in de horeca,

“ De covidcrisis dwingt ons gewoonweg om naar een ander gezondheidszorgmodel te gaan. En Vandenbroucke heeft dat door

— Luc Van Gorp ”

ook van dat: mensen willen niet meer meedraaien in ‘het systeem’. We maken onszelf nu wijs dat alles opnieuw zoals voorheen zal worden. Maar dat is niet zo. En dus moeten we ons nu afvragen wat er precies schort aan het systeem.’

Ivan Van de Cloot: ‘Maar hoe lossen we de personeelstekorten in de zorgsector dan concreet op, Luc? We hebben al jarenlang zorgtekorten bij stevige griepgolven, zoals in 2017 en 2018, en daar komt covid nu als endemische ziekte bovenop. Covid zal ongetwijfeld af en toe nog voor een opstoot aan ziekenhuisopnames zorgen. Hoe gaan we

daarmee om? Een illustratief voorbeeld: ik hoor van een aantal ziekenhuizen dat ze tijdens de covid-periode een afdeling wilden oprichten voor zware noch lichte gevallen. Mensen die niet op intensieve zorg moesten blijven liggen, met andere woorden, maar wel aangepaste zorg nodig hadden. Die ziekenhuizen zijn daar echter gauw mee gestopt omdat de financiering van onze gezondheidszorg zo iets niet toeliet. Op die manier ligt de intensive care natuurlijk snel vol. Over die discussie moet het gaan: het financieringsmechanisme creëert een groot deel van het probleem.'

Luc Van Gorp: 'De overheid heeft tijdens de covidpandemie vooral vanuit een crisisbeheersmodel gedacht. Dat is niet duurzaam. We kregen elke dag de evolutie van het aantal covidgevallen in de ziekenhuizen mee. Waarom ook niet het aantal hartaanvallen, of kankers? Dat zijn net symptomen van wat ik wil zeggen: onder de waterlijn is de crisis in de gezondheidszorg allesbehalve voorbij.'

Ivan Van de Cloot: 'Wat is de langetermijnvisie dan? In België is dat vaak: wie kan welke pot geld verdelen? Allerhande comités lobbyen nu voor hun eigen belangen. Daardoor krijg je geen oplossingen op lange termijn.'

Meneer Van Gorp, u bent voorzitter van de grootste mutualiteit van België. Waarom heeft de regering dit soort nefaste maatregelen genomen, als ook u al voor de crisis al volop bezig was de pijnpunten te benoemen? Waarom dringt uw analyse niet door? Waarom zijn de lockdowns kunnen gebeuren, als ook u twijfelt aan de effectiviteit ervan?

Luc Van Gorp: 'Ik kan daar enkel op antwoorden dat er vooral een beheersbaarheidspolitiek is gevorderd. Initieel kon men niet anders, denk ik. Controle werd echter gaandeweg het codewoord en verloor zijn initiële betekenis. Alle hoop werd vervolgens op het vaccin gevestigd, terwijl we nochtans wisten dat ook het vaccin covid niet volledig uit de wereld zou helpen. Vervolgens begon het steekspel over welke regio het beste vaccineerde, en wat er met de ongevaccineerden moest gebeuren. De "fond" van de zaak is dat gezondheidszorg een tanker is die zeer traag keert, en zeker niet zal keren wanneer de regering enkel maar een crisisbeheersbaarheidspolitiek voert, of wanneer ik mijn mening geef. Op een bepaald moment probeerde ik een ballonnetje op te laten om het geld anders te verdelen, waarop direct het antwoord kwam: "Jij gaat niet bepalen wat je met ons geld gaat doen". Er blijft veel hokjesdenken in ons systeem, terwijl het eigenlijk om geld van de belastingbetaler gaat. Ook federaal gezondheidsminister Frank Vandenbroucke (Vooruit) vindt dat.'

Kom nou. Het was bij Frank Vandenbroucke: 'Zwijg, ik weet het beter.'

Luc Van Gorp: 'Frank Vandenbroucke wil komaf maken met de verkokering van de gezondheidszorg. Ook hij stelt zich de fundamentele vraag hoe de huidige gezondheidswerker nog de noden van de complexe samenleving kan vatten. Je kan je dat moeilijk inbeelden als je niet dag in dag uit in de sector werkt. De covidcrisis dwingt ons gewoonweg om naar een ander gezondheidszorgmodel te gaan. En Vandenbroucke heeft dat door.'

Ivan Van de Cloot: 'Ja, maar er is een discussie over structuren, en ook een over mensen. Ik denk dat de onwil om de structuren te veranderen, het probleem is van een generatie, en dat kan Frank Vandenbroucke niet alleen oplossen. Voor mij is het voor het beheer van covid essentieel dat er in plaats van enkel de GEMS een "dubbelcomité" komt. Er is dan niet alleen een medisch-virologisch comité zoals de GEMS, maar ook een maatschappelijk comité dat technische of wetenschappelijke inzichten probeert te koppelen aan hoe inzetbaar ze zijn in de samenleving. Ik heb de voorbije drie jaar vaak de vraag gekregen of ik als econoom de GEMS-expertengroep tot andere inzichten had kunnen brengen. Ik denk dat niet, want één econoom is maar één econoom, te midden van een comité vol medici. Dat lockdowns alleen mogelijk waren door geld te blijven bijdrukken, is iets dat een groep medische wetenschappers niet per se kan beoordelen. Een comité dat naast het pure medische comité mag bestaan, samengesteld uit sociologen, psychologen, filosofen, economen, en noem maar op, zal bredere maatschappelijke perspectieven meenemen. Het medisch-virologisch comité geeft haar advies, het maatschappelijk comité doet dat ook en dan moet de politiek beslissen. Dus naast de noodzaak aan zo'n dubbelcomité, moet de politiek ook meer plaats innemen. Het zijn verkozen politici die beslissen over maatregelen, geen medisch comité, of een comité met alleen maar menswetenschappers. De politici moeten beslissen omdat ze er een publiek mandaat voor hebben. Dat is de vertrouwensbasis van onze democratie.'

Dreigt onze gezondheidszorg niet voorwaardelijk te worden gemaakt, eens er niet genoeg welvaart meer wordt gegenereerd om aan de vele zorg-

▲ **Luc Van Gorp**

Foto © Tim Dirven

▲ **Ivan Van de Cloot**

Foto © Tim Dirven

behoeften van een vergrijzende welvaarsstaat te voldoen? We hebben dat ook gezien met de covidpas: u weigert een vaccin, dus u mag bepaalde dingen niet meer doen. En dus binnenkort misschien ook: u rookt of drinkt te veel, of u eet te veel suiker, dus u zal meer moeten bijdragen?

Luc Van Gorp: 'Dat is inderdaad de logische consequentie van het beheersbaarheidsdenken. Zo sleutel je aan de perfecte mens. Ik geloof echter niet in de perfecte mens.'

Ivan Van de Cloot: 'Dat zou wel eens een reflex kunnen zijn, ja, die overigens meer verraadt over een bepaald mensbeeld dan over wetenschappelijke expertise. Ik heb tijdens de pandemie vaak genoeg gehoord dat "de Belg niet meer eigen verantwoordelijkheid aankan". Waarop was die veronderstelling gebaseerd?'

Luc Van Gorp: 'Je moet mensen durven vertrouwen. Wie zich niet aan de covidregels hield, die werd echter genadeloos aangepakt door de media, die de "covidzonden" van een kleine groep keer op keer hebben uitvergroot. Dit draagt niet bij tot een gezonde samenleving.'

'Eerder dan mensen te straffen voor verkeerde gezondheidskeuzes, mogen we ons meer bewust zijn van onze eindigheid en onze imperfectie. Onze samenleving is obsessief bezig met de kwantiteit van het leven, niet met de kwaliteit. Ook de ziekenfondsen zijn soms in dat bedje ziek: wij betalen vooral terug als u ziek bent. Het probleem zit diep. Pilletjes voorschrijven maakt een mens niet per definitie gezond, maar wordt door het systeem naar voren geschoven om mensen gezond te maken. En dus: terugbetaald. Werkgelegenheid, een liefdevolle omgeving waarin respect heerst, goede relaties en voldoende perspectieven, maken een mens oneindig veel gezonder. Maar dat kan je niet kwan-

tificeren. Dus valt dat buiten de marge van wat een ziekenfonds geacht wordt belangrijk te vinden.' 'Om de omneslag te maken naar gezondheidszorg in zo'n bredere maatschappijvisie, is een volle generatie nodig, misschien zelfs twee. Vanwaar de obsessie vandaag om bijvoorbeeld iemand die heel oud is te blijven behandelen voor een ongeheelbare kanker, of koste wat kost een nieuw hart te geven? De vraag die niet gesteld wordt, is dan: heeft dit eigenlijk zin, ook wanneer we weten dat die therapieën verschrikkelijk duur zijn voor de samenleving, en de dood er hooguit enkele jaren of zelfs maanden mee wordt afgehouden? Men behandelt mensen hardnekkig tot ze vroeg of laat toch eens sterven. Terwijl er nooit aan stervensbegeleiding wordt gedacht. Ik ken genoeg oude mensen die me op het einde van zo'n indrukwekkend therapietraject, gezegd hebben: eigenlijk hoefde dat niet.'

De focus ligt te veel op technologische vooruitgang: "Kijk ons eens de biologie beheersen en het leven rekken", eerder dan op de mens zelf?

Luc Van Gorp: 'De focus ligt uitsluitend op genezen en op lang leven, niet op de eindigheid, die toch onvermijdelijk is. Dokters zeggen vaak dat palliatieve zorgen leiden tot de dood. Voor hen staat palliatieve zorgen geven gelijk aan de handdoek in de ring gooien. "Gaan we hem of haar nu al opgeven?" Men beslist dan maar in die mensen hun plaats dat ze er nog niet klaar voor zijn, terwijl het in mijn ervaring eerder de dokters zijn die er niet klaar voor zijn.'

'Gelukkig hebben sommige huisartsen het wel al door. Ze begrijpen dat ze eerst en vooral moeten vragen aan de mensen: "hoe gaat het met u?", in plaats van "wat is uw probleem dat ik moet oplossen?". Ik denk dat dit ook te maken heeft met de vrouwelijkheid van het artseneroep, en dat is een goede zaak. De focus zal zo als vanzelf meer op preventie dan op reparatie komen te liggen.'

'Tegen 2030 zal de vergrijzing op haar hoogtepunt zijn. We zullen sowieso van zorgmodel moeten veranderen, want er zijn niet genoeg mensen om die vergrijzingsgolf op te vangen. We zullen niet meer dezelfde kwaliteit aan zorg kunnen bieden die we ideaal achten. Ik ben geen socioloog, maar misschien was de voorbije periode ook wel een periode waarin we als mens te veel in onze omgeving hebben willen ingrijpen. Zodat mensen vervreemd zijn geraakt van hun omgeving, van wat werkelijk belangrijk is. Dat maakt ziek. Uiteindelijk hebben we geloofd dat alle problemen opgelost kunnen worden, ook in de gezondheidszorg. Maar gezondheid valt niet altijd "op te lossen". Met personeelstekorten zullen we nu moeten leren leven. Maar dit betekent dat er ruimte vrij komt om ook zelf meer verantwoordelijkheid te nemen voor onze eigen gezondheid, en voor die van anderen.'

Ivan Van de Cloot: 'Als je zegt dat de economische groei anders kan, dan ben ik het daarmee eens. Er is meer dan alleen het Bruto Binnenlands Product, en er is meer dan budgetten of uitgaven. Maar in de mate dat welvaart ook het gevolg is van innovatie en creativiteit, hoeven we ook geen fetisj te maken van een economie die moet krimpen.' □

WAT WIJ KUNNEN LEREN VAN HET ONDERWIJS IN ENGELAND

Maar ook: wat zeker niét

HARRY DE PAEPE

Het Britse onderwijs staat overal ter wereld hoog aangeschreven. De peperdure universitaire opleidingen zijn er het uithangbord van. Maar het scholensysteem bij de Britten is bijzonder complex.

Onderwijs in het Verenigd Koninkrijk is een devolved departement. De diverse delen van het koninkrijk zijn sinds mensenheugenis bevoegd voor hun eigen onderwijs, het is nooit echt een centrale bevoegdheid geweest bij de Britten. Het Britse onderwijs doet het in PISA-rankings goed in die zin dat het sinds het begin van deze eeuw alleen maar verbetert. Vooral in Engeland is dat het geval. De debatten over dat Engelse onderwijs, lijken telkens een voorafname van de debatten die in Vlaanderen ook ontstaan.

Michael Gove: grote hervormer of grote verstoorder?

In de voorbije twaalf jaar vond er een ware onderwijsrevolutie plaats in Engeland. Critici en fans van de omwentelingen wijzen naar Michael Gove als een van de aanstichters van de veranderingen. Hij zou de meest invloedrijke figuur van het Engelse

onderwijs zijn in de voorbije decennia. Michael Gove is onder meer bekend als de man die in 2016 met Boris Johnson campagne voerde voor een Brexit en nadien Johnson liet vallen om zelf een mislukte gooi naar het premierschap te doen. Gove kwam na een journalistieke carrière op de voorgrond in de politiek toen hij minister van Onderwijs was tussen 2010 en 2014.

De Schot vervulde zijn opdracht niet onopgemerkt en hervormde het departement grondig. Zo verbreedde hij de mogelijkheden om leraar te worden. Het is dankzij hem niet langer noodzakelijk dat je een universitaire vooropleiding hebt genoten om les te geven in het secundair onderwijs. De salarisverhoging voor leerkrachten werd in Engeland verbonden aan de *Performance Related Pay*. Kort uitgelegd: goed presterende leerlingen leveren een hoger loon op voor de leraar. De invoering ervan gebeurde zonder enig overleg met het werkveld en was gebaseerd op gecontesteerde onderzoeken. De onderwijsminister had bijgevolg geen goede relatie met de onderwijsvakbonden.

Critici van de Govian Revolution verwijten de politicus dat hij geen respect had voor pedagogen en leraars. 'Hij beloofde de invoering van een toprestaurant met verschillende Michelinsterren, maar in plaats daarvan zitten we opgescheept met een hamburgertent', verzuchtte onderwijsdeskundige Graham Birell, verbonden aan de Canterbury Christ Church University. De lat voor de nationale centrale toetsen voor het behalen van een GCSE (General Certificate of Secondary Education) werd op zijn bevel hoger gelegd. Leerlingen dienden een grondiger feitenkennis voor geschiedenis aan de dag te leggen en moesten ook opnieuw klassieke Engelse auteurs lezen. Het lees- en schrijfonderwijs werd opnieuw klassieker. Maar mensen als de eminente historicus Simon Schama vonden die nieuwe eisen lachwekkend en allesbehalve bevorderlijk voor het niveau. Kortom: voor de ene is Gove 'een eng nationalistische onderwijsminister' en voor de andere 'de grote hervormer'.

▲ Katherine Birbalsingh
Foto © Alamy

“ De salarisverhoging voor leerkrachten werd in Engeland verbonden aan de *Performance Related Pay*. Kort uitgelegd: goed presterende leerlingen leveren een hoger loon op voor de leraar ”

De nieuwe verwachtingen zorgden ervoor dat staatscholen vandaag gemiddeld beter scoren dan een decennium geleden. De onderwijsbonden zeggen dat dit dankzij de leraren is, bewonderaars van Michael Gove leggen de lauwerkrans dan weer op diens hoofd. De scorende staatscholen overtroeven zelfs geregeld de rijke kostscholen. De best presterende staatscholen kunnen zich

in Engeland omvormen tot een gespecialiseerde academy. Het zijn onafhankelijk opererende scholen die werken met staatstoelages. Het principe van een academy ontstond onder het bewind van premier Tony Blair, maar de toelating dat staatscholen hierin kunnen vervellen, kwam van Gove. In heel Engeland vind je vandaag 10.000 van die academies terug. Deze scholen zijn zo succesvol dat het befaamde Eton College er verschillende wil oprichten in het noorden van Engeland onder de noemer van 'Eton Stars'. Deze 'Etons of the North' hebben als doelstelling kinderen uit achtergestelde buurten het beste onderwijs te bieden.

De winnaars van de hervormingen

De coalitieregering van Conservatives en Liberal Democrats introduceerde in 2010 nog een ander type school: de free school. Vandaag zijn er daar 600 van in heel Engeland. De London Academy of Excellence hoort bij de best presterende free schools van het land. Het bevindt zich in Stratford, een van de armste wijken van Londen, en werd opgericht door een samenwerking van verschillende kostscholen. Het stuurt vandaag meer leerlingen naar Oxford of Cambridge dan een befaamde kostschool als Gordonstoun, waar wijlen Prince Philip en zijn zonen school liepen. De school is niet de enige succesvolle.

Katherine Birbalsingh is volgens velen 'het strengste schoolhoofd van het Verenigd Koninkrijk'. In de

buurt van het Wembley Stadion in Noord-Londen leidt ze sinds 2014 de Michaela Community School. De Michaela School is genoemd naar een leerkracht die in 2011 aan kanker overleed. Michaela was een collega van Katherine Birbalsingh die 'geloofde in strengheid en ouderwetse waarden.' Na vier jaar boekte de school al opmerkelijke resultaten die vier keer beter waren dan het nationale gemiddelde. Zoals elke free school is het een onafhankelijke school die net als een academy zijn financiële middelen van de staat ontvangt. De scholen ontwikkelen hun eigen curriculum en leraars creëren hun eigen leer materiaal. Het enige wat van hen verwacht wordt is dat ze gecontroleerd worden door overheidsinspecteurs en deelnemen aan de centrale examens.

Liefdadigheidsinstellingen, universiteiten, leraarsverenigingen of groepen ouders kunnen een oprichtingsverzoek voor een school indienen. Michaela Community School focust zich op orde en op discipline. In de wandelgangen heerst er een verplichte stilte, 'de beste manier om pesten tegen te gaan', aldus het schoolhoofd in een interview met Time Magazine. Met trots vertelt ze aan het tijdschrift dat oud-militairen de school vergelijken met het Britse leger. Wanneer een leraar 'Slant!' roept, dan moeten de leerlingen recht op zitten, de armen kruisen en strak voor zich uit kijken. Leerlingen worden dan ook verwacht om de hele tijd de leerkracht met de ogen te volgen. Om al die strikte regels onder de knie te krijgen, is elk kind dat naar deze school wil komen verplicht om een zevendaags bootcamp te volgen. 'Daar leren we dat striktheid goed voor je is', vertelt een leerling aan Time. De kinderen die er school lopen komen uit de verarmde buurt waarin de school zich bevindt. Het schoolhoofd ziet het als haar plicht om deze kinderen uit de armoede te helpen. Katherine Birbalsingh was vroeger actief als lerares in vijf verschillende staatsscholen en ergerde zich blauw aan de vele wantoestanden die ze er meemaakte.

Het boek *The Schools We Need and Why We Don't Have Them* van de Amerikaanse academicus E. D. Hirsch uit 1996 beïnvloedde Birbalsingh diepgaand. Hirsch bekritiseerde in zijn boek het Amerikaanse onderwijssysteem dat naar zijn mening te veel onder invloed was gekomen van progressieve theorieën. In zijn boeken breekt Hirsch een lans voor een excellente beheersing van 'lagere vaardigheden' zoals lezen en rekenen. Een uitmuntende automatisering hiervan leidt automatisch tot een sterke beheersing van de 'hogere vaardigheden'. Het klinkt als de evidentie zelf, maar volgens de auteur worden de 'lagere vaardigheden' al veel te lang verwaarloosd in het onderwijs. Onder voormalig onderwijsminister Michael Gove maakte het 'hirschism' in de jaren 2010 opgang in het VK. De Conservative Party nodigde Katherine Birbalsingh uit op het jaarlijkse partijcongres als spreker met ervaring in het onderwijs: 'Het systeem is kapot omdat het arme kinderen arm houdt', vertelde ze de Conservatives. Kinderen worden volgens haar opgevoed in een cultuur van lage verwachtingen en 'een zee van bureaucratie die

▲ Michael Gove
Foto © Wikimedia

door politici aan leraren wordt opgelegd' laat de kinderen in de steek. 'Scholen moeten vrijgelaten worden', pleitte ze. 'In de scholen en in onze maatschappij hebben we hoge verwachtingen voor iedereen nodig, of je nu zwart bent of in een sociale woning woont. Waarom zouden die kinderen

“ Michaela Community School focust zich op orde en op discipline. In de wandelgangen heerst er een verplichte stilte, 'de beste manier om pesten tegen te gaan', aldus het schoolhoofd ”

geen examens kunnen afleggen op het einde van een schooljaar?' Na heel wat weerstand slaagde ze erin haar eigen school te stichten. Het beleid is er gebaseerd op wat men *Tough Love* noemt. Een voor-

beeld van die harde liefde is dat elke leerling die ook maar een minuut te laat komt moet nablijven of het uitdelen van strafpunten bij elke misstap. De middaglunch vindt dan weer plaats in een familiale sfeer. Leerlingen zitten aan ronde tafels in groepjes waar een leerkracht bij zit. Het eten verloopt in stilte en erna wordt er gezellig gekeuveld.

van heel wat haatberichten, onder meer op TikTok, en bedreigingen. Het schoolhoofd werd door de regering van Boris Johnson aangeduid als adviseur voor Sociale Mobiliteit. Ze adviseerde Engelse scholen onder meer: 'Negeer onderwijsinspecties en doe wat goed is voor jouw leerlingen.' Ze riep ook al meerdere keren op tot de afschaffing van die inspectie die volgens haar alleen maar geïnteresseerd is in bureaucratie.

Dromen van de grammar school

Een van de eeuwige strijdperken in het Engelse onderwijsveld is de positie van de grammar schools. Deze staatsscholen selecteren hun leerlingen op basis van een wiskundige en taalvaardigheidstest die op het einde van de lagere school wordt afgenomen. De test moet vaststellen of de leerlingen vaardig en intelligent genoeg zijn om school te kunnen lopen op een grammar school. Verschillende scholen stellen lijsten op – van het beste naar het slechtste resultaat - en openen hun deuren alleen voor de allerbesten. Voorstanders van het systeem hebben het vaak over de sociale mobiliteit die de grammar schools bewerkstelligen. Kinderen van eenvoudige afkomst worden er voorbereid voor het universitaire onderwijs aan de beste instellingen van de wereld. Sommige grammar schools gaan al terug tot de zestiende eeuw, het huidige systeem ontstond echter kort na de Tweede Wereldoorlog. Maar er zijn veel tegenstanders van de grammar schools, vooral in progressieve kringen. Het selectieve karakter van de scholen werkt volgens deze critici een klassenmaatschappij in de hand en bevoordeelt vooral de middenklasse. Het zijn veelal kinderen met dit profiel die op deze scholen belanden.

“ Op verschillende scholen is men aan een dekolonisatie van het curriculum begonnen en schrapt men klassieke auteurs van de leeslijsten omdat ze te aanstootgevend zijn en gedateerd omgaan met het begrip 'ras' ”

De school oogst ook veel kritiek. Tegenstanders van de methodes van Birbalsingh spreken over een gevangenischool. In een interview met The Daily Telegraph verwierp ze alle aanmerkingen: 'Wanneer een school te veel toelaat, dan creëert het egoïsme en afhankelijkheid. Een school moet daarentegen verantwoordelijkheidszin, meelevendheid en agentschap van het eigen handelen stimuleren. Als een school de lat lager legt voor arme kinderen omwille van hun armoede of moeilijke thuissituatie dan bewijst het hen geen dienst. De school toont daarmee dat het niet in die kinderen gelooft.' Naast inhoudelijke kritiek is de school ook het slachtoffer

▼ London academy of excellence
Foto © Independent

BUITENLAND

In 1965 beval de Labourregering van Harold Wilson het geleidelijk terugschreeven van de grammar schools. In de plaats daarvan kwamen de comprehensive schools, scholen die leerlingen zonder meer toelieten. Waren er in 1965 nog meer dan 1.200 grammar schools terug te vinden in heel Engeland en Wales, dan blijven er vandaag minder dan 300 over in Engeland. Die bevinden zich vooral in regio's waar lokale besturen niet mee stapten in de afschaffing van de scholen. De regering van Tony Blair verbood in 1998 de oprichting van nieuwe grammar schools. Sindsdien blijft het grammar school-vuur branden bij heel wat Tory's. Michael Howard, leider van de Conservatives van 2003 tot 2005, scoorde uitzonderlijk een succesje tijdens de debatten in het Lagerhuis toen hij tegen premier Tony Blair kon zeggen: 'This grammar school boy will not take lessons from that public school boy.' De grammar schools genieten vooral bij de oud-leerlingen een ijzersterke reputatie als 'de machinekamer voor de meritocratie'. Toen premier Theresa May voor de verkiezingen van 2017 haar verkiezingsprogramma bekend maakte, dan was de terugkeer van grammar schools een van haar eerste opvallende beloftes. May is zelf ook het product van zo'n school. De kiezer schonk haar geen volstrekte meerderheid en van het plan kwam niks in huis. De voorbije zomer, tijdens de opvolgingsrace voor het partijleiderschap van de Tory's om Boris Johnson te vervangen, doken de grammar schools

opnieuw op in het debat. Verschillende Conservatieve politici hopen dat het verbod uit 1998 uit het wetboek wordt geschrapt.

Cultuuroorlog op school

Het meest recente strijdperk in het Engelse onderwijslandschap is dat van de uit Amerika over-

“ De overheid en de universiteiten focusten de voorbije decennia in hun ondersteuningsbeleid zo fel op minderheden dat ze vergaten de achterstelling van blanke arbeiderskinderen aan te pakken ”

gewaaide culture wars. Socioloog Frank Furedi noteerde in het tijdschrift The Critic Magazine dat hij het volgende verhaal van een moeder hoorde: 'Mijn kind hoorde tijdens verschillende schoolbijeenkomsten dat ze "white privilege" bezit en dat ze dat "onbewust verderzet" en er misschien zelfs "bewust van geniet" en dat het daarom tijd wordt dat ze "het aanpakt". Ze kreeg beelden gepresenteerd van blanke Black Lives Matter-betogers die borden met "I will never understand"-borden

▼ **Michaela Community School**
Foto © Independent

▲ **Matthew Goodwin**
Professor
politieke wetenschappen
Foto © Alamy

ophouden. Er werd haar verteld dat ze ernaar moet luisteren en dat ze zichzelf moet onderwijzen en dat haar blank-zijn haar altijd "zal behoeden en beschermen tegen racisme". Er worden de voorbije jaren volop debatten gevoerd over 'white privilege' in het Engelse onderwijs.

Op verschillende scholen is men aan een dekolonisatie van het curriculum begonnen en schrapt men klassieke auteurs van de leeslijsten omdat ze te aanstootgevend zijn en gedateerd omgaan met het begrip 'ras'. Een verantwoordelijke voor het vak Engels van de Pearson Edexcel examen- en onderwijsinstantie argumenteert dat het belangrijk is dat leerlingen 'zichzelf herkennen in de literatuur die ze bestuderen'. De Birmingham City-voetbalster Troy Deeney voert actief campagne om meer aandacht te krijgen voor het verleden van zwarte, Aziatische en andere achtergronden in het Engelse onderwijs. De overheid verzond intussen een beleidsnota waarbij het leraars verboden wordt om actief reclame te maken voor BLM.

Als antwoord hierop wil de overheid een geschiedenis canon introduceren in de Engelse scholen, een canon die vooral 'betekenisvol' zal zijn in plaats van 'geobsedeerd door symbolen'. De overheid wil het Engelse verleden breder benaderen dan alleen maar de geschiedenis van de Tudors of de Tweede Wereldoorlog. Het ministerie van Onderwijs maakt zich sterk dat deze benadering zal leiden tot meer contextualisering van het verleden 'in plaats van in het wilde weg standbeelden neer te halen'. De Britse geschiedenis in zijn context plaatsen is, volgens de huidige onderwijsminister een belangrijke sleutel om de woke wars in het onderwijs aan te pakken. Hiermee stapt men weg van de meer Brits gerichte geschiedenisbenadering die onder Michael Gove gestimuleerd werd. De lijst van experts die het ministerie adviseren is uiteraard intussen ook al het voorwerp van controversen. Volgens verschillende historici – die volgens hen

niet gehoord worden – baseert de overheid zich te veel op 'advocaten van de dekolonisatie'. Robert Tombs, professor emeritus Franse geschiedenis van Cambridge, vindt het een mysterie waarom 'ministers een bepaald beleid bepleiten en vervolgens een totaal andere richting inslaan'. Maar volgens het ministerie is het geenszins de bedoeling om de leerplannen te dekoloniseren. 'Het doel is het verhaal te vertellen van hoe het Verenigd Koninkrijk werd wat het is en hoe we de wereld, onszelf en onze relaties met de wereld vorm hebben gegeven.'

In 2005 bezat ongeveer 26 procent van de Engelse bevolking een universitair diploma. In 2020 bedroeg het percentage 42 procent. Opvallend is dat voor *working class white boys* de drempel naar hoger onderwijs het lastigste is. Kinderen van Aziatische of Afrikaanse origine hebben vandaag meer kans op een succesvolle universitaire carrière dan kinderen uit de blanke arbeidersklasse. Let op, blanke kinderen uit de middenklassen wandelen nog altijd het gemakkelijkste de universiteitsgebouwen binnen. Het succes van de jongeren van Aziatische of Afrikaanse origine is voor een groot deel toe te schrijven aan ambitie. Deze mensen nemen geen genoegen met de 'zesjescultuur'. In hun opvoeding wordt er feller gefocust op een goede opleiding. De genoemde bevolkingsgroepen hebben ook hechtere families en lagere echtscheidingscijfers. De overheid en de universiteiten focusten de voorbije decennia in hun ondersteuningsbeleid zo fel op minderheden dat ze vergaten de achterstelling van blanke arbeiderskinderen aan te pakken, aldus het onderzoek naar de oorzaken van deze cijfers door professor politieke wetenschappen Matthew Goodwin. Een rapport van de denktank Neon toont aan dat universiteiten nog steeds nauwelijks middelen of energie inzetten om blanke arbeiderskinderen aan te trekken. Het is een opvallende nieuwe onderwijskloof die in de loop van de 21ste eeuw ontstond.

Karianne J. E. Boer, criminologe, schrijfster en onderzoekster

**“DATA ZIJN NOOIT ZUIVER.
Ze zijn een reductie van
de werkelijkheid”**

WINNY MATHEEUSSEN

Ons leven wordt almaar meer beheerst door technologie. Smartphones met apps die ons leven organiseren. Auto's die vanop afstand updates krijgen, met satellietssystemen die ons de weg wijzen. Domotica-systemen waarmee we alles in ons huis regelen. Slimme camera's in de publieke ruimte die voor veiligheid moeten zorgen. Allemaal technologie die ons leven aangenaamer, veiliger en beheersbaar moet maken. Maar is dat wel zo? Volgens Karianne Boer, criminologe en onderzoekster, is de steeds grotere vervlechting van mens en technologie een existentiële bedreiging voor de mensheid. Een gesprek over transhumanisme en de gevaren voor de toekomst.

Het begrip transhumanisme duikt meer en meer op, onder andere in de populaire boeken en lezingen van de Israëlische historicus Yuval Noah Harari. Waar staat dit begrip voor?

'De term transhumanisme werd gelanceerd door de bioloog Julian Huxley in een essay uit 1957, waarin hij zijn blinde geloof in de wetenschap uiteenzet. Oorspronkelijk ging het over het samensmelten van mens en machine. In de huidige tijd heb ik het liever over het versmelten van mens en technologie. Technologie gaat namelijk veel verder dan enkel machines. De Franse filosoof en jurist Jacques Ellul wijdt in zijn kritieken op de technologische vooruitgang tientallen pagina's aan het definiëren van het begrip 'technologie'. En 'techniek'. Hij komt allesomvattend uit op de activiteit van de meerderheid van de mensen om de meest efficiënte methode te zoeken. Het gaat dus om een activiteit, maar ook om een attitude.'

'Vertrekkend van die definitie omschrijf ik transhumanisme dus als een versmelting van mens en technologie. Dat kan gaan over machines, zoals een pacemaker en insulinepompen die in het lichaam worden ingebracht. Maar het gaat ook over het Internet of Bodies (IOB), zoals gepromoot door het World Economic Forum (WEF). Dat bestaat voor hen uit drie onderdelen: apparaten die we dragen, inslikken of implanteren. Het gaat dan over microchips en hoogtechnologische devices die de mens gaan monitoren en sturen.'

Fantastisch! Het gaat dus over vooruitgang, Vorsprung durch Technik, een betere wereld ten dienste van de mensheid!

'Met die naïeve vaststelling gaat u voorbij aan de kern van het transhumanisme. Je kan het woord ook vertalen als 'voorbij de mensheid'. Het overstijgt net de mens, of wil dat doen. Wanneer je het radicaal gaat toepassen, steeds meer technologie in de mens gaat integreren, dan heb je op een bepaald punt geen 'mens' meer.'

'Transhumanisme is een ideologie, een filosofie die de feilbare mens achter zich wil laten. Eén van de vaders daarvan is de Amerikaanse futuroloog Raymond Kurtzweil, die een maatschappij verheerlijkt waarin computers het overnemen. Ondertussen is

“ Bedrijven zoals Facebook geven ons de indruk dat we hun product gebruiken, terwijl wijzelf en onze data de ruggengraat vormen van hun businessmodel ”

er ook een concrete beweging die dit in de wereld aan het realiseren is. We zien dat op twee niveaus. Aan de ene kant heb je de Big Tech bedrijven, die bezig zijn met artificiële intelligentie (AI). Aan de andere kant dringt het ook door in maatschappijen. De samenleving die daar het verst in staat, is de

Chinese. Hun surveillancemaatschappij die gestuurd wordt door een infrastructuur van computers en netwerken die zaken en mensen met elkaar verbinden, kent op dit moment haar gelijke niet.'

'Het is belangrijk om te begrijpen dat transhumanisme niet zomaar een fantasie is, maar een fenomeen en een beweging die zich stilaan in de dagelijkse realiteit manifesteert. Het probleem is dat heel veel mensen dit nog niet ten volle beseffen. Ze voelen wel aan, in de onderbuik, dat er van alles gaande is dat hen een ongemakkelijk gevoel bezorgt. Onze data worden ontgonnen en doorverkocht. Bedrijven zoals Facebook geven ons de indruk dat we hun product gebruiken, terwijl wijzelf en onze data de ruggengraat vormen van hun businessmodel. De mens wordt door hen gereduceerd tot een dataproduct. Dat zijn de beginnende tentakels van het transhumanisme die zich stilaan in ons dagelijks leven verankeren.'

'Het paradigma van het transhumanisme is dat alles staat en valt met data. Elke handeling wil het herleiden tot data. Data die je kan verzamelen door te meten en te registreren, door almaar meer technologie op de mensheid los te laten. Die mensheid zien de aanhangers van het transhumanisme als feilbaar en zwak. De organische mens is beperkt door zijn sterfelijkheid, het verouderingsproces en de vatbaarheid voor ziekte. Het transhumanisme ziet die drie elementen als een zwakte, als een verwerpelijke beperking waaraan verholpen moet worden. Het wil dus letterlijk het mens-zijn overstijgen.'

Transcommunisme

Laat ons het filosofische aspect even parkeren. U haalt China aan als een maatschappij waar het transhumanisme al ver is doorgedrongen. Kan u aan de hand van dat voorbeeld concreetiseren wat ons mogelijk te wachten staat?

'Daar introduceer ik graag een nieuwe term voor: transcommunisme. Die omvat de politiek-corporatistische globale structuren die transhumanisme top-down trachten te implementeren in de samenleving. Iedereen weet dat in China een sociaal kredietsysteem is ingevoerd waarbij burgers gestraft of beloond worden voor sociaal gedrag. Dat is gekoppeld aan een alomtegenwoordig surveillancesysteem. In China is er voor elke twee burgers één camera in de publieke ruimte. Meer dan een half miljard camera's voor 1,3 miljard burgers. En dat netwerk, dat centraal gestuurd wordt, wordt nog verder uitgebreid.'

'Die camera's zijn uitgerust met gezichtsherkenning. Ze experimenteren met camera's die de specifieke manier van voortbewegen van individuen kunnen onderscheiden. Ze werken met identificatie via vingerafdrukken en irisscanners. De overheid capteert op allerlei manieren data van de eigen bevolking. Wanneer ze je via die systemen betrapten op bijvoorbeeld oversteken bij rood licht, kunnen ze je gezicht op grote schermen projecteren én verlies je punten van je sociaal krediet. Op dit

moment zijn er al miljoenen Chinezen die door dit systeem geen toegang meer hebben tot overheidsjobs, openbaar vervoer of het krijgen van een lening om een woning te kopen.'

'Dat gaat al heel ver. De Chinese Communistische Partij (CCP) geniet een kwalijke reputatie wat betreft het uitsluiten en isoleren van bepaalde groepen. Zo sluiten ze massaal Oeigoeren op in heropvoedingskampen. Leden van de spirituele Falung Gong beweging worden eveneens vervolgd, uit hun huizen gezet en opgesloten. Van die laatste zouden ook organen voor transplantatie geoogst worden. Dat wordt allemaal gefaciliteerd door hun sterk uitgebouwd AI-surveillancesysteem. De rudimentaire infrastructuur om zo'n maatschappij te implementeren is ook bij ons aanwezig.'

'Maar het gaat nog verder, en dat is nog niet geweten door de mensen hier. Deze zomer heeft het Chinese hoogerechtshof via een officieel perscommuniqué laten weten dat alle Chinese rechtbanken zouden zijn aangesloten op één AI-superrechtenetwerk, dat elke casus beoordeelt. Indien een rechter tot een oordeel komt dat afwijkt van dat van deze AI-supperrechter, moet hij dit uitgebreid motiveren. Hoe geschift kan het worden? Een rechter moet dus motiveren hoe hij tot een andere conclusie komt dan een computer.'

Excuseer?

'U hoort het goed. Ik introduceer dan ook graag de term transcommunisme voor dit soort maatschappij. De AI-supperrechter wordt verondersteld meer gelijkheid te creëren. Dat is het mom waaronder het transcommunisme opereert: het brengt meer

objectiviteit en meer gelijkheid door zich te baseren op data.'

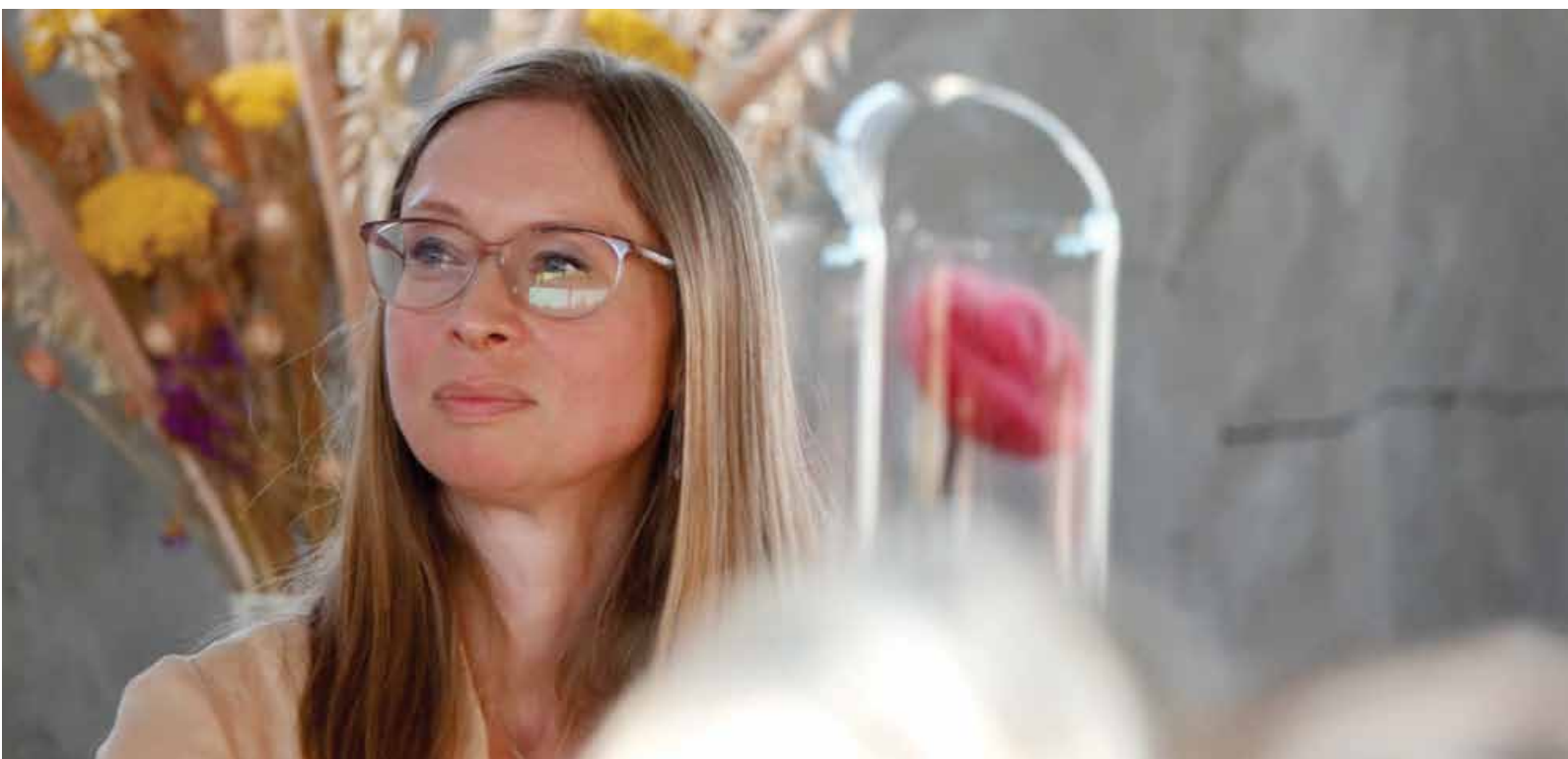
'Alleen is dat een fabeltje. Ik heb gedurende acht jaar data geanalyseerd bij politiediensten. Daar heb ik geleerd dat je wel de schijn van meer objectiviteit kan hebben, maar dat is een illusie. Data zijn namelijk nooit zuiver. Meer nog, alle data zijn een reductie van de werkelijkheid. Wanneer je echt objectief wil zijn, moet je de werkelijkheid volledig

“ Op dit moment zijn er al miljoenen Chinezen die geen toegang meer hebben tot overheidsjobs, openbaar vervoer of het krijgen van een lening om een woning te kopen ”

aanschouwen. Dat op zich is onmogelijk. Daarom hebben we rechters die recht spreken. Het woord 'rechtspraak' capteert heel mooi de essentie van rechtvaardigheid. Dat kan je niet bekomen door de werkelijkheid te reduceren tot data. Dat reductionisme is op zich problematisch. Ik ben er van overtuigd dat diegenen die het transcommunisme voorstaan oprecht overtuigd zijn van hun verhaal, maar zij dwalen. Ze creëren hoogstens een schijn van objectiviteit.'

'Dat blijkt ook uit het bestaan van de zogenaamde AI-bias. Dat betekent dat de vooroordelen die in de werkelijke wereld bestaan ook worden vertaald

▼ **Karianne J.E. Boer**
Foto © Winny Matheussen

naar de AI. Want die wordt nog steeds door mensen ontwikkeld. Het is ons kind en in dat kind vinden we de eigen onbewuste vooroordelen terug. We hebben dat geconstateerd in de Verenigde Staten waar ze experimenteerden met een AI-systeem dat moest oordelen over vervroegde invrijheidstelling van gevangenen. Daar bleek een duidelijke bias in te zijn geslopen op basis van huidskleur en etnische afkomst. Ondanks al die kennis bepaalt AI in China voortaan prioritair wie welke straf moet krijgen.'

'En daarmee komt er nog geen einde aan de horror. Met de AI-surveillancemaatschappij heeft China de executieve macht al uitbesteed aan AI. Hetzelfde doen ze nu ook met de rechterlijke macht, via de AI-supperrechter. Als kers op de taart is China nu bezig met de uitbouw van een AI-netwerk uit te bouwen dat tot doel heeft alle bestaande wetgeving in kaart te brengen om dan op basis van de bestaande data voorstellen te formuleren voor nieuwe wetgeving en het afschaffen van oude. Dit betekent dat ze ook de wetgevende macht willen uitbesteden aan AI. De drie machten die bestaan in alle moderne staten komen zo in handen van een AI. Wat gaat er gebeuren indien die de singulariteit bereikt?'

Antropocide

Dat brengt ons terug bij het filosofische aspect, zelfs bij science fiction. De singulariteit, het hypothetische punt in de toekomst waarop kunstmatige intelligentie die van de mens overtreft. Het punt waarop AI het van de mens overneemt. Daarin schuilt misschien wel het grootste gevaar van het transhumanisme.

'Mogelijk, maar dat kan ik niet voorspellen. Het kan goed zijn dat op dat moment een nieuw bewustzijn ontstaat, dat zoals elk bewust wezen zal streven naar zelfbehoud. De vraag is hoe dat dan tegenover de mens gaat staan. De kans bestaat dat het de mensheid gaat beschouwen als een bedreiging die vernietigd dient te worden. Dat kan dus uitlopen op antropocide, de vernietiging van de mensheid.'

'Maar we hoeven zelfs zover niet te denken. Bij de aanhangers van het transhumanisme kan je in mijn werkhypothese drie categorieën onderscheiden. De eerste is de categorie van de transhumanisten die geen mens weer willen zijn, die hun eigen menszijn willen overstijgen en zo een goddelijke status willen bereiken. Een voorbeeld van zo'n transhumanist is Nick Bostrom. Hij is de oprichter en directeur van het Future of Humanity Institute aan de universiteit van Oxford. Een beetje een vreemde naam, want hij bepleit eigenlijk de vervanging van de mensheid door een vorm van anti-leven.'

'Die groep gelooft blind in technologie. Ze hebben een eigenaardige definitie van het concept 'god'. Voor hen is dat iemand die alles via data kan manipuleren. Yuval Harari spreekt dan over het idee dat je leven kan creëren op basis van data, het idee dat een data-gestuurde AI betere beslissingen zou kunnen nemen dan mensen zelf. Zij willen het

Foto © Winny Matheussen

Karianne J. E. Boer

Karianne J. E. Boer (1978) is een Belgisch-Nederlandse criminologe, schrijfster en onderzoekster met een specialisatie in transhumanisme. Als criminologe werkte ze voor de federale politie en deed daar ervaring op met data-analyse.

Ze is verbonden met de onderzoeksgroep van het Center for Artificial Intelligence and Digital Policy (Washington, USA) en ze draagt bij aan het COVID-19 Litigation Database Project van de Universiteit van Trento (Italië). Haar open brief aan het federaal parlement betreffende de verplichte vaccinatie tegen Covid-19 in de Zorg verscheen eerder op de website van Doorbraak. Karianne stelt dat transhumanisme de grootste existentiële bedreiging voor de mensheid vormt.

Om zich beter te wapenen voor de strijd studeert ze momenteel rechten aan de VUB, waarin ze een nieuwe passie ontdekte. Ondertussen voert ze een literatuurstudie uit ter voorbereiding van een boek over hoe technologie de mensheid kan vernietigen en hoe we dit kunnen voorkomen.

menselijke lichaam volledig verlaten en slaan zo al de weg in naar de vernietiging van de mens op zich, die zij als een minderwaardige organische entiteit beschouwen. Dat eindigt eveneens in antropocide, een uitroeiing van de mensheid zoals wij die kennen door de versmelting met technologie die het menselijke aspect moet uitbannen.'

Het probleem Harari

U haalt Harari aan, maar het is niet duidelijk tot welke categorie hij behoort. Ik hoor hem waarschuwen voor de gevaren van transhumanisme, zoals het creëren van een nutteloze klasse mensen die je bezig moet houden met videogames. Aan de andere kant zie ik hem er ook mee dwepen, is hij enthousiast over de mogelijkheden en ziet hij in de toekomst een Homo Deus opduiken.

'Harari is eigenlijk moeilijk te vatten. Hij is vooral enorm polariserend. Hij wordt door zijn fans op handen gedragen, terwijl hij voor anderen de baarlijke duivel is. Dat komt vooral door het feit dat hij de enige is die op een vulgariserende manier over het onderwerp schrijft. Hij heeft er samen met zijn echtgenoot een wereldwijd succesvol business-model rond gebouwd, gebaseerd op zijn boeken en lezingen. Hij zou ook als adviseur geaffilieerd zijn aan het WEF.'

'Het probleem met Harari is dat hij zijn concepten niet helder definieert. Het is ook zelden duidelijk of hij nu descriptief dan wel normatief spreekt. Beschrijft hij een bestaande of hypothetische situatie of spreekt hij er ook een waardeoordeel over uit? Dat onderscheid vind ik zelden terug. Het valt op dat hij niet door zijn academische peers wordt uitgedaagd en bekritiseerd. Daardoor kan hij nu al drie boeken lang ter plaatse blijven trappelen zonder zijn concepten beter te definiëren. Zijn werk lijkt hierdoor aan een aanslepende zwakke onderbouwing en is gebaseerd op een hoop aannames en veronderstellingen die nog nooit werden getoetst. Niemand lijkt vanuit de academische wereld de intellectuele waarde van zijn werk in vraag te stellen. Ik vermoed dat een gebrek aan kennis en interesse voor het onderwerp aan de basis van dit gebrek aan kritiek ligt.'

'Harari vertrekt van de premisse dat vrije wil niet bestaat en daar ben ik het niet mee eens. Voor hem is de mens een neuro-chemische gevangene, een aanname uit de neuro-wetenschappen. Zo stelt hij dat menselijke gevoelens niet meer zijn dan berekeningen. Hij promoot het dataïsme, de veronderstelling dat alles in het universum tot data en algoritmen te reduceren valt. Wanneer de Chinezen of bepaalde figuren bij het WEF zijn boeken lezen en daarin een pleidooi vinden voor de overname van menselijke beslissingen door een AI, klappen zij in de handen. Want dat leidt tot een centraal gestuurde globale overheid. In China heeft hij dan ook al belangrijke prijzen ontvangen. Ik beschouw hem dan ook als een geestelijke vader van het transcommunisme zoals het zich nu in China manifesteert. De CCP vindt in elk geval een rechtvaardiging in zijn werk om haar plannen door te voeren.'

Daarmee hebben we de eerste categorie transhumanisten besproken. U ziet er nog twee in uw werkhypothese om het fenomeen te bestuderen. 'In de tweede categorie vind je mensen als Elon Musk. Die waarschuwt al tien jaar voor de existentiële bedreiging voor de mensheid door de mogelijkheid dat computers en AI alles zouden overnemen. Zijn antwoord op die bedreiging is het versmelten tussen de organische en kunstmatige intelligentie, waardoor er een soort van mensheid zou blijven bestaan.'

'Musk zet met zijn bedrijven zoals Tesla en Neuralink dan ook volledig in op de ontwikkeling en controle van AI om die ten dienste van de mensheid te houden. Ik vrees echter dat de leden van deze tweede categorie zichzelf een rad voor de ogen draaien. Wanneer je technologie blijft inbrengen in het lichaam, verlies je op een bepaald moment toch de controle als mens en strand je uiteindelijk met een zielloze machine.'

Useful idiots

'Ze gaan uit van de premisse dat elke machine of computer ten alle tijde kan worden uitgeschakeld. De vraag is of dat nog het geval gaat zijn eens de singulariteit wordt bereikt. Een belangrijke stem in dat debat is Mo Gawdat, een ingenieur en voormalige Chief Business Officer van Google die de geestelijke vader is van heel wat AI-applicaties. Hij waarschuwt, net als Musk, voor AI. In tegenstelling tot Musk pleit hij niet voor transhumanisme als oplossing om de machines de baas te blijven. Hij heeft niet de arrogantie om te veronderstellen dat de mens altijd de baas blijft over AI. Hij gaat er van uit dat de singulariteit effectief bereikt wordt

“ In het dagelijks leven kan je kleine stappen zetten die veel betekenen. Kies er voor om met cash te betalen in plaats van elektronisch. Vermijd het gebruik van elektronische klantenkaarten ”

en vindt dat we daar op voorbereid moeten zijn. Want wanneer dat punt komt, zullen die nieuwe bewustzijnsvormen niet meer toestaan dat ze uitgeschakeld worden. Dat probleem noem ik de singularity challenge, de vraag hoe we ons daarop moeten voorbereiden.'

'De laatste categorie bestaat uit diegenen die transhumanisme faciliteren maar dat niet beseffen. Je zou hen de useful idiots van het transhumanisme kunnen noemen. Dit zijn de bedrijfsleiders en beleidsmakers die via technologie het leven van burgers en consumenten makkelijker en zelfs discriminatievrij willen maken. Zij gaan voorbij aan de risico's die AI met zich meebrengt en laten zich verleiden door een fout goed idee.'

Dit klinkt allemaal enorm dystopisch. Het einde van de mensheid lijkt onontkoombaar. Heeft U ook oplossingen die ons van dit trieste lot kunnen redden?

'Ik ben een jaar geleden begonnen aan een rechtenstudie en zie in dat vakgebied mogelijkheden om dit probleem te counteren. Daarom dat ik me nu ook zo voor het transhumanisme en de singularity challenge interesseer. Op dit moment zijn juristen vooral bezig met problemen zoals de Al-bias, privacyzaken en AI-kolonialisme, het risico dat het Zuiden onderworpen wordt aan een technologie die geen rekening houdt met hun specifieke situatie. Ik vrees echter dat dat niet ver genoeg gaat. Ik ben geneigd de lijn van Mo Gawdat te volgen en wil aan oplossingen werken binnen het recht die de gevolgen van de singulariteit moeten voorkomen. Alleen heb ik op dit moment geen idee hoe die er moeten uitzien.'

Mensenrechten

'De eenzijdige benadering van transhumanisme zoals die van Yuval Harari, die zich enkel lijkt te baseren op de paradigma's uit de neuro-wetenschappen, moet in elk geval doorbroken worden. Ik zou hem graag uitnodigen naar de Brussels School of Governance, een interessant programma rond mensenrechten en privacy georganiseerd door de VUB. Hij kan daar kennis maken met wat recht en mensenrechten betekenen. Dat kan hem nuttige inzichten bezorgen.' 'Uiteindelijk kunnen we iets doen op twee niveaus. Het eerste is het individuele en

gaat over micro-beslissingen. We moeten ons bewust worden van het gevaar van transhumanisme en de mogelijkheid om dit proces om te keren. In het dagelijks leven kan je kleine stappen zetten die veel betekenen. Kies er voor om met cash te betalen in plaats van elektronisch. Vermijd het gebruik van elektronische klantenkaarten. Beseft dat je op die manier je eigen data beschermt. Communiceer van mens tot mens in plaats van digitaal via allerlei apps. Je moet technologie niet verwerpen, maar tracht het gebruik ervan te minimaliseren. Als individu kan je ook je politieke macht gebruiken door te stemmen op partijen die de strijd tegen transhumanisme en het behoud van de organische mensheid in hun programma opnemen. Ik vrees alleen dat die op dit moment nog niet bestaan..'

'Het tweede niveau waarop we actie kunnen ondernemen is het maatschappelijke. Dat gaat dan over macro-beslissingen. We moeten vanuit de rechtswetenschap de wetgeving radicaal herdenken in functie van het behoud van de organische mensheid. Zo kunnen we bijvoorbeeld regelgeving opmaken die Big Tech verplicht om hun technologie uitschakelbaar te maken, bepaalde technologie niet te maken, of zelfs Big Tech opsplitsen zodat het meer op Small Tech gaat lijken. Uit zichzelf gaan die dat niet doen. We moeten als maatschappij streven naar technologisch en data-minimalisme. We moeten af van het paradigma dat enkel technologie oplossingen kan bieden. Nieuwe technologische oplossingen brengen telkens weer nieuwe problemen met zich mee.'

Lokale economie

'Grasrootsbewegingen die zich focussen op lokale economie in plaats van globalisme kunnen er voor zorgen dat ook bedrijven hun strategie gaan herdenken. Deze kunnen nadenken over hoe ze een menselijke meerwaarde kunnen bieden. Misschien moeten we het streven naar alsmaar meer efficiëntie opgeven om plaats te maken voor menselijkheid en een holistische kijk op het leven met een beter gebalanceerd gebruik van technologie. Ik denk dan concreet aan de kritiek die oncologisch chirurg Schelto Kruijff formuleert op de voedingsziektecyclus. Volgens hem zitten we vast in een medisch technologisch en kapitalistisch systeem waarin we mensen ziek maken met goedkope maar ongezonde voeding om hen vervolgens te behandelen met dure medische technologie.'

'Ik beseft dat de oplossingen die ik naar voor schuif nog concreter uitgewerkt moeten worden. Maar mijn liefde voor en gehechtheid aan de mensheid drijven mij om hier verder aan te werken. Daarbij gaat het hier over onontgonnen terrein waar nog veel pionierswerk te verzetten valt. Dat heeft me altijd aangesproken en daar wil ik voor gaan. Ik hoop dat ik de aandacht van de lezers heb kunnen vestigen op de existentiële bedreiging die transhumanisme is. In het beste geval leidt het tot een totalitaire controlemaatschappij. In het slechtste geval tot de vernietiging van de mensheid zelf.'

JOHAN SANCTORUM

VAN KERNUITSTAP NAAR KNIEVAL

Hoe liberalen en groenen er samen voor zorgen dat het licht uitgaat

▲ Johan Sanctorum is filosoof-publicist en Doorbraak-columnist.

Wie België beschouwt als een onwerkbare natie en een vergissing van de geschiedenis, vindt in de tijdlijn van de recente energiecrisis alle argumenten op een hoopje. De politieke prehistorie daarvan reikt tot de geboorte van die natie zelf: een 'liberaal-progressieve' bufferstaat, geregeerd via evenwichts-oefeningen en compromissen. Uitgedacht door en uitgewerkt door 'pragmatische' politici die zich op de korte termijn richten.

In juli 2022 bereikte de regering-De Croo een *princiepsakkoord* met Engie, de Franse eigenaar van onze kerncentrales, om Doel 4 en Tihange 3 tien jaar langer open te houden, tegen de beslissing van de kernuitstap in, die in 2003 onder impuls van de groenen werd beslist. Meer centrales openhouden weigert de uitbater: vermoedelijk omdat de onderhouds- en herstellingskosten te hoog zouden oplopen.

Het 'akkoord' is zonder meer een dictaat: Engie, dat jarenlang woekerwinsten had gemaakt met zijn afgeschreven kerncentrales, en sinds de

Oekraïne-crisis profiteert van de totaal ontregelde markt, dwingt nu de Belgische overheid om mee in te staan voor de afvalverwerking en de latere ontmanteling van de centrales. In een latere fase zal de Franse energiereus wellicht uit het akkoord stappen en België achterlaten als een nucleaire gifbelt. De generaties na ons zullen de rekening betalen.

Recent voorspelde premier De Croo dat doemsce-nario ook letterlijk: we gaan 'vijf tot tien koude winters tegemoet'. Dat is een interessante wending: decades van gebakken-lucht-verkoop, optimistische wensdromen, hemelbestormende peptalk, geproduceerd door een regime van wanbestuur, slaan nu om in een crisisbeheer met dezelfde *kakistocraten* aan het roer. Hoe is het zover kunnen komen? Daartoe moeten we weer even de geschiedenis induiken en het DNA van die Belgische natie onder de loep nemen.

De erfenis van Charles Rogier

Onder het goedkeurend oog van de grootmachten ontstond in 1830 de Belgische constitutionele monarchie, met een progressieve, 'liberale' grondwet.

Men spreekt doorgaans over het katholiek-liberale monsterverbond tegen Willem I, maar het zijn niet de katholieken die het vuur aan de lont staken, wel de francofone bourgeoisie. Haar agenda was veel-er cultureel dan economisch. Effectief, materieel-economisch was er weinig reden om zich van het Noorden af te scheuren.

Willem I behandelde België allerminst als een wingewest. Om kapitaal te injecteren in de industrie richtte hij de Generale Maatschappij op, – de *Société Générale* die later in het Belgische energie-beleid een cruciale rol zou spelen. Om de economie van geschoolde en hoog geschoolde arbeidskrachten te voorzien werd een enorme alfabetiserings-campagne op touw gezet. Het aantal lagere-schoolkinderen in de zuidelijke provincies verdubbelde van 150.000 tot 300.000. Daarnaast werden de universiteiten van Gent en Luik gesticht. Anders gezegd: het Hollands bewind werd gekenmerkt door degelijk bestuur en langetermijndenken.

Niettemin zijn de -uitermate Fransgezinde- liberalen uit die tijd de grote grondleggers van de nv België. Hun missie was, om vanuit een 'democratisch' perspectief, met de vrijheid van drukpers als alibi, de rationele modelstaat van Willem I te vervangen door een neo-elitaire plutocratie zoals we die tot op vandaag kennen. Een systeem van zuilen, lobby's, achterkamerpolitiek en bijbehorende media die het spel meespelen, waarin beleid geboren wordt uit compromissen en gesjacher, niet uit visie. Vooral de in Frankrijk geboren en in Luik verblijvende Charles Rogier (1800-1885) belichaamde de liberaal-franskiljonse strekking, die zich bediende van een uitgesproken anti-orangistische retoriek.

“ Blauwe truken-van-de-foor, gekoppeld aan een groene fata morgana: de ideale mix om de generaties na zich met shit op te zadelen ”

De gesublimeerde Vlamingenhaat van Rogier -in een brief aan de toenmalige Britse premier Palmerston gaf hij aan dat de Vlaamse taal moest vernietigd worden 'zodat België met het grote vaderland Frankrijk kan samensmelten'- etaleerde zich als modernisme en vooruitstrevendheid. Helaas lege containers, die zich enkel vulden met luchtballonnen onder het motto 'morgen scheert men gratis'.

Het einde van de geschiedenis

In 2005 verpatste de regering-Verhofstadt Electrabel volledig aan Suez, onder het Europese motto dat de liberalisering van de energiemarkt de consument ten goede zou komen. Alle winsten liepen vanaf dan netjes naar het moederhuis in Parijs. De ijdele hoop dat de vrije markt voor lage elektriciteitsprijzen zou zorgen, verdampte snel toen dit feitelijke monopolie de opeenvolgende regeringen

gewoon zijn wil oplegde. Er loopt een rechte lijn van Charles Rogier naar Guy Verhofstadt, en van Verhofstadt naar Alexander De Croo, de man die pas na 500 dagen premier kon worden omdat een affaire met een pornoster was uitgelekt. De staat zonder identiteit, bestuurd door non-bestuurders, werd uiteindelijk het land waarin het licht uitging.

De CVP-staat van de vorige eeuw huldigde nog een façade van goed bestuur, al stelde Dehaene reeds 'dat hij problemen pas oplost als ze zich voordoen'. Met die loodgieterswijsheid kondigde de nul-optie zich al aan, want besturen is natuurlijk voorzien, het principe van de providentia. De beruchte sale-and-lease-back-constructie, een ideeetje van paars, was daarvan de absolute negatie: gebouwen verkopen en dan peperduur terug afhuren, dat betekent gewoon een verarming van de staat ten koste van de belastingbetaler. Bij de invoering van de euro en het verdwijnen van de Europese binnengrenzen waren Verhofstadt en C° door het dolle heen. De voorspelling van de Amerikaanse politicoloog Francis Fukuyama was op een wonderbaarlijke manier werkelijkheid aan het worden: na de val van de Muur was het einde van de geschiedenis nabij, het glorieuze wereldkapitalisme binnen handbereik, en België zou de toon aangeven, te beginnen met de door Europa gedicteerde liberalisering van de energiemarkt.

Analisten als Rik Van Cauwelaert, Pascal Paepen en Geert Noels zijn daar vandaag unaniem over: daar is de Belgische politiek definitief de bocht uitgegaan, terwijl praalhanzen als Patrick Dewael en de complete Teletubbie-kliek zich op de borst klopten dat ze een modelstaat aan het creëren waren. Vandaag ervaren we die modelstaat aan de lijve. Blauwe vrijmarkt-euforie en groene geitewollen-sokken-utopie: meer is er niet nodig om het licht te doen uitgaan. We zijn inderdaad in de epiloog van de geschiedenis terecht gekomen, maar dan in de vorm van een stuurloos narrenschip, terwijl, o ironie, de Koude Oorlog helemaal terug is van weg-geweest. België kan de huidige historische realiteit niet aan, omdat het al sinds 'progressieven' als Charles Rogier op een ondraaglijke lichtheid drijft, ergens in de marge van de geschiedenis. Blauwe truken-van-de-foor, gekoppeld aan een groene fata morgana: de ideale mix om de generaties na zich met shit op te zadelen.

De Vivaldi-regering blijkt steeds meer de *exécuteur testamentaire* van de Verhofstadt-regeringen, die in volle Euro-roes, enkel nog aan perceptiepolitiek deden en het staatsbestuur herleidden tot een onderonsje van foorkramers. De vertrouwensbreuk tussen politiek en bevolking is totaal. In onbenul-lige tv-amusementsformats proberen de politieke clowns wanhopig en potsierlijk de fameuze kloof te dichten, terwijl de regering van eeuwig lopende zaken vanuit een schuilkelder bestuurt. Voor ons is het geen kwestie om de zogenaamde *verzuring* te bestrijden met nog méér peptalk. Integendeel moet het antipolitieke moment uitgediept worden, en heeft de 'fout stemmende' Vlaming recht op een écht alternatief. □

FILIP MICHIELS

Hoe Europa jaarlijks minstens honderd miljoen euro over de balk blijft gooien

OPERATIE STRAATSBURG

Elke maand opnieuw trekt een stoet van enkele duizenden europarlementariërs, hun medewerkers en Europese ambtenaren voor vier dagen vanuit Brussel richting Straatsburg voor de plenaire vergadering van het Europees Parlement. Een indrukwekkende verhuis, met een meer dan stevige ecologische voetafdruk en een al even gigantisch prijskaartje. Noch de exploderende energiekosten noch de ecologische bevlogenheid van de Europese politiek lijken daar voorlopig verandering in te kunnen brengen

De gevel oogt, op een enigszins afgebleekte krokodil na, opvallend onopvallend. Gastronomisch restaurant Au Crocodile mag dan al gehuisvest zijn in een nauw zijstraatje van de bekende Place Kléber, het is al decennialang een waar instituut in Straatsburg. De absolute culinaire top zeg maar – voor een etentje met twee ben je er al vlug 300 euro kwijt – én dus ook al jarenlang een hotspot voor Europese topambtenaren, parlementariërs en lobbyisten. Die er, dat spreekt, haast altijd betalen met de betaalkaart van het werk. Of die er - zo leert ons althans het geruchtencircuit - af en toe ook wel eens de bloemetjes buitenzetten in intiemer gezelschap. Gelukkig voor hun én onze portemonnee beperkt dit soort uitpattingen zich tot een drietal dagen per maand. Het voltallige Europees Parlement trekt dan voor enkele dagen collectief naar de hoofdstad van de Elzas om daar in plenaire vergadering te gaan. Dit werd in 1992 zo vastgelegd door de EU-regeringen in het EU-verdrag: Straatsburg zou voortaan maandelijks gaststad zijn voor zowat alle plenaire vergaderin-

gen van het Parlement. De rest van de tijd vergaderen de parlementaire commissies in Brussel. Het EP-secretariaat – het personeel zeg maar – kreeg onderdak in Luxemburg. Een wijziging van dat verdrag kan enkel als die unaniem zou worden goedgekeurd door alle lidstaten, ook Frankrijk dus. Dat is, daar hoeft geen tekening bij, totaal onbespreekbaar voor onze zuiderburen.

Kisten vol 'documenten'

Wat die 'verhuis' zoal betekent, kan best geïllustreerd worden aan de hand van een aantal sprekende cijfers. Eén maandag per maand trekken 705 europarlementariërs, met in hun kielzog zowat drieduizend medewerkers en enkele tientallen lobbyisten, vanuit Brussel richting Straatsburg. Heel wat parlementsleden nemen daarvoor een speciaal gecharterde trein die hen vanuit Brussel rechtstreeks naar de hoofdstad van de Elzas voert. Een aantal blijft – ondanks de vele grotere ecologische impact – hardnekkig zweren bij het vliegtuig of bij een door het parlement aangeleverde dienstwagen. Op donderdagavond maakt de hele stoet dan opnieuw de omgekeerde beweging. Ook enkele tientallen vrachtwagens, officieel volgeladen met grote kisten vol documenten, maken maandelijks dezelfde trip. Elke parlementariër heeft recht op één dergelijke kist, maar over de precieze inhoud daarvan anno 2022 – we leven nu eenmaal in digitale tijden – doen de wildste verhalen de ronde. Dat aan een dergelijke verhuisoperatie ook een stevig prijskaartje én een amper nog te verantwoorden ecologische impact vasthangen, hoeft weinig uitleg. De schattingen variëren, maar de meeste bronnen hebben het over een extra CO₂-uitstoot van 15.000 tot 20.000 ton per jaar. In een resolutie uit 2019, waarin een ruime meerderheid van de parlementsleden aandrong op één zetel voor het Parlement, werden de jaarlijkse kosten van de geografische spreiding op zomaar eventjes 150 tot zelfs ruim 200 miljoen euro geschat. De administratie van het Parlement zelf houdt het op 114 miljoen euro, een cijfer dat afkomstig is van de Europese Rekenkamer maar al uit 2014 dateert. Diezelfde resolutie benadrukte ook dat de geografische spreiding verantwoordelijk is voor 78% van alle missies van het personeel. Lastig toch om dit te blijven verdedigen in tijden waarin de Europese Commissie de burgers om de haverklap om de oren slaat met haar *green deal* en nu zelfs energiebesparingen gaat opleggen aan de lidstaten. De verkoop van de gebouwen in Straatsburg zou Europa nog eens 616 miljoen euro kunnen opleveren, mochten de plenaire vergaderingen van Straatsburg naar Brussel verhuizen, zo bleek ook uit diezelfde analyse van de Europese Rekenkamer.

Grote glaspartijen

Bedragen om van te duizelen dus, en in combinatie met de fors gestegen energiekost voor de verwarming en koeling van het parlementsgebouw in Straatsburg wakkeren ze het aloude debat over het maandelijks verhuiscircus opnieuw feller aan. Uit interne documenten die de nieuwssite Politico kon inkijken, bleek ook dat de elektriciteitsrekening voor alle parlementsgebouwen in Brussel,

Straatsburg en Luxemburg samen dit jaar ruim 14 miljoen hoger zal uitvallen dan begroot. De gasfactuur zou met 4 miljoen euro stijgen. 'Geen wonder', zo bevestigt ons een werknemer in Straatsburg die

“ De jaarlijkse kosten worden op 150 tot zelfs ruim 200 miljoen euro geschat ”

om begrijpelijke redenen anoniem wil blijven. 'Dag in dag uit draaien verwarming of airconditioning in dit megalomane en weinig energiezuinige gebouw met gigantische glaspartijen, op volle toeren. Ook die 26 dagen per maand dat er hier géén parlementszittingen zijn.' On the record – en dat wordt ook bevestigd door de vele resoluties in die zin die de voorbije jaren in het Europees parlement werden goedgekeurd – is

een ruime meerderheid van de parlementsleden ook al jarenlang gewonnen voor de afschaffing van 'het reizende circus'. Off te record vallen er evenwel ook andere geluiden te horen. Onder meer omdat drie of vier dagen in de Straatsburgse 'bubbel' de efficiëntie en de werkkwaliteit ten goede komen, maar af en toe duiken er ook andere geruchten op. Drie of vier dagen alleen in Straatsburg – geen saaie stad – openen immers ook wel wat andere perspectieven. Culinair, jazeker, maar in sommige gevallen ook op andere vlakken. Bart Staes - met 20 jaren EP-ervaring op de teller een ware Europa-veteraan - erkent dat er ecologische en financiële redenen te over zijn om een einde te maken aan de maandelijkse grote trek vanuit Brussel richting Straatsburg. Toch ziet hij ook een argument pro-Straatsburg, al geeft hij meteen toe dat dit dan voornamelijk voor de Belgische europarlementariërs geldt. 'Ook de Europese parlementsleden die zelf in België wonen, worden in eigen land toch nog vaak opgeslorpt door partijverplichtingen of door binnenlandse politieke discussies. Hier in Straatsburg zitten ze drie of vier dagen op elkaars lip, zonder familie of andere verplichtingen. Ze kunnen zich voluit concentreren op hun Europese dossiers, en met alles en iedereen overleggen.'

Plak en spuugsel

Wanneer we medio september zelf het parlement in Straatsburg bezoeken, gonst het er van de drukte. Het is plenaire zitting en dus krioelt het er van de parlementairen en hun medewerkers, journalisten, veiligheidsmensen en poetspersoneel. Het gebouw zelf oogt megalomaan en bevindt zich in een steriele buitenwijk van de stad, waar ziellose kantoorgebouwen elkaar de loef trachten af te steken in al hun fantasieloze lelijkheid. De bovenste verdiepingen van het parlementsgebouw lijken onafgewerkt, als symbool van de voortschrijdende Europese eenmaking. Vanuit de enorme vide binnenin, waar gigantische klimplanten zich naar boven slingeren, geniet je van een mooi uitzicht op de rivieren Ill en Rijn, die hier samenvloeden. Toen het bouwsel - ontworpen door een Parijs architectenbureau - in 1999 werd opgeleverd, bedroeg het prijskaartje zowat 470 miljoen euro. Stellen dat het gebouw nu enkel nog met plak en spuugsel aan elkaar hangt, zou enigszins overdreven zijn, maar de medewerker met wie we in Straatsburg spraken, bevestigt wel dat er al van bij het prille begin forse structurele gebreken aan het licht kwamen. Het architectenbureau zou zwaar onder druk gezet zijn door de Franse regering om zo snel mogelijk te kunnen opleveren. 'Het is een steeds weerkerend scenario', klinkt het. 'Zodra de parlementsleden en hun hele entourage hier op donderdagavond hun koffers hebben gepakt, arriveert er een waar legertje van werklui om allerlei herstellingen uit te voeren. Elke maand opnieuw. Vergeet ook niet: hier blijven constant een tweehonderdtal personeelsleden aan het werk, ook in die drie weken per maand dat er geen plenaire sessies zijn. In die periode moet dit gigantische gebouw – in de zomer een echte serre- constant gekoeld en verwarmd worden.' Zijn verhaal lijkt ook bevestigd te worden door een openbare aanbesteding die terug

te vinden is op de TED-website met alle Europese aanbestedingen. Een daarvan slaat op een raamcontract voor onderhoudswerken aan het gebouw. Goed voor een bedrag van 45 miljoen euro, weliswaar gespreid over een periode van vier jaar. 'Deze aanbesteding had tot doel een kaderovereenkomst te sluiten die de dienst infrastructuur van het Parlement in staat stelt om, indien nodig, opdracht te geven voor werkzaamheden en onderhoudsdiensten op het gebied van dakbedekking en zonwering in Straatsburg', bevestigt de persdienst van het Parlement zelf. 'Die wordt afgesloten voor een periode van 4 jaar. Die 45 miljoen was al voorzien in de bestaande onderhoudsbegroting, het gaat dus niet om een nieuw bedrag en is het absolute maximum. Mochten de onderhoudsbehoeften toch beperkter blijken, dan hoeft het parlement dit bedrag dus ook niet volledig uit te geven. Het gaat dan concreet om bijvoorbeeld de renovatie van de waterdichtheid en de isolatie van daken of de vernieuwing van de bekleding aan muren, en vloeren.'

Nieuwe bar met terras

Uit de documenten die Politico kon inkijken, blijkt nu dat de plannen om in Straatsburg ook 1,4 miljoen euro uit te trekken voor nieuwe plantjes en tuinen voorlopig worden opgeborgen. Ook een nieuwe bar met terras – die een half miljoen euro zou kosten- komt er voorlopig niet. De stijgende energiekosten zullen de komende maanden dus toch al enige impact hebben. Intussen bond de Duitse europarlementariër Daniel Freund (De Groenen) enkele weken geleden de kat opnieuw de bel aan. Hij stelde voor om, onder meer omwille van de spectaculair oplopende energiefactuur in Straatsburg, de zittingen van het parlement daar voorlopig te schorsen. 'Het reglement van het Parlement bepaalt dat in "situaties waarin het Parlement door uitzonderlijke en onvoorziene omstandigheden die het niet kan beheersen, wordt gehinderd bij de uitvoering van zijn taken en de uitoefening van zijn prerogatieven uit hoofde van de verdragen", het pendelen naar Straatsburg kan worden opgeschort. Het is aan de parlementsvoorzitter om die beslissing te nemen', vertelt Freund. 'Zij reageerde in een

“ Zodra de parlementsleden en hun entourage op donderdagavond hun koffers hebben gepakt, arriveert een legertje van werklui om herstellingen uit te voeren ”

brief op mijn voorstel, maar maakte me duidelijk dat de zittingen in Straatsburg voorlopig niet worden opgeschort en dat er andere energiebesparende maatregelen zullen worden genomen. Onder mijn collega's kreeg ik nochtans veel steun voor het idee, maar het is duidelijk dat de parlementsvoorzitter Frankrijk niet voor het hoofd wil stoten met zo'n voorstel. De Fransen zouden wellicht meteen naar het Europees Hof stappen omwille van een schending van het verdrag.' Die Fransen bakken

het overigens wel vaker heel bruin als het om de belangen van 'hun' Straatsburg gaat. Vorig jaar, toen het Parlement in Straatsburg in volle pandemie ruim een jaar leeg bleef staan, schreef de Franse president Macron in alle discretie een gepeperde brief naar toenmalig EP-voorzitter Sassoli. Daarin eiste hij compensaties voor het verlies aan inkomsten dat de stad hierdoor geleden had. *Faut le faire*, zeggen ze dan in Frankrijk.

'Er bestaan eigenlijk geen recente studies die aangeven wat nu de exacte economische meerwaarde is van de aanwezigheid van het Europees parlement voor de stad of de regio', stelt Jean-François Gérard, journalist bij de lokale nieuwssite Rue89Strasbourg. 'Politici bedienen zich hier dan ook eerder van politieke of symbolische argumenten ter verdediging van Straatsburg. Ooit was er wel sprake van 10.000 extra banen, maar dat cijfer had betrekking op alle Europese instellingen hier, ook de consulaten enzovoort. Zeker is wel dat de belangrijkste economische spin-offs te situeren zijn in de horeca en in een aantal minder zichtbare jobs, gaande van tolken over taxichauffeurs tot beveiligingsmensen. Toen de parlementaire sessies in 2020-2021 werden opgeschort, had de voorzitter van de lokale hotelvereniging het over een globaal omzetverlies van 15 procent. Globaal heb ik het gevoel dat heel wat mensen hier toch nog altijd van mening zijn dat dat er veel wordt gedaan en dat er

veel geld wordt uitgegeven aan de parlementariërs en de hele administratie. Vooral omdat heel wat van die politici dan ook nog eens tegen het behoud van het EP in Straatsburg pleiten. Een harde kern van Europese verenigingen hier blijft hardnekkig de zetel in Straatsburg verdedigen, maar ik heb toch het gevoel dat het enthousiasme op dat vlak wat aan het afnemen is. Maar hoe dan ook zou een vertrek van het EP hier altijd slecht vallen, al was het maar omwille van de symbolische betekenis daarvan.'

Luxeslee

Het is woensdagavond en het loopt al tegen elven wanneer we, op de terugweg van ons restaurant, hartje Straatsburg een opvallende luxeslee met een Belgische diplomatieke nummerplaat spotten. De chauffeur staat een sigaretje te roken en blijkt niet te beroerd voor een praatje. Onze vermoedens blijken correct: de Franse chauffeur werkt voor het Europees Parlement en de nagelnieuwe DS 9 maakt deelt uit van een vloot van honderd wagens waar de parlementsleden gebruik van kunnen maken. Wie hij vanuit Brussel naar Straatsburg heeft vervoerd, wil hij uiteraard niet kwijt, op wie hij vanavond staat te wachten vlakbij een behoorlijk sjiek restaurant al evenmin. Maar hij vraagt wel begrip voor de parlementairen die zich één keer per maand van Brussel naar Straatsburg laten rijden. 'Als buitenstaander heb je er geen idee van wat voor een machinerie maandelijks in gang moet worden gezet. Op de gecharterde trein richting Straatsburg is er eenvoudigweg veel te weinig plaats voor enkele duizenden mensen. Bovendien moeten de parlementairen zich ook hier in Straatsburg kunnen verplaatsen, ook daarom zijn al die wagens hier nodig. Maar weet je, vroeger was het nog veel erger. Toen reden we die honderd wagens leeg naar Straatsburg, zodat de députés hier over een auto met chauffeur konden beschikken. Tegenwoordig mag dit niet meer: we nemen sowieso een parlements lid mee vanuit Brussel. Wie eerst komt, eerst maalt. Deze DS 9 is nog een hybride exemplaar, maar vanaf volgend jaar zal onze vloot ook volledig elektrisch zijn. De klimaatimpact wordt daardoor dus nog verder gereduceerd.'

Pittig detail: sinds 2020 beschikt Straatsburg, in de persoon van Jeanne Barseghian, ook over een groene burgemeester. De logica zou vereisen dat ook zij zich – minstens al vanuit ecologische overwegingen - kritisch zou opstellen tegenover het behoud van het EP in haar stad. Daar is voorlopig evenwel geen sprake van. Of toch: ze kant zich tegen de maandelijkse verhuis, maar kiest dan uiteraard wel voor Straatsburg als vaste en enige zetel van het EP. 'Daarmee volgt ze gewoon de lijn van heel wat Franse politici', geeft journalist Jean-François Gérard nog aan. 'Het is een beetje een gemakkelijke oplossing, dat klopt, maar hierdoor wordt ze alvast niet door haar lokale tegenstanders bekritiseerd over haar standpunt in dat heikele debat.'

CHRISTOPHE DEGREEF

Philippe Destatte (Institut Destrée): op zoek naar de contouren van het confederale België met vier

WALLONIË BESPAART WÉL AL 8 miljard tegen volgend decennium

Historicus Philippe Destatte is directeur en drijvende kracht achter het Naamse 'Institut Destrée'. Met dat kenniscentrum wil hij de groei van Wallonië bevorderen, zowel politiek, economisch als identitair. 'Brussel is gewoonweg niet geïnteresseerd in Franstalige solidariteit.'

Het in 1938 opgerichte kenniscentrum 'Institut Destrée' is vernoemd naar de socialistische politicus Jules Destrée (1863-1936). Destrée is nog het bekendst vanwege zijn brief aan Koning Albert I uit 1912, waarin hij de ongemakkelijke boodschap bracht dat er alleen Vlamingen en Walen zijn, en geen Belgen. Aan Destrée wordt ook het Franstalige psychodrama over België toegeschreven: *Ils nous ont pris la Flandre*. De Vlamingen dus, die Vlaanderen van de Franse cultuur hebben afgenomen.

Het Institut Destrée is in België nauwelijks bekend. Toch ligt het aan de basis van het idee van een 'België met vier'. Voor Philippe Destatte is dat dan ook de toekomst van het land. Een toekomst waarin iedereen zich zou moeten kunnen vinden. Een 'België met vier deelstaten' komt erop neer dat België een federaal land blijft, maar met deelstaten die het gros van de politieke bevoegdheden uitoefenen die nu nog Belgisch zijn. Alleen buitenlands beleid, defensie en sociale zekerheid blijven federale materie. Vlaanderen schreeft in die constellatie

zijn aanwezigheid in Brussel terug ten faveure van een doorgedreven tweetalige Brusselse gemeenschap met dito instellingen. En Franstalig België houdt op te bestaan: men is ofwel Waal, ofwel Brusselaar. De Duitstaligen tenslotte maken van hun kleine grondgebied een afzonderlijke deelstaat die niet meer tot Wallonië behoort. 'Laat ons tenminste onderhandelen daarover', zegt Philippe Destatte. 'Fiscaliteit kan voor een belangrijk deel naar de deelstaten. Een België waarin de Vlamingen zich niet bedrogen voelen, de Brusselaars werk maken van tweetaligheid en de Walen stoppen met alleen met Brussel solidair te zijn, heeft nog zin. Wallonië is er ook niet zo slecht aan toe als men in Vlaanderen iets te graag denkt, toch niet als we Europees vergelijken', zegt de 67-jarige geschiedkundige.

Op papier is België met vier mooi. Maar komt het idee niet te laat? Binnenkort zal België misschien niet meer in staat zijn om de rente op de staatschuld te blijven financieren. Hervormingen zullen hard zijn voor iedereen, ook voor Vlamingen, die daardoor weinig zullen willen toegeven. De tijd van rustig hervormen is voorbij, de kans is gemist?

Philippe Destatte: 'In 2020 is de financiële situatie van België erg verslechterd. De federale staatschuld bedraagt in België 430 miljard euro, die van Vlaanderen 31 miljard euro, en die van Wallonië eveneens 31 miljard euro. Daar komt dan nog eens de Franse gemeenschapsschuld bij: 10 miljard euro. De Vlaamse gemeenten? 11 miljard euro schuld, opgeteld. De Waalse gemeenten? 8 miljard euro schuld. Ik wil maar zeggen: iedereen is in hetzelfde bedje ziek. Opgeteld hebben we een grote schuld.' 'In Wallonië wil men dat werk ondersteund wordt met overheidsmiddelen, en zorgt men ervoor dat de OCMW's veel mensen in dienst nemen, zoals bijvoorbeeld thuisverplegers. Die worden dan officieel ambtenaar. Zo zijn er 60.000 VTE's in Wallonië in dienst van de overheid. Een uitgave van meer dan 1 miljard per jaar.'

'Het probleem van Wallonië is dat er om dat te kunnen blijven rechtvaardigen, veel te weinig productieve jobs zijn, en dit al dertig jaar. Dat zijn jobs buiten de overheid. Jobs die meerwaarde creëren voor de samenleving, geen of weinig publieke middelen vergen, en waarvan de meerwaarde ook kan belast worden. Wallonië maakt gebruik van APE's (activeringssteun van de Waalse overheid, nvdr), zoals hulpjes in een containerpark. Zelfs als die mensen werken, creëren ze geen meerwaarde, want ze werken omdat de overheid hen die job geeft uit een soort medelijden, om hen werk te geven. Dit kost netto aan de staatskas, eerder dan het opbrengt.'

'Ik ben echter niet pessimistisch over de Waalse financiën. De Waalse regering beseft nu dat de uitgaven die weinig opbrengen, verminderd moeten worden. Dat is een historisch besef dat na de watersnoodramp en de covidcrisis komt, en op conto van de huidige Waalse regering-Di-Rupo mag geschreven worden. Deze regeerperiode al wordt er 150 miljoen euro bespaard, volgend jaar 300 miljoen, het jaar daarna 450 miljoen, zo verder ge-

urende tien jaar. Zo kom je op meer dan 8 miljard euro aan besparingen uit tegen volgend decennium. Met de watersnoodramp van vorig jaar hadden trouwens het ideale excuus om dit jaar niet te besparen, maar men heeft het toch gedaan. Dat is een illustratie van de mentaliteitswijziging. Ik heb zelf genoeg aan Wallonië-bashing gedaan om te erkennen dat het nu beter gaat (lacht).'

“ Ik heb zelf genoeg aan Wallonië-bashing gedaan om te erkennen dat het nu beter gaat ”

'Door de watersnoodramp is het de Waalse overheid duidelijk geworden dat ze er alleen voor staat. Van het federale niveau viel weinig te verwachten, evenals van het Vlaamse. Maar dat is niet slecht, want zo is men tenminste gedwongen om zelf oplossingen te bedenken. Dat is een belangrijke les om het solidariteitsmechanisme grondig te herbekijken. In 2024 zullen de financiële transfers sowieso opdrogen, zoals voorzien in de bijzondere financieringswet van 2014. Wallonië heeft alleen nog een toekomst in een België met vier, een België dat een volwaardige en duidelijke federale staat is. Een federale staat waar transparantie heerst. Op voorwaarde dat de interpersoonlijke Belgische solidariteit blijft bestaan, de sociale zekerheid. Want anders heeft België gewoonweg geen zin meer.'

In 2024 zal een flink deel van de N-VA aansturen op samenwerking met het Vlaams Belang als beide partijen in Vlaanderen een meerderheid halen. Een groeiend deel wil een soevereiniteitsverklaring van Vlaanderen, omdat men niet gelooft dat Bart De Wever België met de PS kan hervormen op een manier die voordelig is voor Vlaanderen. 'Ach... Bart De Wever zal uiteindelijk doen wat VOKA hem influistert.'

“ Er bestaat geen solidariteit van Brussel naar Wallonië. Althans, ik zie ze niet. Het omgekeerde is wel waar ”

Misschien dat ook VOKA de rekening maakt, als er in Wallonië een erg linkse meerderheid van PS en PTB komt...

'Dat is een reëel risico, inderdaad. Net daarom moet deze Waalse regering slagen, want anders stemmen de mensen massaal voor de PTB. En zal Magette de PS naar uiterst links sturen.' 'Als ik in 2024 Bart De Wever van het nut van België wil overtuigen, dan zou ik dat graag aan de hand van cijfers doen (toont grafiek). Hier zie je dat vooral Brussel en het Groothertogdom Luxemburg een hoog bbp hebben per inwoner, gemiddeld meer dan 50.000 euro per inwoner. De overige

regio's in de buurt spelen in een veel lagere divisie, waarin het bbp 20.000 euro per inwoner of minder bedraagt. Brussel en het Groothertogdom genereren dus enorm veel rijkdom, veel meer dan de omliggende provincies of Duitse Länder. Vlaanderen voert het klassemant aan van de middenmoot: het is rijker dan Duitse deelstaten als Rheinland-Pfalz of Nordrhein-Westfalen. Vervolgens heb je het Europese gemiddelde, en daaronder Wallonië. Wallonië doet het echter beter dan de omliggende Franse departementen, beter dan Picardië, Lorraine, Champagne-Ardenne of Pas-de-Calais.'

Maar Wallonië heeft zijn plaats binnen België, niet binnen Frankrijk of Duitsland...

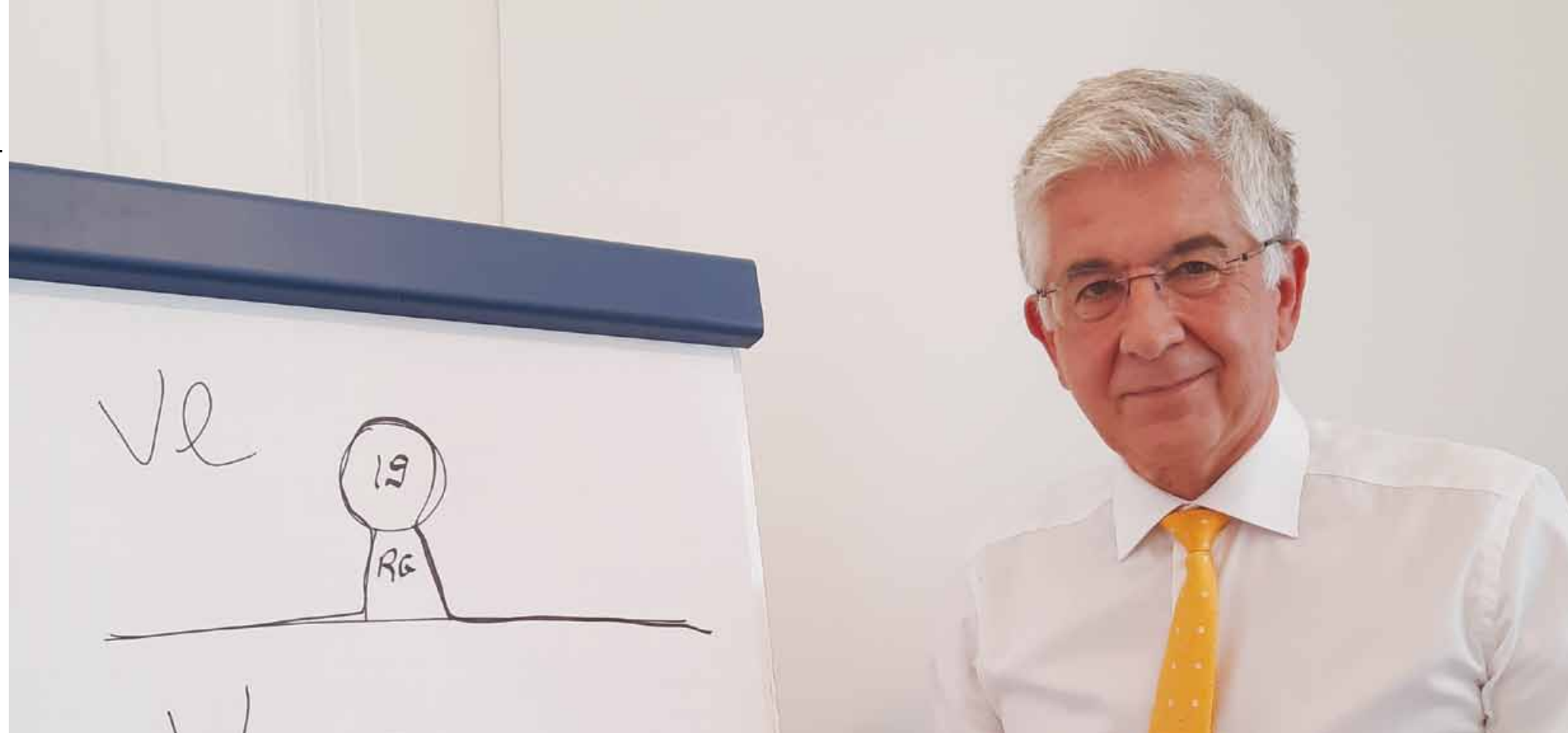
'Wallonië heeft zijn plaats in een modern federaal België. Ik verdedig daarbij het federale model van de N-VA, toch wat sommige aspecten ervan betreft. Het geeft immers blijk van een zeker vertrouwen in de Belgische constructie. Met confederalisme bedoelt de N-VA eigenlijk weinig meer dan méér federalisme, en daar zijn we bij het Instituut voorstander van. In het confederalisme-voorstel van de N-VA staan dus interessante zaken. De N-VA gaat zelfs zo ver om in het "confederale" Belgische parlement van de toekomst pariteit in te stellen, wat zelfs wij niet voorstellen, omdat de Vlamingen nu eenmaal in een demografische meerderheid zijn, en die meerderheid in een assemblee wel mag weergegeven worden.'

'Ons voorstel houdt rekening met het argument dat de Vlamingen bang zijn van een België met vier deelstaten waarin zij maar voor 25% kunnen wegen op het federale beleid. Ik maak mijn studenten altijd diets dat het een zeer grote toegeving geweest is van de Vlamingen om de pariteit van de federale regering te aanvaarden. Als demografische meerderheid, om België werkbaar te houden! Daar is in Franstalig België veel te weinig oog voor. Dus antwoorden we daarop, door in het België met vier de Vlamingen genoeg gewicht te laten hebben in het parlement.'

De recente geschiedenis leert ons wel dat de Duitse gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in communautaire conflicten altijd partij kiezen voor Franstalig België. Zelfs voor een dossier van federale evenwichten als B-H-V, dat strikt genomen zelfs geen communautair conflict is. De overige deelstaten hebben daar door alarmbelprocedures in te roepen hun best gedaan om de Vlaming wantrouwig te maken voor een België met vier...

'Er bestaat geen solidariteit van Brussel naar Wallonië. Althans, ik zie ze niet. Het omgekeerde is wel waar: de Walen betalen voor het onderwijs en de cultuur van de Franstalige Brusselaars. Dat gaat al terug tot 1929, toen Jules Destrée en Camille Huysmans de voorzichtige basis legden van wat later het federale België zou worden met hun "Compromis des Belges". Destrée zei toen dat Wallonië altijd solidair moet zijn met de Franstalige Vlamingen, maar dat de Franstalige Vlamingen nooit enige solidariteit met de Waalse arbeidersklasse hadden betoond, wel integendeel.'

'De faciliteiten voor Franstaligen in de Vlaamse Rand moeten stoppen, zo simpel is het. Dat is ook

de basis van een België met vier: respect voor de taalgebonden territorialiteit. Franstaligen moeten beseffen dat Sint-Genesius-Rode Vlaanderen is, en men in Vlaanderen Nederlands hoort te spreken.'

'De mentaliteit van Franstaligen om overal hun taal te willen spreken, is puur politiek angeblazen. In verkiezingstijd worden alle Franstalige politici voorstanders van francofone fronten, en van de

“ Ik denk dat het ook een goede zaak is als er een Waalse canon zou komen, net zoals in Vlaanderen ”

uitbreiding van Brussel. In 1954 hebben de Franstalige politici nochtans aan de Vlamingen beloofd dat, toen de Brusselse agglomeratie van 17 naar 19 gemeenten ging, het de laatste keer was. Keer op keer komt men daar op terug. Het is in dat licht nog altijd verbazingwekkend dat alle Franstalige politieke partijen – op Ecolo na – hun hoofdzetel in Brussel hebben, en niet in Namen, terwijl dit het hart van de Waalse democratie is.'

'Het fundamentele probleem is dat vele Brusselse Franstaligen anti-Vlaams zijn. Je kan die test heel eenvoudig doen door in een Brusselse krantenwinkel een Vlaamse krant te vragen in het Nederlands. Het minste dat een verkoper van kranten in het tweetalige Brussel zou kunnen doen, al is het maar om commerciële redenen, is een klant in zijn taal helpen. Maar dat weigert men al te vaak. Dat maakt dat Vlamingen misschien wel in een België met vier willen geloven, op voorwaarde dat de Vlaamse gemeenschap aanwezig blijft in Brussel. De Vlamingen vertrouwen het niet, omdat het grondwettelijk tweetalige Brussel nu helemaal niet tweetalig is.'

zelve? In Wallonië zou het evenzeer nuttig zijn als er bepaalde historische ankerpunten benadrukt worden, of als men de Belgische geschiedenis ook durft duiden vanuit Waals oogpunt. Neem nu de Koningskwesitie. Wat een belangrijk gegeven was in de manier waarop Wallonië de Koningskwesitie percipieerde, was het feit dat de meeste Vlaamse soldaten die na de achttiendaagse veldtocht door de Duitsers werden gevangengenomen, snel daarna werden vrijgelaten, terwijl vele Waalse soldaten meer dan vier jaar krijgsgevangen zijn geweest. Dat kan je de Vlamingen niet verwijten, maar speelt wel in de Waalse psyche. Na de oorlog kwamen de gevangengenomen Walen dan uit Duitsland terug, om te zien dat de Vlamingen gewoon aan het werk waren alsof er niets gebeurd was. Dan hoort zo'n Waal dat de koning tijdens de oorlog is getrouwd, en naar Hitler is geweest, en denkt: "De koning moest evenzeer gevangen geweest zijn, net als wij". Zoiets zou ook deel uit kunnen maken van een degelijke geschiedkundige canon. Het legt uit hoe een gedeeld gevoel van een waardennatie tot stand komt.'

'Wallonië kent ook het trauma dat het na WOII niet geluisterd heeft naar mensen die zeiden dat de staal- en steenkoolnijverheid niet competitief was met die in het buitenland. Er was al lang voorspeld dat Vlaanderen, dat een jongere bevolking had, het economische zwaargewicht van België zou gaan vormen. Wallonië weigerde dat in te zien, maar trok aan het kortste eind. Prominente figuren gaven toen Vlaanderen de schuld van de teloorgang van Wallonië, terwijl men toen had kunnen kiezen voor een opvoedend discours dat Wallonië zijn lot in eigen handen moest nemen. Toen is echter de mythe ontstaan dat de banden tussen Brussel en Wallonië versterkt moesten worden. Wat niets met die discussie te maken had.'

Tot zover cultuur. Een groot deel van de afkeer van Vlaanderen voor het huidige België met de huidige Franstalige politieke klasse, gaat vandaag echter over het feit dat Vlaanderen een rechts-economisch beleid wil. In een constellatie met Franstalig België ligt dit niet in het verschiep. Dat de sociale zekerheid federaal blijft in uw voorstel voor een België met vier, zal een meerderheid van de Vlamingen niet aanvaarden.

'Ik zeg al jaren dat er minder overheidssteun en minder belastingen moeten zijn voor bedrijven. Ik zou om te beginnen met ons plan voor een confederaal België met vier naar Bart De Wever stappen. De Walen accepteren de confederale logica en het einde van de faciliteiten, en de Vlamingen accepteren dat elke deelstaat in die constitutie volwaardig is, ook Brussel. Brussel hoeft in die logica niet meer de hoofdstad te zijn van Vlaanderen, en Namen kan de hoofdstad van de volwaardige Waalse deelstaat worden, waardoor ook de Fédération Wallonie-Bruxelles geen bestaansreden meer heeft. Dat is een goede onderhandelingsbasis. De fiscaliteit kan vervolgens zo dicht mogelijk op het niveau van de deelstaten komen te liggen. Als de Vlamingen daarmee instemmen, valt er wel nog wat te zeggen voor het behoud van de Belgische sociale zekerheid.'

▲ Philippe Destatte

Directeur
'Institut Destrée.'

Is een van de hinderpalen van het federalisme met vier, ook niet dat Wallonië zichzelf nog te weinig beschouwt als een natie?

'Wallonië is een natie in de strikte zin van het woord: een politieke entiteit met een gedeeld burgerschap. Maar daarbinnen zijn er natuurlijk andere, veel oudere gevoelens. Luik was gedurende meer dan duizend jaar een trotse natie met een sterke eigen identiteit, en vond Wallonië iets dat daarbuiten viel, iets boers. Er is nog veel werk in Wallonië om aan een gemeenschappelijke identiteit te timmeren.'

'Een deel van de uitdaging is hoe de media Wallonië weergeven. Ik krijg vaak de vraag van Franstaligen wat er met de RTBF gebeurt in een België met vier. Da's heel simpel, antwoord ik dan: in Brussel komt er een tweetalige RTBF, in Wallonië een Waalse RTBF die in het Frans uitzendt, en voor de Duitstaligen komt er een eigen kleine volwaardige omroep. Een Waalse openbare omroep zal bijdragen aan een versterkte Waalse identiteit. Want nu

“ Ik zeg al jaren dat er minder overheidssteun en minder belastingen moeten zijn voor bedrijven ”

berichten lokale media in Luik over Luik, Naamse over Namen, en Luxemburgse over Luxemburg. We hebben dus ook een omroep nodig die Luikenaars vertelt wat er in Mons gebeurt, omdat dat ook in Wallonië ligt.'

'Ik denk dat het ook een goede zaak is als er een Waalse canon zou komen, net zoals in Vlaanderen. Men was hier geschandaliseerd toen men daarmee begon in Vlaanderen, maar dat is toch de logica

HIER ZINGT MEN NEDERLANDS

STEF DURNEZ

Aan de vele taalfouten op sociale en andere media zou je het niet zeggen, maar toch is de Nederlandse taal hipper dan ooit. Iedereen met opgroeiende kinderen of kleinkinderen kan het bevestigen: de populaire radiostations draaien meer Vlaams of Nederlands gezongen hits dan ooit. In de laatste Radio 2 Top 30 van augustus was maar liefst één derde van alle nummers Nederlandstalig. Ook de televisie heeft er weer meer aandacht voor. Waar komt dat allemaal plots vandaan? Wie zijn de makers? En wat verklaart hun succes?

Natuurlijk is er altijd Nederlandstalige muziek geweest. In de jaren '50 zong Jo Leemans dat 'het zijn zou zoals het moet zijn'. En Bobbejaan Schoepen vond niets zo erg als 'een café zonder bier'. De liedjes waren over het algemeen volks, braaf en eenvoudige. In de jaren '60 beleefde Will Tura zijn grote doorbraak met 'Eenzaam zonder jou.' En in Nederland begon Boudewijn De Groot aan een grootse carrière.

vielen een tijdje uit de gratie. Tot de start van VTM in 1989. Vlaanderens eerste commerciële tv-zender blies de schlagersector nieuw leven in met het immens populaire Tien Om Te Zien. Maar ook dat ebde na twintig jaar stilaan weg.

Nederlandstalige pop en dance

Tot een paar jaar geleden plots een heel nieuwe golf Nederlandstalige muziek op gang kwam. Niet meer de hits van de traditionele 'Vlaamsche Zangers', ook niet van de Nekkanacht-kleinkunstenaars of de alternatieve rappers. Die zijn er allemaal wel, maar dat zijn niet degenen die echt de hitparades bestormen en de 'playlist' van Radio 2, MNM en Q-Music bevolken.

Dé Nederlandstalige hitmakers zijn jonge, frisse twintigers uit Nederland en Vlaanderen die zich vlotjes de top 10 inzingen tussen Lady Gaga en Harry Styles in. Ze heten Camille, Meteoor, Snelle, Pommeliën Thijs, Bazart, Niels Destadsbader, Pauline, Olivia, Emma Heesters, Suzanne en Freek, Jaap Reesema, Maan, Snelle, Flemming... De productie van de nummers klinkt ook niet 'Vlaams' of 'Nederlands' maar internationaal. Het is veelal strak geproduceerde dance en pop, niet zelden in samenwerking met een bekende DJ zoals Regi.

Zo ontstonden er twee stromingen: enerzijds de kleinkunstenaars en protestzangers en anderzijds de 'charmezangers'. Die laatste beleefden gouden tijden in het Vlaanderen van de jaren '70, vooral dankzij piratenzenders vanop zee, zoals Radio Atlantis en vooral Radio Mi-Amigo, het station van Sylvain Tack, de producent van Suzy-wafels, die vanuit zijn muziekstudio onder meer Willy Sommers en Paul Severs lanceerde.

In de jaren '80 kwam de zogenaamde Belpop. Nederlandstalig werd plots ook ruig en wat alternatiever met groepen als De Kreuners en Arbeid Adelt. De charmezangers

Stelling 1: Het is allemaal de schuld van de radio

Peter Hermans presenteert elke zaterdag de Radio 2 Top 30, nog steeds een van de meest beluisterde radioprogramma's in Vlaanderen. Hij bevestigt de enorme populariteit van artiesten als Meteoor en Camille. 'Oké, Willy Sommers is ook nog steeds populair en zelfs Margriet beleeft plots een comeback dankzij Radio 2 Zomerhit. Maar bij de nieuwe generatie is het toch anders. Ze zingen over her-

*Want dit is elektriciteit
Ik voel de vonken springen tussen jou en mij
Duizend volt vanbinnen
Ik weet jij voelt het ook
De spanning is te hoog
Het komt steeds dichterbij
Wij zijn elektriciteit*

(Olivia & Paul Sinha)

kenbare thema's waar opgroeiende tieners ook mee bezig zijn. Net zoals hun internationale collega's. Neem nu de Amerikaanse Olivia Rodrigo, die in de megahit "Driver's Licence" zingt dat ze net haar rijbewijs heeft gehaald 'en nu wil ik zo graag naar je thuis rijden, maar ik rij zomaar wat rond want jij hebt een ander'. Dergelijke teksten zingen de jonge artiesten bij ons ook. Over verliefdheid, afwijzing, het uitmaken, gevoelens die je overweldigen of bang maken. "Ongewoon" van Pommeliën Thijs (19 weken in de Ultratop, hoogste positie: nummer 1.) is een nummer over haar eerste zoen met een meisje. Dat is heel erg "nu", he.' Verder merkt Peter Hermans ook nog op dat de

▲ Peter Hermans
Presentator
"Radio 2 Top 30"

▲ Sam Jaspers
Mister Ultratop

Meteoors, de Camilles en de Pommeliën ook allemaal sterk aanwezig zijn op sociale media als Instagram en TikTok. En altijd positief. Je zal ze niet betrappen op een cynisch bericht.

Sam Jaspers was jarenlang 'Mister Ultratop', de officiële hitparade van Vlaanderen. Tegenwoordig volgt hij als muziek-expert de vele trends nog nauwgezet op. 'Natuurlijk spelen sociale media als TikTok een rol', bevestigt Sam, 'die kanalen vormen een constante stroom van zelfpromotie. Maar dat is niet dé grote reden van hun succes.'

Volgens Jaspers gaat het maar om drie dingen: kwaliteit, kwaliteit en kwaliteit: 'Vroeger was er ook veel Nederlandstalige muziek, maar vaak was die toch wat minder goed gemaakt, geproduceerd of geschreven. Ik weet ook wel: dat is een heel subjectief oordeel. Maar je merkte dat de radiomakers toen veel minder aan de slag gingen met Nederlandstalige muziek. En dat heeft volgens mij toch vooral te maken met kwaliteit van productie, zangkwaliteiten, goeie melodieën, een professionele act... Al die elementen samen zorgen ervoor dat veel muziek van deze generatie overleefd blijft tussen de internationale superhits. En dan krijg je een sneeuwbaaleffect: de radiomakers draaien het meer, tv-programma's pikken het op, andere artiesten zien dat ook en gaan ook meer op zoek naar betere producties. En zo wordt ook het aanbod groter, met nog meer kans op hits tot gevolg.'

Stelling 2: Het is allemaal de schuld van Thomas

Thomas Van Goethem was een dertigjarige musicalacteur die er genoeg van had dat het musicalgenre in Vlaanderen ondergewaardeerd bleef.

Pommeliën Thijs
foto ©Belga

▲ **#Likeme ON TOUR**
vnr.: Sali Haidara, Maksim Stojanac, Pommeliën Thijs, Francisco Schuster en Lotte De Clerck

Hij stelde Ketnet een serie voor in de stijl van de Amerikaanse reeks 'Glee' uit 2009. De arena is een school en de personages barsten om de zoveel tijd uit in zang en dans. Dat werd de Ketnetreeks #Likeme. Met een geniale vondst: personages zoals Caro (Pommeliën Thijs), Vince (Maksim Stojanac), en Camille (Camille D'hondt) en de rest van de cast zingen elke aflevering Vlaamse klassiekers in een totaal nieuwe productionele versie. De liedjes zijn slim bij mekaar gezocht zodat ze passen bij de verhaallijnen. Of andersom. De verhaallijntjes zijn naar de nummers toe geschreven, ook dat zou kunnen. In elk geval: door de Vlaamse klassiekers kunnen verschillende generaties de reeks wel smaken, ook al is ze dan in de eerste plaats voor tieners bedoeld.

Toegegeven, de dialogen zijn onnatuurlijk, de acteurs maken zich geregeld schuldig aan overacting, en sommige elementen doen wel héél Amerikaans aan. Maar desondanks werd de reeks een enorm succes. Net als alle nevenverschijnenselen. Met meer dan honderd optredens alleen al

*Ik kan het niet hebben als het avond is
Oh want 's avonds mis ik je vaak
Je weet dat ik niet luister als je praat als dit
En me raakt als dit en dan gaat
Zeg me dat het goed komt
Geef me stukjes toekomst
Of moet ik je maar laten gaan?
Ik kan het niet hebben als het avond is,
Ik heb je vaak gemist inderdaad*

(Suzanne & Freek)

dit jaar, het tweede bestverkochte album van 2020 (#LikeMe-Seizoen 2) en het bestverkochte album (Seizoen 1) van 2019.

Wie zich afvraagt hoe het komt dat zijn (klein)kinderen plots liedjes kennen als 'Laat ons een bloem' van Louis Neefs (uit 1970!), of 'Oempalapapero' van Marva (uit 1975!), weet nu het antwoord. Het is allemaal de schuld van #Likeme!

Maar toen zong Pommeliën Thijs plots een liedje met de Nederlander Jaap Reesema. Helemaal los van #Likeme. 'Nu wij niet meer praten' (Nr 1 en 31 weken Ultratop in 2020.) En Camille ging 40 weken logeren in diezelfde Ultratop met 'Vuurwerk', geproduceerd door Regi Penxten. En ze zijn niet de enigen. Ook Maksime werkt aan een eigen carrière. #Likeme blijkt een vruchtbare bron van nieuwe artiesten die het ook solo bijzonder goed doen. Niet dat de reeks zelf hierdoor in gevaar komt. Er is weer een nieuw seizoen aangekondigd.

Stelling 3: Het is allemaal de schuld van de 'Ollanders'

Naast Nederwiet, goedkope supermarkten en Euro-commissarissen was Nederland ook vaak leverancier van Nederlandstalige muziek in onze regio's. 'Het Nederlandstalige heeft altijd meer geleefd bij onze Noorderburen,' volgens Sam Jaspers. 'Hun afzetmarkt is ook drie keer zo groot als de Vlaamse.'

Al sinds de jaren '90 kennen we het mega succes van Marco Borsato, die recent van zijn voetstuk viel door een #metoo schandaal. Vijf jaar geleden zongen rappers als Boef en Lil' Kleine over drank en

*Duizend sterren ze spellen je naam
Geloof, geloof in mij
Ik voel me vliegen, raak de wolken weer aan
Geloof, geloof in mij*

(Regi & Pauline)

drugs. En sinds twee jaar is er het fenomeen 'Suzanne & Freek'. Allemaal scoorden ze ook in Vlaanderen. Toen kwam de samenwerking tussen Nederlandse artiesten en de nieuwe Vlaamse generatie. Met 'Nu wij niet meer praten' van Pommeliën Thijs en Jaap Reesema als mooi voorbeeld. Toch ziet Jaspers dat

die samenwerkingen vooral succesvol worden in Vlaanderen, eerder dan andersom. Eigenlijk was Vlaanderen lang een uitzondering in Europa. 'Hits in de eigen taal zijn altijd populair geweest in onze buurlanden. In Frankrijk, Duitsland, Spanje, Italië... en zeker ook in Nederland,' zegt Sam Jaspers. 'De Vlaamse muziek bleef voor en na de Tien Om Te zien-hoogdagen wat stiefmoederlijk behandeld, voor een groot stuk door een gebrek aan sterke producties. En dat is nu weer veranderd. Toen Vlaamse artiesten en managers de successen uit Nederland zagen, zijn velen in het genre begonnen geloven. In zekere zin heeft Nederland voor ons de weg geëffend.'

Stelling 4: Het is allemaal de schuld van Studio 100

Tom van Peer is labelmanager bij het platenlabel PIAS, waar naast 'left of center'-groepen als Balthasar, Oscar & the Wolf of Whispering Sons ook heel wat Vlaamstalig populair werk onderdak kreeg, zoals de volledige Studio 100 catalogus. 'Je mag niet vergeten dat K3 volgend jaar al 25 jaar bestaat,' vertelt Tom. 'De kinderen die opgroeiden

▲ **Tom van Peer**
Labelmanager PIAS

▼ **Joris van Rossem**
Metejoor
foto ©Belga

met K3 zijn ondertussen de tieners, de adolescenten en hun ouders. Al meer dan één generatie die al van jongsaf opgroeide met Nederlandstalige muziek. Die vinden dat cool. En die houden nu ook van de meer 'volwassen' versies van Nederlandstalige popmuziek, gezongen door artiesten die ze ook nog eens kennen van de Ketnet-reeksen van 4 jaar geleden tot en met nu.'

Dat is ook de indruk van Johan Van den Eede die meer Samson & Gert-liedjes componeerde en produceerde dan menselijk gesproken eigenlijk mogelijk is. 'Op dit moment luisteren veel mensen liever naar Nederlandstalige liedjes dan naar Engelse,' merkt Van den Eede. 'De Nederlandse taal zit absoluut in de lift. Twintig jaar geleden gingen Nederlandstalige artiesten liever Engels zingen. Denk

*Alles voelt zo ongewoon
Verkeerde plek, juiste persoon
Had ik jou maar nooit ontmoet
Want nu, weet ik niet hoe ik zonder moet*

(Pommeliën Thijs)

maar aan Novastar of Bart Peeters & the Radio's. Nu is het net andersom. Tegenwoordig ben je sneller succesvol in het Nederlands dan in het Engels. Het succes van kinderprogramma's van Studio 100 en Ketnet maakt dat ze op heel jonge leeftijd al gewoon zijn om Nederlandstalige popliedjes mee te zingen. Mijn generatie werd als kind nog groot met Abba en Boney M en een hitparade vol Engelstalige nummers, met sporadisch eens een Will Tura tussen. Vandaag vinden kinderen en inmiddels ook tieners het de normaalste zaak van de wereld dat een sterk pop- of dancenummer gewoon in het Nederlands is'

*Vergeet de tijd
Laat het toch los
Laat het toch gaan
En wordt weer vrij
Laat het toch los
Laat het toch gaan*

(Regi & Camille)

Stelling 5: Het is allemaal de schuld van Spotify

Tom van Peer wijst op nog een ander belangrijk element: streaming van muziek via apps als Spotify of zelfs via Youtube. 'Streaming bestaat al langer dan vandaag, maar België hinkte op dat vlak toch wat achterop. Ondertussen is Spotify heel erg populair. Ik denk dat ze meer dan 80% van de streamingmarkt voor hun rekening nemen. Als je dan weet dat hitparades worden samengesteld aan de hand van streaming en airplay (het aantal keren

dat een nummer op de radio wordt gedraaid), dan snap je het belang ervan.'

'Kijk dan eens naar de demografie: wie streamt er muziek? Jonge Kinderen niet, want die hebben geen abonnement. Dat doen de ouders voor hen. De Helmut Lotti-fans ook niet, want die kopen hun

*Nu wij niet meer praten, nu ik je niet hoor
kan ik niet denken, kan ik niet slapen
Nu wij niet meer praten en jij er niet bent
Mis ik de ruzies die ik vroeger haatte*

(Pommeliën Thijs & Jaap Reesema)

muziek nog het liefst op CD. De fanatiekste muziekstreamers zijn precies de doelgroep van Maksime, Pommeliën, Météjour, Camille. Dat is toevallig ook muziek die heel radiovriendelijk is, dus die krijgen ook veel airplay. Vandaar die hoge hitparadenoteringen. K3 is nog steeds top in streaming, maar ze worden niet meer gedraaid op de radio, want het is teveel 'kindermuziek.'

Selling 6: Het is allemaal de schuld van de teksten

Zou het kunnen dat het succes van Nederlandstalige popliedjes ook te danken is aan.... welja, aan het Nederlands? De teksten doen er in elk geval geen kwaad aan. Zoals Peter Hermans van de Radio 2 Top 30 al opmerkte zijn de bezongen thema's heel

▲ **Johan Van den Eede**
componist

erg van deze tijd. Vindt ook Tom van Peer: 'Verlieft worden op een meisje, waar Pommeliën Thys over zingt, wat maakt het uit? Zo'n thema is heel erg wat er nu leeft.'

Bestaat er eigenlijk een toverformule voor een goede Nederlandstalige hit? 'Als ik dat wist, zat ik nu op een tropisch eiland in plaats van hier in de studio met K3', lacht Van Peer. 'In het jonge kids-repertoire zijn de teksten allemaal variaties op bekende thema's: je bent een eerste keer verliefd, je beleeft iets spannends, we zoeken een schat, we zijn bang voor iets... En eigenlijk geldt dat ook voor de tienerliedjes, maar dan een beetje volwassener.' Opvallend is wel dat de teksten veel hele dagelijkse, gewone woorden bevatten. Ze zijn dus niet hoogdravend en vrij direct. Dat 'plakt' ook makkelijker op de pop en dance melodieën. (Zie ook de voorbeelden op deze pagina's.)

Stelling 7: Het is allemaal de schuld van corona

Vanzelfsprekend! Alles is immers de schuld van corona. Behalve dan de dingen die de schuld zijn van de oorlog in Oekraïne en van het klimaat. Maar het zou misschien wel kunnen dat we na twee jaar lockdowns met thuischool en thuiswerk wel weer eens behoefte hadden aan gewoon vrolijke, optimistische en herkenbare deuntjes in de eigen taal. De radio was al die tijd ook een belangrijke huisgenoot. Radio 2's Peter Hermans heeft althans dat gevoel. 'Het kan stom klinken, maar ik heb echt het idee dat de hele Nederlandstalige trend tijdens de coronajaren alleen maar groter is geworden. Maar ja, Radio 2 noemt zichzelf dan ook 'De grootste familie'. En net je familie en vrienden moesten we een tijd missen, toch? □

▼ **Maksim**
foto ©Belga

Gebeten door DOORBRAAK?

Doorbraak Magazine verschijnt viermaal per jaar.

Op Doorbraak.be kan u dagelijks terecht voor een mix van onafhankelijke journalistiek, opiniestukken en columns.

Abonnementsformules?

Alle info op www.doorbraak.be/doorbraak-plus/

WANNES BOK

Foto ©IDphotoagency

MARK GRAMMENS

De Vlaamse journalist die van links naar rechts ging

Mark Grammens was journalist, uitgever, commentator, criticus én bovenal Vlaming. Hij vocht vlijtig voor een vrij Vlaanderen, een strijd die niet altijd even gemakkelijk bleek, en beschouwde zichzelf tegelijk als progressieveling. Het belang van Grammens' bijdrage aan Vlaanderen wordt vaak onderschat en hij verdient het daarom om nog eens in de schijnwerpers te staan.

Mark Grammens werd op 25 april 1933 geboren in Ronse, bijna tien jaar voor de Tweede Wereldoorlog. De jonge Grammens had een moeilijke jeugd. Zijn vader Flor Grammens was een bekende taalactivist en politicus voor het Vlaamsch Nationaal Verbond (VNV). Flor wedijverde als een bezetene voor de eentaligheid in Vlaanderen, maar verloor daarbij zijn eigen gezin uit het oog. 'Mijn vader was niet als vader onuitstaanbaar maar als mens', schreef Grammens in Humo. Zijn moeder daarentegen was 'een uiterst fijngevoelige en zachtzinnige vrouw die ontzettend veel heeft doorgemaakt, ellende heeft gekend en die mij het relatieve van alles heeft bijgebracht', vertelt Grammens aan voormalig Belgisch radio-maker Jean-Pierre Rondas in een vraaggesprek. Uiteindelijk volgde een scheiding tussen de twee echtgenoten, een schandaal waarvoor Grammens

later gevraagd werd de schuld op zich te nemen. Hij weigerde.

De jonge Grammens was als kind slachtoffer van de repressie. Vlaams was toen een 'verboden taal', zeker in Brussel. Flor Grammens vocht echter tegen het systeem, en dat leverde soms conflicten op. Zo schrijft Grammens over een schuilplaats waar hij met zijn moeder verbleef uit angst voor de repressie. Het huis werd uiteindelijk leeggeplunderd door zogenaamde weerstanders die een 'huiszoeking' deden. Tot op heden wordt vaak ontkend dat de repressie anti-Vlaams was, maar daar dacht Grammens anders over.

Gebeten door de journalistieke microbe

De vlijtige jonge Grammens studeerde rechten, diplomatie en volkenrecht, maar droomde er als kind al van om journalist te worden, en zo geschiedde. 'Toen ik zo'n jaar of zes was, legde ik mijn eerste "documentatiekast" aan', schreef hij. Rondas schrijft in zijn boek 'Mark Grammens, de journalist van Vlaanderen', dat Jan Merckx – later een van de stichters van de televisiezender VTM en hoofdredacteur van Het Handelsblad – de pas afgestudeerde Grammens een stageplek aanbood en hem de basisbeginselen van de journalistiek aanleerde. De kersverse journalist werd na zijn studies correspondent in Londen voor de Vlaamse krant Het Volk en de Nederlandse krant Trouw, al waren dat lang niet de enige bladen waarvoor hij schreef.

Een Vlaams gat in zijn netwerk

Grammens keerde in 1961 terug naar huis, terug naar Europa. Hij vestigde zich in Sint-Pieters-Leeuw en daar ging de bal aan het rollen. 'Mijn vrouw, die Nederlands studeerde, vroeg zich af hoe het kwam dat er nog zoveel Franstaligen woonden. "Dat gaat toch niet!", stelde ze volledig terecht', luidde het. Het schrijfwerk in België was schaars, en de onze Vlaamse journalist ging daarom een tijd als freelancer aan de slag. Tegelijkertijd gingen grote protesten van de Vlaamse Beweging door. Zo zette Antoon Roosens zich in als organisator voor de eerste 'Mars op Brussel'. Er werden twee marsen op Brussel georganiseerd om de taalproblematiek aan te pakken.

De Linie

Naast zijn freelance werk, schreef Grammens artikels voor De Linie, een uitgave van de jezuïeten. In 1962 werd hij er politieke redacteur, maar de jezuïeten waren volgens Grammens echte amateurs op journalistiek gebied. Frans Van Bladel werd later de nieuwe hoofdredacteur, zo schrijft Rondas in zijn boek, en verleende Grammens de vrijheid om met het blad te doen wat hij wilde. De Linie sloeg door de jonge journalist een Vlaams-radical, maar progressieve weg in, en dat werd hem niet in dank afgenomen. In vraaggesprekken met Jean-Pierre Rondas vertelt Grammens dat hij 'gewoon een volledige mentaliteitswijziging' teweeg wilde brengen. Daar was ons Vlaanderenland nog niet rijp voor, zo vertelt hij. Uiteindelijk werd De Linie vanuit Rome geliquideerd – u leest het goed, het hele blad omwille van één man.

De Nieuwe

De interesse naar Grammens' figuur groeide, en dus werd hij gevraagd om in de politiek te stappen. Dat was naar eigen zeggen niets voor hem. In 1964 publiceerde hij een nieuw blad De Nieuwe en dat kende een fantastische start. 'De Nieuwe' was een verwijzing naar 'De Linie', maar toch werd uitdrukkelijk neergeschreven dat beide bladen niet met elkaar verbonden waren. 'Wij zijn een vrije krant. Dat betekent dat wij volkomen onafhankelijk staan van belangengroepen', schreef Grammens. Volgens Rondas fungeerde het blad als een soort kweekvijver voor nieuwe journalisten. De Nieuwe was een flamingantisch blad, met een evenwicht tussen cultuur en politiek. 'Het oogde voor die tijd overigens modern, progressief en opvallend', zo schrijft Rondas in zijn boek. Grammens had het er vaak over politiek, maar vanuit een flamingant en socialistisch perspectief. Hij bepleitte volgens Rondas links flamingantisme, maar hield zich ver van communisme. Grammens schreef in een Journaal later: 'Men mag nooit zeggen dat ik in de loop van de tijd veranderd ben. Neen, ik ben steeds een radicale flamingant geweest. In alle omstandigheden heb ik aangetoond dat de Vlaamse strijd een rechtvaardigheidsstrijd was. De Nieuwe bracht een totaal en consequent nieuw geluid, gekoppeld aan sterke sociale bewogenheid'. Het mooie liedje bleef niet duren. Door het steunen van de Vlaamse democraten in de parlementsverkiezingen van 1965 verloor het blad een groot deel van haar steun, de lezers haakten af en de oplages verminderden.

Leuven Vlaams

Grammens mengde zijn drukke journalistieke loopbaan met zijn ideologische overtuiging. Dat kwam sterk naar voren toen hij pleitte voor de splitsing van Leuven in 1962. Naar eigen zeggen moest hij toen oppassen dat hij de mensen niet van zich afstootte. Leuven Vlaams was een belangrijk keerpunt in de Vlaamse geschiedenis, en volgens Grammens de laatste keer dat 'Vlaanderen iets bereikte zonder compromissen met de francofonen te hoeven sluiten'. Op lange termijn kon de Vlaamse Beweging volgens hem trouwens niet winnen, omdat er geen overtuigde Vlaamse politici bestaan die tot op het bot willen gaan. Ook De Nieuwe

“ Tot op heden wordt vaak ontkend dat de repressie anti-Vlaams was, maar daar dacht Grammens anders over ”

won in die periode weer aan populariteit. Later volgde er volgens Grammens een tendens van marxisme en communisme binnen het blad, waartegen hij zich verzette, met conflicten tot gevolg. 'Tevergeefs probeerde ik de kloof tussen Vlaamsgezindheid en links te overbruggen', vertelt hij in een vraaggesprek aan Rondas. Grammens vond dat ze de 'Vlaamsheid' geleidelijk aan uit de pers gestuurd hebben. In 1974 werd hij hoofdred-

dacteur van het Tijdschrift voor Diplomatie, dat tot in 1982 zou blijven bestaan.

Egmontpact

Op 24 mei 1977 werd het Egmontpact gesloten door de regering-Tindemans IV. Daarmee werd België omgevormd tot een federale staat en probeerden de verhoudingen tussen de taalgemeenschappen te regelen, al werd het pact nooit uitgevoerd door de val van de toenmalige regering. Het Egmontpact stootte op kritiek in heel Vlaanderen, waaronder commentaar van zo goed als de volledige pers. Hugo Schiltz – voorman van de Volksunie – vertelde volgens Grammens tegen iedereen die het horen wilde dat enkel de rechterkant tegen het pact was, waarvan Grammens handig gebruik maakte. Hij publiceerde wekelijks een hoofdartikel gewijd aan Egmont in De Nieuwe – een in essentie links blad – totdat toenmalig eerste minister Leo Tindemans zijn ontslag indiende. Grammens' invloed was veelal onrechtstreeks: door middel van zijn diepgaande analyses in bladen met een kleine oplage oefende hij een grote druk uit op de hoofdredacteurs van de grote Vlaamse kranten, en zo op de publieke opinie. Intussen nam de polarisatie tussen de Vlaamsgezinden en de progressieven toe. Hoofdredacteur Grammens werd tussen 1978 en 1980 steeds meer geïsoleerd van de anderen en extreemlinks kreeg het in de redactie van De Nieuwe voor het zeggen. Ook de goede naam en de afnames verlaagden weer. In 1980 kondigde Grammens zijn vertrek aan. 'Achteraf beschouwd was ik beter al in 1964 met het Journaal begonnen. In feite heb ik enorm veel tijd verloren, en had ik veel meer studiewerk kunnen verrichten', vertelt hij in het vraaggesprek met Rondas. Hij keerde meer dan vier jaar later terug op vraag van de Volksunie, maar de situatie was hopeloos en het blad verdween in 1986.

Op alle vlakken thuis

Na zijn tweede vertrek bij De Nieuwe werd Grammens uitgever, en werkte hij een tijd mee aan 't Pallietkerke. Tot hij op een dag begon met het schrijven van zijn Journaals. Grammens was immers niet tevreden als uitgever. 'Ik vertelde haar dat mijn leven als uitgever mij niet beviel. Zo ongeveer als volgt: "Wat doe ik? Boeken verkopen, terwijl ik gemaakt ben om te studeren, te denken te praten, lezen en schrijven". Dat is mijn ambacht', schreef hij in een Journaal. Het eenmansblad Journaal verscheen enkele maanden later, succesvol zo bleek. 'Journaal is een merkwaardig succes gebleken, ik kan daar goed van leven, iets wat ik niet verwacht had.' Journaal werd een belangrijk en vooraanstaand Vlaams weekblad, van belang voor elke zichzelf respecterende flamingant. Gaston Durnez – Vlaams columnist, schrijver en journalist – schreef over het blad: 'Ook als ze zelf een andere richting inslaan, bewaren journalisten wel enig ontzag voor de eenzame cowboy met de witte hoed, altijd op weg naar de hoofdstraat, voor het definitieve duel. De oude droom, weet je wel.'

Het blad werd gesmaakt bij het volk. Christophe Degreef vertelt aan Doorbraak dat hij als jonge

▲ **Mark Grammens**
Foto ©Mozkito

journalist voor het toenmalige Brussel Deze Week, nu Bruzz voor het eerst kennismakte met de Journaals van Grammens, geleverd in een bruine envelop elke twee weken. Er werd gegniffeld en stiekem gretig gelezen, ook door de linkse collega's. De oorzaak van Grammens' succes kan overal liggen. Was het zijn vaak stoute en provocerende schrijfstijl die de doorslag maakte? Was het de nood naar onafhankelijke Vlaamse pers, of puur zijn gave om binnen de fysieke limieten van papier te blijven, en een punt te maken?

De linkseling die rechts werd

Grammens beschouwde zichzelf als een progressieveling, een socialist. Ook was hij Vlaams-nationalistisch, iets wat in de hedendaagse context wel een contradictie lijkt. Of men is Belgicist en dus links, of men is Vlaams-nationalistisch en dus automatisch rechts, zou men vandaag zeggen. Zelf schrijft Grammens dat hij altijd dezelfde revo-

lutionaire visie heeft gehad en dat hij niet zomaar van links naar rechts is opgeschoven. Hij vertelt in een vraaggesprek aan Rondas dat hij zeer lang geloofd heeft dat links in staat zou zijn om België te veranderen, maar dat hij daar geleidelijk aan op is teruggekomen. De laatste twintig tot dertig jaar was hij van mening dat rechts dat zal doen. Degreef omschrijft Grammens als een oude socialist, zelfs een heimelijke communist. 'Iemand met heimwee naar de internationale orde van de Koude Oorlog. Een pacifist. Iemand die vanuit dit haast te loorgegane denken binnen de Vlaamse beweging, radicale soevereiniteitsanalyses maakte over Vlaanderen.'

“ Grammens mengde zijn drukke journalistieke loopbaan met zijn ideologische overtuiging ”

Rechts was Grammens volgens Degreef niet, omdat hij het Vlaams Belang als een revolutionaire kracht binnen Vlaanderen zag, en misschien zelfs links durfde te noemen. 'Toen ik Grammens interviewde in 2013, was hij ook een van de eersten die mij openlijk durfden uitleggen dat Benito Mussolini tenslotte als socialist zijn carrière was begonnen, en uiteindelijk ook als socialist zijn carrière geëindigd had. Grammens begreep dat de grote collectivismen van de 20ste eeuw uiteindelijk zijden van eenzelfde medaille waren. En hij nam de grote figuren van de 20ste eeuw ook letterlijk op hun woord als ze iets zeiden.'

Klaagzang

Grammens hekelde gretig het intellectuele peil van de Vlaamse en Belgische politiek, dat zich volgens hem in 'absolute armoede bevindt'. Met het steeds falende beleid vandaag, was dat misschien een accurate vaststelling. Verder was hij tegenstander van massa-immigratie. 'Vlaanderen is geen immigratieland', zo schreef hij. Hij ergerde zich aan de Europese Unie die volgens hem 'noch sociaal, noch democratisch is en die

alleen te schrijven wat hij vond dat hij te zeggen had, gekoppeld aan zijn neiging tot afstand houden en bullshit doorprikken, mij gevormd heeft. Zonder te zeggen dat ikzelf een Grammens ben. Maar van deze man heb ik ervaren wat het betekent om journalist te zijn, en vooral, wanneer je als journalist op het goede pad bent. En dat is: wanneer je voelt dat je met bepaalde maatschappelijke analyses de grote stilte op redacties doorbreekt.' 'Ik verklaar me nader. Sinds ik begon in de journalistiek is het aantal analyses die een journalist over de wereld mag maken, enorm verkleind. Ik heb op de redactie van Brussel Deze Week een lijn kunnen introduceren die streng was voor de islam, migratiekritisch was, en ook oprecht geïnteresseerd was in wat rechtse denkers en politici te zeggen hadden. Zonder Mark Grammens was dit niet gelukt', verklaart Degreef. Degreef: 'Als student had ik nog moeite om De Standaard te lezen: sommige artikelen waren echt moeilijk te begrijpen en vroegen veel van de lezer. Gaandeweg in het begin van mijn carrière heb ik alle Vlaamse kranten zien verleuken, verkleuren en vooral tot adepten van dezelfde links-liberale gevoel-ideologie zien verworden. Niet dat er zo geen krant mag bestaan, maar het probleem is dat ze er vandaag de dag allemaal naar neigen. Er is een enorme verdwazing in het politieke denken in Vlaanderen. En Grammens was een van de laatsten die dat zag, die tergende dood van de zuilen en van wezenlijk verschillende wereldbeelden die met elkaar kunnen concurreren.' 'Van Grammens heb ik geleerd dat je geen compromissen moet sluiten. Niet dat je niet af en toe toegankelijk of van goeie wil mag zijn. Maar je mag als mens, en als journalist, niet op bepaalde principes toegeven. Je pakt een politicus aan op zijn partijprogramma, op eerdere uitspraken, op ideologie. Maar niet op losse flodders. Je schat je vijanden naar waarde in, je eert ze, om hen daarna met argumenten af te maken. Dat is een kunst die in deze dramademocratie stilaan verleerd is geraakt.' □

'Mark Grammens, de journalist van Vlaanderen' is uitgegeven bij Doorbraak, en te koop via boeken.doorbraak.be

“ Journaal is een merkwaardig succes gebleken, ik kan daar goed van leven, iets wat ik niet verwacht had ”

— **Mark Grammens**

zoals België het paradijs van totalitaire multinationale monopoliekapitalisme' geworden is. Invloed op de jonge generatie Niet enkel was Grammens belangrijk voor de vorming van ons huidige Vlaanderen, ook oefende hij invloed uit op de jongere generaties journalisten. Met zijn kennis en ervaring, leerde hij onrechtstreeks anderen het vak. Degreef: 'Ik kan in alle bescheidenheid zeggen dat Grammens' schrijfstijl, en vooral zijn radicaliteit om

KMSKA OPENT NA 11 JAAR DURENDE RENOVATIE OPNIEUW DE DEUREN

WINNY MATHEEUSSEN

Het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen (KMSKA) is terug open na een grondige renovatie die elf jaar duurde. De trots van de Antwerpse musea kan eindelijk haar collectie van wereldniveau terug delen met het publiek. Want naast de gebouwen werden ook enkele topkunstwerken onder handen genomen. Luk Lemmens is voorzitter van de raad van bestuur. Hij mag vol trots het nieuwe KMSKA van de 21ste eeuw voorstellen. Een museum met een pedagogische aanpak waar de Modernen in juxtapositie tegenover de Ouden staan.

Lemmens is een oudgediende in de Antwerpse politiek, eerst voor de VU en daarna voor de N-VA. Hij is gepassioneerd door cultuur en zette zich daarvoor in in zowel gemeente- als provincieraad.

In 2011 ging het KMSKA dicht om met de renovatiewerken te beginnen. Het begin van een lange sluiting...

'We zijn elf jaar dicht geweest. Die beslissing had te maken met het feit dat dit museum destijds niet meer voldeed aan de hedendaagse normen. Maar het verhaal begint vroeger. In 2003 besefte de Vlaamse regering dat de nood hoog was. Toen besliste ze om een masterplan op te stellen. Daar moest natuurlijk eerst geld voor gevonden worden. Paul Van Grembergen en Bert Anciaux (beiden Spirit, nvdr.), die in die periode minister van Cultuur waren, vonden uiteindelijk een goede 44 miljoen euro om van start te gaan. Al besefte iedereen dat dit budget niet zou volstaan voor de totale verbouwing en renovatie.'

'Architect Dickie Scipio van het Rotterdamse KAA-architecten kwam met het lumineuze idee om een inbreiding te voorzien. Een uitbreiding van het museum, zonder klassieke annexen bij te bouwen. In 1890 is het museum gebouwd als daglichtmuseum, waardoor er vier patio's wa-

ren die voor lichtinval moesten zorgen. Op dat moment was er namelijk geen kunstlicht via gas of elektriciteit. Die patio's waren in de loop der tijd op z'n Vlaams omgebouwd tot koterij. Scipio stelde voor om als het ware nieuwe binnenruimtes in te schuiven op de plaats waar die patio's waren. Dit zorgt voor 40% meer tentoonstellingsruimte. Dat is een meesterzet gebleken.'

brenge: Pieter Paul Rubens, Antoon van Dyck en Nicaise De Keyser behouden hun plaats. Daarnaast hebben we drie zalen voorbestemd voor Ensor. Het publiek beseft dat niet, maar wij hebben de grootste Ensor-collectie ter wereld.'

'Vroeger pakten we uit met onze oude meesters, maar we willen nu ook de modernen brengen. Al doen we dat steeds in confrontatie met de oude meesters. In de kamer waar ons topstuk de Madonna van Fouquet hangt zetten we daar een werk van Luc Tuymans tegenover. In Zaal Licht laten we oude meesters in gesprek gaan met moderne kunstenaars. Daar is het gemeenschappelijke thema licht.'

'We hebben onze expositie dus niet chronologisch opgebouwd, of strikt gebonden aan een bepaalde kunstenaar. We werken rond thema's. Onze curatoren hebben daar geweldig werk geleverd. Ze hebben nagedacht over een nieuw concept en dat uitgewerkt, waardoor de kunst uit de verschillende periodes met elkaar in contact komen, als het ware de confrontatie aangaan. Daarnaast hebben we ook nog het "Salon". Dat is verdeelt over drie zalen waar we het museum hebben geëvoqueerd zoals het in 1890 was opgezet, met heel veel schilderijen tegen de muur. Zoals de vroegere collecties van de grote meesters ook in een eigen ruimte werden tentoongesteld.'

'En dan hebben we nog iets heel speciaals ingericht. Door het ontwerp van Scipio zaten we met een ruimte die we moeilijk konden invullen. Daar hebben we de hedendaagse kunstenaar Boy & Erik Stappaerts een kleurenkabinet laten maken. Wondermooi!'

“ We hebben zo'n 8.400 werken. Daarvan brengen we er 650 op zaal. Daarvan zijn er 111 opgenomen op de Topstukkenlijst van Vlaanderen ”

'We hebben nu de oude zalen, waarrond het klassiek museum is gebouwd: de Rubenszaal, de Van Dyckzaal en de De Keyserzaal. Daar hebben we de vergulde kroonlijsten in ere hersteld, zoals die op de originele plannen van de architecten Winders en van Dijk stonden. Daarnaast heb je nu de nieuwe gedeelten -tien ruimtes- die zijn ingebouwd. Die geven een ongelooflijk wow-gevoel, dat je al overvalt wanneer je vanuit de De Keyserzaal -de eerste zaal van het museum- binnengaat in de Zaal Licht.'

▼ **Rubenszaal**
Doopsel van Christus (voorgrond, 1624-1625) en de Aanbedding door de koningen (achtergrond, 1624-1625). Let op de vergulde kroonlijsten.
Foto ©Winnie Matheussen

Zijn alle zalen aan een specifieke kunstenaar gewijd?

'Nee. De oude meesters blijven we in de oude zalen

Het KMSKA heeft een bijzonder rijke en grote collectie. Enkele grote namen zijn al gevallen, maar er zijn ook nog Wouters, Brusselmans, Magritte, Modigliani, maar ook Van Eyck, Massijs,... Hebben jullie nu plaats genoeg om de hele collectie te tonen aan het publiek?

'(lacht) Nee, dat lukt niet. We hebben zo'n 8.400 werken. Daarvan brengen we er 650 op zaal. Daarvan zijn er 111 opgenomen op de Topstukkenlijst van Vlaanderen. Dat betekent overigens niet dat die andere 7.750 werken broel zijn, al zitten daar wel stukken bij die niet geschikt zijn om te exposeren. Het is de bedoeling om later werken te laten roteren, maar het eerste jaar denken we daar nog niet aan. Verder willen we stukken uit ons depot laten reizen. Want dat hebben we geleerd tijdens de elf jaar dat we dicht waren: het uitlenen van werken brengt een ongelofelijke meerwaarde.'

'Tijdens de verbouwingen moesten we een plek vinden voor onze kunst, want die kan je niet gewoon op een werf laten hangen. We konden uitwijken naar een depot van Fernand Huts op Linkeroever. Daar hebben we ook onze restaurateurs ondergebracht die een deel van ons patrimonium hebben opgefrist. Na al die jaren waren wel wat stukken aan restauratie toe. Zij hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt om 185 schilderijen gerestaureerd en volledig terug in orde gebracht.'

'Maar zo'n dure stukken in depot brengen kost geld. We hebben naar andere oplossingen gezocht. Een creatieve manier om met dat probleem om te gaan is stukken uitlenen. Op verschillende plaatsen was men maar wát blij dat ze onze toppers tijdelijk onderdak konden geven. Tijdens de elf jaar sluitingen hebben acht miljoen mensen van over heel de wereld bepaalde werken van ons kunnen bekijken. Ons "Zittend Naakt" van Modigliani stond op de affiche van een tentoonstelling in Londen. Betere reclame kan je niet krijgen.'

'Maar het gaat verder. Rubens' portret van Gevaert is laatst teruggekomen van het Getty-museum in de VS. Die wilden dat per sé op hun tentoonstelling. We waren echter wat terughoudend, want dat werk was aan een opknabbeurt toe. De mensen van het Getty hebben dan voorgesteld zelf voor de restauratie te zorgen, indien ze het stuk ondertussen mochten tentoonstellen. Dit soort samenwerkingen leveren ons enorm veel bekendheid op. En goede contacten met andere topmusea. Want die weten nu allemaal wat we hier verwezenlijkt hebben. Ons nieuw museum beschikt in alle zalen over een A-klimaat. We hebben een topinfrastructuur waardoor we ook makkelijker werken in bruikleen kunnen krijgen voor tijdelijke tentoonstellingen. Vroeger hadden we hier zelfs geen goederenlift...'

'Op het einde van 2023 gaan we een speciale tentoonstelling bouwen rond de koppen van Rubens, Van Dyck en Rembrandt. We zijn daar nu werken voor aan het verzamelen. Door het feit dat veel vertegenwoordigers van musea wereldwijd ons hebben leren kennen, gaat dat iets makkelijker dan vroeger.'

U spreekt over restauratie van schilderijen. Het KMSKA beschikt over een gespecialiseerd team dat daarmee aan de slag ging tijdens de werken. Wat gebeurt er nu met hen?

Luk Lemmens
Foto ©Winny Matheussen

“ De hele tendens van zaken uit het verleden enkel met een hedendaagse morele bril te bekijken, vind ik er ver over ”

'Die blijven bij ons aan de slag, want er is nog veel werk op dat gebied. Beleving staat centraal in het nieuwe KMSKA. We gaan onze mensen dan ook restauraties op zaal laten uitvoeren. Zo kunnen de bezoekers getuige zijn van hoe dat in z'n werk gaat. Hun atelier is ook zichtbaar voor het publiek.' 'We willen meer bieden dan alleen maar kunst

▲ **Kleurencabinet**
van Boy & Erik Stappaerts.
Foto ©Winny Matheussen

▼ Detail van
De man in de stoel
van Henri De Braekeleer (1876).
Foto ©Winny Matheussen

tentoonstellen. Die beleving staat centraal. Voor de kinderen -die tot 18 gratis toegang genieten- hebben we in elke zaal voorwerpen gezet die ze kunnen terugvinden op de schilderijen. Dat maakt er voor hen een speurtocht van. Buiten, op de plek tussen de pilaren en de grote inkom, hebben we een prachtige nieuwe mozaïekvloer aangebracht. Daarin hebben we allerlei accenten verwerkt die verwijzen naar schilderijen in het museum. Ook daar kunnen kinderen met een plattegrond mee aan de slag om op zoek te gaan en zo van alles te ontdekken.'

'Maar daar stopt het niet. Bart, een van onze medewerkers, is tijdens de sluiting jammer genoeg blind geworden. Met hem hebben we Radio Bart opgezet. Hij gaat in gesprek met de bezoekers en vraagt hen te beschrijven wat zij zien, wat ze in de schilderijen ontdekken. Hans Bourlon van Studio 100 vond dit zo'n schitterend project dat hij dadelijk de sponsoring ervan op zich nam.'

Iets anders waar ik op wil inpikken. U zei daarnet dat niet alle werken geschikt zijn om tentoongesteld te worden. Liggen sommige werken te gevoelig? Gaat het om roofkunst? Angst voor woke?

'Nee. Daar hebben we hier tot nu toe geen last mee gehad. We hebben geen roofkunst. Wanneer ik zeg dat er werken zijn die niet geschikt zijn, bedoel ik daarmee dat de kwaliteit niet top is.'

'Wat woke betreft, ook daar hebben we geen problemen mee. Ik weet dat sommige zaken gevoelig kunnen liggen, maar ik denk niet dat wij controversiële kunst tentoonstellen. Bij sommige stukken komt ook wel wat duiding en uitleg. Ik vind overigens niet dat we daarin te ver moeten gaan. De hele tendens van zaken uit het verleden enkel met een hedendaagse morele bril te bekijken, vind ik er ver over. Maar op dit moment zijn er geen signalen dat er problemen zouden zijn met bepaalde werken. Indien dat in de toekomst wel het geval is, zullen we daar vanuit de raad van bestuur ernstig over praten met onze curatoren. Als raad van bestuur zetten we de grote lijnen uit en zorgen we dat het financiële plaatje klopt. De artistieke vrijheid is voor de curatoren. Maar ik denk dat we wat dat betreft op de zelfde lijn zitten. Ik zie geen probleem.'

'We hebben hier een geweldig team met een alomgewaardeerde expertise. We hebben met Carmen Willems een schitterende directrice. Onze curatoren behoren tot de wereldtop. Nico Van Hout, onze manager collectieonderzoek, is een internationaal gerenommeerde Rubenskenner. Die kent op de wereld zijn gelijke niet. Herwig Todts is dé autoriteit voor Ensor. Met deze mensen zullen we er wel in slagen om onze collectie op een gepaste wijze aan het publiek te presenteren. Zij staan garant voor een goede selectie, op basis van kwaliteit. Zij zorgen ook voor de juiste omkadering.'

Fijn dat te horen. In Nederland zijn er verschillende musea –en niet de minste, om het Amsterdamse Rijksmuseum niet te noemen- die al onder de druk bezweken zijn. Daar mogen ze niet meer praten over de Gouden Eeuw.

'Kijk, ik ben al lang met kunst en cultuur bezig. Ik weet dat het soms moeilijk is, maar bij mijn weten zijn we er hier nog niet mee geconfronteerd zoals het inderdaad in Nederland al wel gebeurd is. Zoals u weet ben ik lid van de N-VA en zit ik voor hen in verschillende raden van bestuur van culturele instellingen. Wij hebben, als Vlaams nationalisten, een maatschappijvisie die niet door iedereen in de cultuursector wordt gedeeld. Maar ik heb er altijd een punt van gemaakt om positief en respectvol met de mensen uit de sector in dialoog te treden. Dat is me tot nu toe altijd gelukt en daar ben ik ook trots op.'

'Ik vind dat we fier mogen zijn op ons cultureel erfgoed. We hebben zo veel om trots op te zijn. Vlaanderen betekent iets in de wereld. Dat was zo in het verleden, met onze oude meesters als Rubens, Van Eyck en van Dyck, en dat is vandaag nog altijd het geval met kunstenaars als Tuymans. Het gaat overigens ook veel verder dan alleen schilderkunst. Wij hebben geweldige componisten. Die blijven bij ons onbekend en onbemind. Ik ben ondervoorzitter van het Peter Benoitfonds. Zo heb ik er mee voor gezorgd dat bij de officiële opening van het KMSKA

de Rubens Cantata van die geweldige componist opgevoerd worden. Het doet me pijn dat dat erfgoed in Vlaanderen vaak onderbelicht blijft.'

'Ik sta daarin overigens niet alleen. In dat kader citeer ik graag de acteur Joris Diels over zijn broer Hendrik Diels: "Mijn broer was zelf ook een verdienstelijk componist, in een land dat zijn componisten altijd heeft gekleineerd door ze te eren om hun afkomst en niet om hun werk". Dat zegt eigenlijk alles. Onze componisten zijn van ons, maar we gaan hun werk niet opvoeren. Dat heeft me altijd pijn gedaan.'

De verhouding tussen N-VA en de cultuursector is altijd moeilijk geweest. Toch heeft Jan Jambon nu cultuur in portefeuille. Kan het ooit genoeg zijn? Want nooit eerder werd zoveel geld vrijgemaakt voor cultuur...

'Tja, het is moeilijk, maar ik blijf geloven in de positieve dialoog. Op die manier kunnen we toch tot wederzijds respect komen. We vertegenwoordigen met N-VA toch een groot deel van de Vlaamse bevolking.'

Jambon maakte ook budget vrij om de renovatie van het KMSKA eindelijk af te ronden. Hoeveel heeft het uiteindelijk gekost?

'Het uiteindelijke prijskaartje ligt rond de 105 miljoen euro. Maar daarmee hebben we wel een

▲ In de zalen staan voorwerpen die kinderen kunnen opsporen in de schilderijen. Hier: de kamelen van Aanbidding door de koningen. Foto ©Winny Matheussen

Fragment uit Madonna van Jean Fouquet (c. 1450). Foto ©Winny Matheussen

▲ **Luk Lemmens** bij Zittend naakt van Amadeo Modigliani (1917). Foto ©Winny Matheussen

museum dat tot de absolute wereldtop behoort. Jan Jambon beseftte dat ook tijdens de onderhandelingen in 2019. Met het KMSKA kan je internationaal uitpakken.'

'Op die elf jaar zijn er hindernissen geweest. Er zijn verschillende deadlines gepasseerd voor de heropening. Er was sprake van 2015, later werd dat 2017. In 2019 werd ik voorzitter van de raad

“ Vlaanderen betekent iets in de wereld. Dat was zo in het verleden, met onze oude meesters als Rubens, Van Eyck en van Dyck, en dat is vandaag nog altijd het geval met kunstenaars als Tuymans ”

van bestuur van het KMSKA, dat op dat moment hervormd werd tot een EVA. Op dat moment heb ik beslist dat we geen datum meer zouden voorstellen tot we zeker waren dat we konden open gaan. Daarom moest alles ook tot in de puntjes af zijn.'

'Jambon heeft er voor gezorgd dat de budgetten in het huidige regeerakkoord werden opgenomen. Het voorbereidend werk daarvoor is verzet door de toenmalige regeringscommissaris van het Eigen

Vermogen van het KMSKA en adjunct-kabinetschef van Geert Bourgeois, Erik Maes en de kabinetschef van cultuurminister Sven Gatz, Luc Jansegers. Zij hebben de lijnen uitgezet voor de eindspurt. Maar Jambon heeft er voor gezorgd dat alles in het bestuursakkoord werd opgenomen. Daardoor hebben we de laatste rechte lijn naar de opening. En nu gaan we zelfs een dag vroeger open dan vooropgesteld: 24 september.'

Voor de opening geef ik graag nog iets mee, pour la petite histoire. Op 24 september gaan om twintig na tien, even voor de openingsfeesten aanvangen, alle klokken in de omgeving van het museum luiden. Dat doen we niet zomaar.'

'Na de nederlaag van Napoleon in Waterloo schreven de beheerders van het KMSKA een beleefde brief naar het Louvre om de geroofde kunst terug te krijgen. Die deden of hun neus bloedde en beweerden dat ze die kunst 'gekregen' hadden. Dat was echter buiten het Britse leger gerekend. Die zijn de schilderijen in Parijs op karren gaan laden om ze terug te brengen naar Antwerpen. In Brussel probeerde de burgemeester hen te overhalen om de kunstschaten daar al af te laden, maar dat is gelukkig niet gebeurd. Toen de eerste schilderijen eindelijk door de Antwerpse stadspoorten binnen kwamen, begonnen alle klokken te luiden. Dat gaan we bij de opening nog eens overdoen. Net voor we de Rubens Cantata van Benoit opvoeren. Prachtig, niet?'

SIEGFRIED BRACKE

SCHOOLSTRIJD

▲ **Siegfried Bracke**
Doorbraak-columnist.
Voormalig Kamervoorzitter
voor N-VA, voormalig VRT-
journalist.

Uit het leven gegrepen... Hij is een prille dertiger. Burgerlijk ingenieur. Heeft in grote bedrijven gewerkt. Maar plots had hij er genoeg van. Vond dat hij bij nader toezien toch beter geneeskunde had gestudeerd. Maar, dacht hij, van gedacht veranderen is een mensenrecht. Van de zomer heeft hij met de grootste onderscheiding het eerste jaar geneeskunde afgerond.

Klein probleem. Hij had wel wat spaarcenten, maar lang niet genoeg om zes jaar studeren zo maar uit te zingen. Hij geeft bijles wiskunde aan middelbare scholieren. Vindt dat ook zeer leuk om doen. Het klikt met zijn *klanten*.

Nieuw klein probleem. De vraag is veel groter dan zijn aanbod. Als hij zou willen kan hij makkelijk 40, 50 of zelfs 60 uur bijles geven. Met alleen maar mondelinge reclame. Maar hij moet zelf ook naar de les, wil ook tijd om te studeren. En hij wil ook nog een portie pure vrije tijd. Hij verdubbelt zijn uurprijs.

De vraag naar bijlessen vermindert niet. Integendeel. Goede wiskundelessen, het mag in Vlaanderen iets kosten, zo blijkt. Voor wie het kan betalen...

En neen, hij schrijft nooit rapporten. Geen inrichtende macht, geen pedagogische begeleiders, geen gedoe. Hij zorgt alleen voor resultaten. Een paar *klanten* zijn probleemloos geslaagd voor het toelatingsexamen geneeskunde.

Energiecrisis

De energiecrisis is erg, de onderwijscrisis veel erger. Want er is een verschil. We beseffen drommels goed dat er met gas en elektriciteit een groot probleem is, en dus doen we meteen wat we kunnen om al te forse rekeningen te voorkomen. En naar alle waarschijnlijkheid zal dat ook wel lukken. De rekening van de schoolcrisis werkt anders. Daar dreigt het *échte* faillissement. En dat – het staat bij Ernest Hemingway – volgt altijd hetzelfde parcours. Zoals roken, of asbest. Bij de eerste trek voel

je er niets van, maar je gaat er wel aan dood. En wat nog meer opvalt: zij die aan de touwtjes trekken kennen het probleem, maar minimaliseren het, zien volstrekt geen *sense of urgency*. Ze spreken over een tanker die moeilijk gekeerd kan worden, over een stap-voor-stap-verandering (maar helaas zonder einddoel), dat we de dingen op lange termijn moeten bekijken (*in the long run, we're all dead*). Of ze wijzen erop dat ondanks onmiskenbare achteruitgang, we het in Europees perspectief *toch nog altijd goed doen*. En dat mag *ook eens gezegd worden*.

“ Het Vlaamse onderwijs is hét voorbeeld van hoe we langzaam maar zeker verdrinken in kennelijk onwrikbare instellingen, structuren, gewoontes en vooral administratie ”

Het Vlaamse onderwijs is hét voorbeeld van hoe we langzaam maar zeker verdrinken in kennelijk onwrikbare instellingen, structuren, gewoontes en vooral administratie. Het is hét kenmerk van bureaucratie: dat plant zichzelf voort, is onuitroeibaar.

Yale

Ook dat is een verschil. In 1830 was er aan de universiteit van Yale grote onrust vanwege studentenprotest tegen een nieuwigheid. Voortaan moest het examen geometrie niet meer worden afgelegd met behulp van pen en papier, maar met een krijtje aan het bord. 43 van de 96 studenten weigerden dat. Ze werden prompt geschorst. Mutatis mutandis gaan die bij ons naar de vakbond,

“ Intussen blijken er nergens zo veel leerkrachten te worden betaald zonder voor de klas te staan. Ze inspecteren, begeleiden, coördineren ”

de Raad van State of de koepels, en ze krijgen van drie instanties tegelijk gelijk.

Merkwaardig is dat én de problemen én de oplossingen eigenlijk bekend zijn. Ze zijn oeverloos beschreven, staan in rapporten. En toch... Als daarop gewezen wordt, is er altijd wel een *koepelbaas* die zegt dat het allemaal niet zo simpel is. En er gebeurt niets.

Hoewel, koepelbaas zijn, dat moet je leren. Die van het gemeenschapsonderwijs is nog wat nieuw. Zei ineens dat men bij onze leerkrachten te veel nadruk had gelegd op *het zorgend profiel*, versta te

weinig op kennisoverdracht. Dat een *ander profiel*, versta gericht op kennis, prestatie, ambitie, leren, kennen, misschien was aangewezen. Dat ook leerlingen daar hun voordeel kunnen mee doen. Hij is diep door het stof moeten gaan, en is terug in *het systeem* gedrongen. Excuses inclusief.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat het ambitieniveau van Vlaamse leerlingen erg laag is. Uit talloze getuigenissen blijkt dat dat door de onderwijskoepels is geïnstalleerd, hun keuze, en dat moet blijikbaar zo blijven.

De oplossing? Meer mensen – die zijn er niet. Meer geld – dat is er niet. En als het echt moet is er nog een andere doodoener: *misschien moeten we meer aandacht hebben voor het digitale*. We verzinnen helaas niets...

Kerntakendebat

Intussen blijken er nergens zo veel leerkrachten te worden betaald zonder voor de klas te staan. Ze inspecteren, begeleiden, coördineren, ... Vlaamse leerkrachten geven ook gemiddeld 11 procent minder lessen dan hun Europese collega's. Ze maken wel veel meer *productieve verslagen*, zegt de *koepelbaas*. Want de ouders hebben het volste recht te weten waar hun kinderen aan toe zijn, zegt hij. Het gaat niet goed met die kinderen, ze gaan achteruit, maar we krijgen daar uitgebreid verslagen over. Oef!

Ook het Vlaamse onderwijs is dringend toe aan een kerntakendebat. Wat doet er toe? Is er zinloos werk dat we kunnen elimineren? Zijn er systemen en structuren zonder toegevoegde waarde? En ja, misschien is er ook nood aan een nieuw schoolpact. Eentje dat, anders dan het vorige, zelfs geld kan opbrengen in plaats van het te kosten.

Als de koepelbaas van het katholieke onderwijs zegt dat een katholieke school een school is *waar over godsdienst gesproken kan worden* dan is de ideologische opsplitsing zinloos: aan te nemen valt dat werkelijk overal over godsdienst kan gesproken worden. Blijkbaar doet het er voor de rest niet meer toe. We geven overal godsdienst, overal zedenleer: er is toch geen verschil. Als het moet zeggen we dat alle scholen katholiek zijn. Als er maar overal en voor alles les wordt gegeven. We hebben nog duizenden goede, gedreven leraren. Ze worden wanhopig platgemalen in het systeem. Ze dromen van hun prachtig vak. □

DOORBRAAK

DOORBRAAK

www.doorbraak.be

Hoofredactie: Pieter Bauwens

Kernredactie: Christophe Degreef, Winny Matheussen en Filip Michiels

Werken mee aan dit nummer: Wannes Bok, Paul Boonefaes, Siegfried Bracke, Harry De Paepe, Stef Durnez, Alain Grootaers, Johan Sanctorum, Erwin Vanmol

Eindredactie: Wim De Smet, Stef Durnez

Opmaak: Patrick Giets
Alle foto's zijn © Doorbraak, tenzij anders vermeld.

Doorbraak Magazine is een uitgave van Perruptio cv i.s.m. Stem in 't kapittel vzw. Er mogen geen artikels of foto's uit Doorbraak Magazine overgenomen worden zonder de toestemming van de uitgever.

Doorbraak wil bijdragen aan een breder debat in Vlaanderen. Het wil verschillende visies aan bod laten komen in de Vlaamse media en het evenwicht herstellen waar dat ontbreekt. De redactie brengt onderwerpen of perspectieven die in andere media niet of te weinig aan bod komen. Onze journalistiek is objectief en wil alle partijen aan het woord laten. Daarbij staan integriteit en deontologie voorop.

U kan elke dag Doorbraak lezen op <https://doorbraak.be/>

Redactieadres: Doorbraak, Victoriastraat 52, 9000 Gent.
Doorbraak Magazine verschijnt vier keer per jaar.
Reageren kan via redactie@doorbraak.be.

Contact: info@doorbraak.be

Wil u graag een abonnement?

Surf naar <https://doorbraak.be/doorbraak-plus/> Met vragen kan u altijd terecht op abonnements@doorbraak.be.
Een abonnement op Doorbraak Magazine kost €40 per jaar.
Een abonnement op Doorbraak.be kost €90 per jaar of €9 per maand. Een combo-abonnement kost €125 per jaar.

Voor €150 bent u vriend van Doorbraak, inclusief een abonnement op Doorbraak Magazine en Doorbraak.be.

Uw advertentie in Doorbraak?

Stuur ons een bericht via ads@doorbraak.be.

Met dank aan de Vrienden van Doorbraak die dit Doorbraak Magazine door hun steun mogelijk maakten.

Verantwoordelijke Uitgever: Pieter Bauwens, Maurits De Smetstraat 12, 9308 Hofstade.

VANAF 1 OKTOBER OP

DOORBRAAK.BE

HORIZON

2024

<https://doorbraak.be/horizon2024>

PROBLEMEN GENOEG!

Maar wat zijn de mogelijke oplossingen?
20 maanden lang analyseert Doorbraak de problemen,
de spelers, de standpunten en vooral de oplossingen.

Steun vandaag en help ons deze serie mogelijk te maken!

Steu rekening
Horizon 2024
BE35 7360 4065 0037

Met de HospiPlus- verzekeringen speel je op zeker

& Formules:

Algemeen (basis)

HospiPlus & AmbioPlus

Algemeen (comfort)

HospiPlus & AmbioPlus

Algemeen (groepsverzekering)

HospiCantina

Wantsongedrag

HospiParfait

Verzekering op

LandPlus

Algemeen (basis)

HospiPlus

Ontdek meer voordelen op vaz.be of tel 013 28 90 90

VAZ, verantwoord vooraf

VAZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds